

การผลิตภาพยนตร์สารคดี “ ทัศนคติ ”

DOCUMENTARY FILM “ PRE-ATTITUDE ”



T105885



นาย ภาณุ แสง - ชูโต

ศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาภาพยนตร์และวิดีโอ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ปีการศึกษา 2551

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน 105885

4 S.ก. 2552

วัน,เดือน,ปี

สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ การค้า

อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การผลิตภาพยนตร์สารคดี “ทัศนคติ”  
DOCUMENTARY FILM “PRE-ATTITUDE”



ศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต  
สาขาวิชาภาพยนตร์และวิดีโอ  
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์  
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง  
ปีการศึกษา 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## ใบอนุญาตศิลปนิพนธ์

การผลิตภาพยนตร์สารคดี “ทัศนอคติ”

DOCUMENTARY FILM “PRE-ATTITUDE”



คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง  
อนุมัติให้ศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต  
สาขาวิชาภาพยนตร์และวิดีโอ

อาจารย์ที่ปรึกษาศิลปนิพนธ์  วันที่ 30 มี.ค. 52

(อ.เดือนฤดี รักใหม่)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



## กิตติกรรมประกาศ

การผลิตภาพยนตร์สารคดี เรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณา และการเอาใจใส่อย่างยิ่ง จาก อาจารย์เดือนฤดี รักใหม่ ( อาจารย์ที่ปรึกษา ) และอาจารย์วิศักดิ์ รักใหม่ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ปรึกษา ช่วยเหลือ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ได้ด้วยดีตลอดมา

ขอบพระคุณ พ่อ และแม่ ที่คอยดูแล สนับสนุน ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และ อนุเคราะห์ด้านงบประมาณ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ทำ และเสนอประเด็นของภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้

ขอบพระคุณ รศ.นันทริกา คุ้มไพโรจน์ (ป้าแดง) ที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ที่ดีตลอดมา

ขอบพระคุณ คุณภูมิใจ ชุมพร (พี่ถิ่) และครอบครัว รวมทั้งชาวบ้านมัธยมศึกษารุชุนนะห์

ขอบพระคุณ คุณนาวาโทเริงจิรา จตุสุชุม (พี่เอ๋) และครอบครัว (พี่ไอ้ และปลา)

ขอบพระคุณ ผู้ใหญ่บ้านชุมชน คุลยประภัสสร (พี่กบ) และชาวชุมชนวัดพุทธทาสวนาราม

ขอบคุณ สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย

ขอบคุณ นายพงษ์ศักดิ์ พัฒนศักดิ์ภิญโญ นายอำเภอเมืองสมุทรปราการ

ขอบคุณ สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

ขอบคุณ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ขอบคุณ รายการโทรทัศน์ วิไอพี ช่อง 9 อสมท.

ขอบคุณ รายการ คีนี่กับจักรพงษ์ เคเบิลพีเอสไอ

ขอบคุณ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอบคุณ งาน 76 คนคีนี่ทางแทนคุณแผ่นดิน ของหนังสือพิมพ์คมชัดลึก และเครือเนชั่น

ขอบคุณ พาฝัน สิ่งสุวรรณ (พี่ฝัน) และ Home Enjoy Studio ที่เรียบเรียงเพลงให้

ขอบคุณ จุฬาลักษณ์ วิสุทธิแสง (พี่เกด) และ ขวัญแก้ว เกตุผล (พี่ขวัญ)

ขอบคุณ พี่เจ้าหน้าที่ภาควิชาศิลปะศิลป์ (พี่เจียบ และพี่เดี่ยว)

ขอบพระคุณ ครูอาจารย์ทุกท่านที่ สอนประติพจน์ประสาทวิชามาตั้งแต่เล็กจนโต

คุณค่าและประโยชน์ อันพึงมีจากการผลิตภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ ผู้ศึกษาขอบพระคุณ และ ขอมอบอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

นาย ภาณุ แสง - ชูโต

เมษายน 2552

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ .....	ก
กิตติกรรมประกาศ .....	ข
สารบัญ .....	ค
สารบัญภาพประกอบ .....	จ

### บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของ โครงการ .....	1
	วัตถุประสงค์ของโครงการ .....	2
	ขอบเขตของโครงการ.....	2
	ลักษณะของโครงการ .....	2
	แนวทางการบรรลุเป้าหมาย.....	3
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ .....	3
2	การค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล.....	4
	การค้นคว้าข้อมูล.....	4
	ข้อมูลชีวิตคนต้นเรื่อง.....	4
	ผู้ใหญ่บ้านชุมชน ดุลยประภัตสร .....	4
	นาวาโทเริงจิรา จุลสุขุม .....	9
	ภูมิใจ ชุมพร.....	13
	ความรู้ทางภาพยนตร์สารคดี.....	16
	ความหมายของภาพยนตร์สารคดี.....	16
	องค์ประกอบสำคัญของภาพยนตร์สารคดี .....	17
	การกำกับภาพยนตร์สารคดี.....	26
	ความเข้าใจในเรื่องของบุคคลเพศที่ 3 .....	27
	บุคคลเพศที่ 3 กับสังคมไทย.....	27
	สิทธิความหลากหลายทางเพศ.....	29
	บุคคลเพศที่ 3 กับสื่อสารมวลชนของไทย .....	32

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

	หน้า
การค้นคว้าข้อมูลเพื่อการออกแบบงานสร้าง .....	34
สรุปการค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
<b>3 การเขียนบทภาพยนตร์สารคดี.....</b>	<b>43</b>
สรุปแนวทางของภาพยนตร์สารคดี.....	43
สรุปการวางโครงเรื่องภาพยนตร์สารคดี.....	44
การวางโครงเรื่องภาพยนตร์สารคดี.....	45
บทภาพยนตร์สารคดี .....	47
<b>4 ขั้นตอนการทำงาน.....</b>	<b>51</b>
การเตรียมงานก่อนถ่ายและการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี.....	51
การวางแผนก่อนการถ่ายทำ .....	52
การเตรียมอุปกรณ์.....	56
การถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี.....	56
การวางแผนก่อนการตัดต่อ.....	61
งานหลังการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี.....	62
อุปกรณ์และเทคนิคในการลำดับภาพ.....	62
ขั้นตอนการตัดต่อเสียง.....	63
<b>5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ .....</b>	<b>65</b>
บรรณานุกรม.....	67
ประวัติผู้เขียน.....	68

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพผู้ใหญ่นำคนยกกำลังประกาศออกเสียงตามสาย .....	8
2	ภาพผู้ใหญ่นำคนถือป้ายหาเสียงที่ชาวบ้านเป็นผู้ทำให้ .....	8
3	ภาพของคุณเอี้ยตอนอายุ 5 ขวบก่อนจะไปเมืองนอก.....	10
4	ภาพคุณเอี้ยร้องเพลงเปิดตัวครั้งแรกในงานปีใหม่ของการบิน ไทย 2551 .....	11
5	ภาพคุณเอี้ยตอนได้รับยศนาวาโท.....	11
6	ภาพคุณเอี้ยหลังจากการได้เปลี่ยนแปลงใช้ชีวิตในแบบผู้หญิง .....	12
7	ภาพคุณเอี้ยในสมัยวัยหนุ่ม ตอนเรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากร .....	12
8	ภาพคุณภูมิใจในวันงานรับปริญญาที่ธรรมศาสตร์ .....	15
9	ภาพวันงานรับปริญญา คุณภูมิใจถ่ายรูปคู่กับพ่อและแม่.....	15
10	ภาพปกหน้าภาพยนตร์สารคดี Fast, Cheap and Out of Control .....	34
11	ภาพErrol Morris ผู้กำกับภาพยนตร์สารคดี Fast, Cheap and Out of Control (1996)....	35
12	ภาพการใช้องค์ประกอบภาพของภาพยนตร์สารคดี Fast, Cheap and Out of Control...	36
13	ภาพปกหน้าภาพยนตร์สารคดี 365 วัน ตามชีวิตเด็กเอ็นท์.....	37
14	ภาพบางส่วนจากภาพยนตร์สารคดีเรื่อง 365 วัน ตามชีวิตเด็กเอ็นท์.....	38
15	ภาพปกหน้าภาพยนตร์ ฆมานคร .....	39
16	ลักษณะการกำกับภาพ ของภาพยนตร์ เรื่อง ฆมานคร .....	40
17	ภาพแผนภูมิแสดงความสำคัญทาง โครงเรื่อง .....	42
18	ภาพแผนภูมิแสดงระดับความสัมพันธ์ของตัวละคร .....	42
19	ภาพกิจกรรมของผู้ใหญ่นบ้านชุนชาติ คุลยประภัสสร (ผู้ใหญ่นบ้านกบ).....	57
20	ภาพกิจกรรมของนาวาโทเรงจิรา จุลสุขุม (พี่เอี้ย) .....	58
21	ภาพกิจกรรมของภูมิใจ ชุมพร (พี่ลิ) .....	59
22	ตัวอย่างภาพการให้สัมภาษณ์ของแต่ละบุคคล .....	60
23	ภาพการจัดการ การจัดเก็บเทพฟุตบอล.....	61
24	ภาพการคัดเลือกฟุตบอลจับประเด็นใจความจากการสัมภาษณ์ .....	63
25	ภาพการลำดับภาพจากคำถาม ตัดให้เป็นเรื่องเดียวกัน .....	64
26	ภาพการนำฟุตบอลทั้งหมด ที่แยกตัดเป็นส่วนๆ มารวบรวม .....	64

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมา และความสำคัญของโครงการ

หากจะพูดถึงเพศของมนุษย์บนโลก รวมถึงสังคมไทย วันนี้นคงไม่อาจบอกได้เพียงว่า มีแค่เพศชาย และเพศหญิง อีกต่อไปในสังคม หลายต่อหลายครั้ง ที่คนกลุ่มนี้ (บุคคลเพศที่ 3) ถูกตีตราว่าเป็น “คนผิดปกติ” แต่หากลองลึกไปถึงจิตใจ ก็ไม่ได้แตกต่างไปจาก พวกที่เรียกตัวเองว่า เป็นคนปกติเลย

ไม่ว่าจะเป็นคนที่ถูกกีดกันจากสังคม เหตุเพราะเชื้อชาติ ศาสนา หรือสีผิว หรือกระทั่ง คนพิการสภาพอัมพาตนำพาหน้า สังคมยังคงเลือกปฏิบัติอย่างรุนแรงแบบนี้มาเสมอ เพียงเพราะความ “แตกต่าง” ที่มีไม่เหมือนใครๆ แล้วคุณค่าของคนเราที่แท้จริง อยู่ที่ตรงไหน นั่นคือคำถาม

แต่เมื่อบุคคลเพศที่ 3 ได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้นำ ในบทบาททางสังคม หรือทำหน้าที่ของพ่อที่ดีให้แก่ลูกในบทบาททางครอบครัว หรือเป็นผู้ปฏิบัติศาสนากิจที่ดีในบทบาทของศาสนา โดยเรื่องเพศอาจไม่ได้เป็นเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพบทบาทหน้าที่การทำงานใดๆ แต่หากบทบาทอยู่ที่คุณค่าของการกระทำหน้าที่ กับความรักความเข้าใจที่จะทำมัน มากกว่าเพศชายปกติที่แต่งกายใส่ชุดเครื่องแบบหาเช้ากินค่ำ แล้วไม่ทำอะไรให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นอะไรคือสิ่งที่เปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน ที่เรียกตัวเองว่าปกติ จนยอมรับในสถานะภาพที่แตกต่าง เป็นผู้นำเป็นที่พึงพา และเป็นผู้ให้ จนกลายเป็นที่รัก ของคนทุกคนไปได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาการผลิต และการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดีแนวชีวิตบุคคล โดยดำเนินเรื่องผ่านบุคคลเพศที่ 3
2. เพื่อฝึกฝนกระบวนการคิด การเล่าเรื่อง และการกำกับภาพ โดยดึงประเด็นระหว่างทั้ง 3 บุคคล ร้อยเรียงตัดสลับ ให้อยู่ภายในเรื่องเดียวกัน
3. เพื่อค้นหาคำตอบจากคำถามที่ว่า คุณค่าของความเป็นคนที่แท้จริงไม่อยู่ที่เพศ หรืออยู่ที่คุณค่าของการกระทำ

## ขอบเขตของโครงการ

ผลิตภาพยนตร์สารคดี ระบบ DV ดิจิตอล รูปแบบ 16 : 9 ( wide screen ) ความยาว 20 นาที

## ลักษณะของโครงการ

ผลิตภาพยนตร์สารคดีแนวชีวิต เรื่องของบุคคลเพศที่ 3 โดยผ่านการเล่าของ 3 บุคคล ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งศาสนา สังคม และครอบครัว ซึ่งทุกคนต่างก็สร้างคุณค่า มีเป้าหมาย แทนความผิดปกติในเพศที่ตนเองเป็น แต่ทุกคนต่างก็มีกรอบของสังคมบังคับ เป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิต แต่ถึงเหล่านั่นกลับสอนให้ทุกชีวิตเห็นถึงคุณค่า พร้อมไปกับความสุขที่เกิด ซึ่งทุกชีวิตต่างดิ้นรนค้นหา โดยร้อยเรื่องราว ด้วยภาพความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และเข้าไปร่วมทำกิจกรรม จนรวบรวมเป็นแนวความคิด วิเคราะห์สรุปผล เป็นข้อมูลในการผลิตบท และเข้าสู่ขั้นตอนถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี ต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## แนวทางการบรรลุเป้าหมาย

1. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - ศึกษาเรียนรู้ชีวิต กับคนต้นเรื่อง ในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ในการใช้ชีวิตทั้งในสังคม และในครอบครัว โดยสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ จนเห็นภาพความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด

2. สรุปวิเคราะห์ข้อมูลแนวความคิด - นำประเด็นที่ได้มารวบรวม กำหนดเป็นแนวทาง ลักษณะขอบเขตงาน และขั้นตอนต่างๆ จนเป็นบทบาทยนตร์สารคดี

3. การถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี - นำบทสารคดีที่ได้ มาเป็นแนวทาง ในการถ่ายทำโดยลงไปทำงานในสถานที่จริง ต่อยอดจากช่วงในการหาข้อมูล ทำการบันทึกภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลที่เพิ่มเติมจากแนวคิดเดิม ตามขอบเขตงานของเรา ก่อนที่จะนำทุกอย่างมารวบรวม จนเสร็จเป็นภาพยนตร์สารคดี

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีทักษะความสามารถ และเข้าใจในกระบวนการผลิตภาพยนตร์สารคดี มากขึ้น
2. คนเราเลือกจะเป็นในสิ่งใดก็ได้ แต่ง “เป็น และ ทำ” ในสิ่งนั้นให้ดีที่สุด
3. เป็นการเปิดใจยอมรับ เห็นในคุณค่าของความเป็นคน มากกว่าการมองจากรูปลักษณ์ภายนอก แต่เป็นการมองจากสิ่งที่เขาทำ มากกว่าสิ่งที่เขาเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 2

### การค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูล

#### 1. การค้นคว้าข้อมูล

ในการผลิตภาพยนตร์สารคดีแนวชีวิต ต้องทำการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล จนรวบรวม และสรุป ก่อนจะถึงขั้นตอนการผลิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก ที่จะใช้กำหนดแนวทาง และรูปแบบ ในการนำเสนอ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การหาแหล่งข้อมูล และการหาความน่าสนใจจากประวัติชีวิตของคนต้นเรื่องเบื้องต้น
2. ศึกษารูปแบบภาพยนตร์สารคดี ว่าส่วนประกอบของภาพยนตร์สารคดีที่ดี ควรประกอบไปด้วยอะไรบ้าง และแนวทางบรรลุเป้าหมายในการผลิตต้องใช้วิธีการใดบ้าง
3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องของบุคคลเพศที่ 3 เพื่อจะ ได้เห็นแนวปัญหาความขัดแย้ง และนำประเด็นนั้นมาตั้งเป็นคำถาม รวมทั้งเป็นแนวทางการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปรับตัวอยู่ร่วมกัน ในระหว่างการถ่ายทำ

##### 1.1. ข้อมูลชีวิตคนต้นเรื่อง

###### 1.1.1. ผู้ใหญ่บ้านซุชาติ ดุลยประภัตร (ผู้ใหญ่บ้านกบ)

ดวงดาวมีทั้งแสงในตัวและ ไม่มีประกายแสง เช่นเดียวกับคน ที่มีกรรมมาตราวัดทาง ความดีเพื่อตัดสินคุณค่า เพียงชั่วข้ามคืนหลังประกาศผลเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ต.ท้ายบ้าน ของ เมืองปากน้ำ ชื่อของ เจ๊กบ หรือ ซุชาติ ดุลยประภัตร โด่งดังเป็นพลุแตกจากสื่อหลายแขนง ที่ดีแม่ เรื่องราวของกะเทยที่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ย้อนกลับไปเมื่อ 4 ปีก่อน แหล่งบันเทิงย่านปากน้ำไม่มีใครไม่รู้จัก เจ๊กบ ทูกราตรี เธอเป็นดาวจรัสแสงของน้องๆ กะเทย ที่คอยให้คำปรึกษาได้อย่างเจนโลก ตั้งแต่เรื่องจีปาละ ยัน เรื่องราวต๋อยตี ซึ่งวันนี้เธอตัดสินใจทิ้งชีวิตนักท่องราตรี มาเป็นผู้บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับชุมชนที่ เธอรัก บ้านไม้ 2 ชั้นยกพื้นสูงค้ำล่าง อดีตเคยเป็น โรงครัวของชุมชน เพราะเจ้าของคัดแปลงเป็น ร้านขายก๋วยจั๊บ และก๋วยเตี๋ยวหลอด นั่นเป็นภาพครั้งอดีต “โรงครัว” ที่เคยให้ความอร่อยกับชุมชน ตอนนี้อยู่เปลี่ยนเป็นที่ทำการผู้ใหญ่บ้านขณะที่เจ้าของบ้านเปลี่ยนจากจับตาหลิ่ว มาเป็นจับขโมยแทน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในวัย 46 เจ็บ ผู้เคยได้รับรางวัลการประกวดความงามในงานเทศกาลที่สวนสยาม ยังกระฉับกระเฉง ผมหยาวถูกรวบมัดไว้ด้านหลัง เผยให้เห็นสันคิ้วโค้งแต่งแต้มด้วยดินสอสีดำ พวงแก้มทารองพื้นบางๆ สวมเสื้อเจ็ดแบบผู้ชาย ปลอดภัยคลุมด้านบนให้เห็นแผ่นอก ขณะที่กางเกงสีเทาและรองเท้าและเป็นแบบผู้หญิง แม้ระยะแรกเธออาจเงินอายุบ้างที่จะต้องแต่งให้คล้ายคลึงกับชายออกสามศอก แต่เธอก็ยินดีที่จะเปลี่ยนตัวเองจากหน้ามือเป็นหลังมือ “กะเทยก็มี 2 มือ 2 ตีน เหมือนคนทั่วไป ถึงใครจะว่าเราก็อ้างเขา แต่คติการดำเนินชีวิตของเราคือ ผู้ชาย ผู้หญิงทำอะไรได้ เราก็ต้องทำได้ หมั่นศึกษาขอความรู้จากคนที่ทำเป็นแล้วก็จะดีเอง” เธอปาดเหงื่อหลังช่วงเช้าต้องสวมบทบาทเป็นแม่ครัวตั้งแต่ไก่โห่ และเป็นประธานเปิดที่ทำการกองทุนหมู่บ้านเมื่อช่วงสาย

ครั้งวัยเด็กของ เจ็บ เต็บโตในย่านสะพานควาย กรุงเทพมหานคร เธอเต็บโตมาบนวิถีชีวิตปากกัดตีนถีบเพราะขาดเสาหลักของครอบครัวตั้งแต่เรียนมัธยม 3 ลำพังอาชีพขายกล้วยเดี่ยวของแม่ ไม่พอยาไส้พี่น้องทั้ง 6 ชีวิต ซึ่งเธอเป็นน้องรองคนสุดท้าย ทุกเย็นหลังเลิกเรียนเด็กน้อยต้องรีบกลับบ้านเพื่อมาขายพวงมาลัยที่ 4 แยกประดิพัทธ์ ซึ่งพี่สาวร้อยไว้ให้ตั้งแต่กลางวัน หากขายดีก็อึดท้อง แต่วันไหนขายไม่ได้ท้องไส้ก็ปั่นป่วนด้วยความหิว กลยุทธ์การขายจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อความอยู่รอด “พี่จำหน่ายข้าวช่วยซื้อพวงมาลัยหน่อย” เสียงออกอ้อนในชุดนักเรียนเรียกความสงสารจากผู้สัญจรบนท้องถนนได้อย่างดี หากวันใดฝนตกหนักเด็กน้อยจะกระโดดคลงคลองให้ตัวเปียกปอนเพื่อสร้างความสงสาร และเรียกเงินในกระเป๋าจากผู้พบเห็นให้ซื้อพวงมาลัยในมือของเธอ ครั้งเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เด็กขายพวงมาลัยบนแยกไฟแดงที่ทุกคนคุ้นชิน เปลี่ยนมาขายหนังสือพิมพ์ ทำให้ขายเกลี้ยงเกือบทุกวัน อาหารส่วนใหญ่ของเด็กน้อยเวลาทำงานคือ ข้าวมันไก่ที่ซื้อเพียงข้าวเปล่าไม่กี่บาท แถมตุ๋นและดินไก่ฟริกทำให้อิ่มไปอีกมื้อ บางครั้งรายได้เสริมอีกทางมาจากการที่เธอชอบร้องรำ ทำให้บางครั้งก็มีคนมาจ้างไปรำในพิธีต่างๆ “เรารำแล้วได้แต่งหน้าแต่งตาชอบมาก ขณะที่ตอนนั้นคนที่บ้านก็เริ่มสงสัยในพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ทำให้พี่ชายเริ่มมาบังคับให้เปลี่ยนพฤติกรรมบ่อยครั้ง แต่เราไม่ยอมเปลี่ยนทำให้มีปัญหาต่อกับพี่อยู่เสมอ หลายครั้งแอบน้อยใจทำไมพี่กับแม่ไม่เข้าใจ” เธอทำท่าตั้งวง เรียวนิ้วยาวเอนอ่อนอย่างสวยงาม ซัดกับลำแขนที่ปูโปนด้วยเส้นเลือด หลังจบชั้น ม. 3 เจ็บ ตัดสินใจจบการศึกษาในห้องเรียน แล้วหันมาเรียนรู้โลกยามค่ำคืนได้แสงไฟนีออนเกือบทุกวัน พอๆ กับปริมาณแอลกอฮอล์ที่ไม่เคยว่างเว้นในสายเลือด หลายครั้งที่แม่พยายามให้เลิกสามะเลเทศมา แต่ก็ไม่เป็นผล ในที่สุดครอบครัวเริ่มแย่งจนต้องระเห็จมาอยู่บ้านหลังปัจจุบันย่านปากน้ำที่พ่อซื้อทิ้งไว้ก่อนตาย ขณะที่อีกใจหนึ่ง แม่ก็ต้องการให้เจ็บ ห่างจากเพื่อนนักเที่ยว แต่การจะให้เธอเลิกเที่ยวเป็นเรื่องยาก เหมือนกับการบังคับให้เธอเลิกทาลิปสติกบนริมฝีปาก “เจ็บ ผมขอร้องไปกินร้านอื่นเถอะ เหนี่ผมให้เหล่าไปกินฟรี ๆ เลย” เธอถูกปฏิเสธจากเจ้าของร้านคัปปาร์ย่านปากน้ำบ่อยครั้ง เนื่องจากการแต่งตัวที่หัวือหวาทำให้นัก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เกี่ยวกับผู้ชายหลายคนที่มาพยายามลวนลามเธออยู่เสมอ บางครั้งถึงขั้นวางมวยต่อตึงจนหัวแตกเย็บเป็น 10 เข็ม ค่าใช้จ่ายในการเที่ยวและซื้อเครื่องบำรุงผิวพรรณคร่าวเดือนละ 10,000 บาท เพราะของที่ใช้ส่วนใหญ่ต้องเป็นแบรนด์เนมดัง ซึ่งรายรับมาจากการขายถ้วยจับ และถ้วยเดี่ยวหลอด โดยใช้เวลาหลังกลับจากเที่ยวเมื่อรุ่งสาง เธอจะแวะมาตลาดด้วยชุดเที่ยววิบวาม ซื้อของจนถึงตี 5 แล้วกลับบ้านมาเตรียมน้ำซุ๊ปและเครื่องปรุง จนช่วงสายจึงเปิดร้านโดยจ้างลูกน้องมาขายแทน ขณะที่เธอก็ได้เวลาจับหลับ นอกจากนี้ ธุรกิจขายตรงเป็นอีกอาชีพเสริมที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ ด้วยความที่รักสวยรักงามชอบพุด ทำให้เธอทำยอดขายได้ทะลุเป้าจนบริษัทตัวแทนจำหน่ายมอบเงินกวดของค่าเพื่อการันตีความสามารถ “ถึงเราจะแต่งตัวไปก็ไม่ใช่เป็นอุปสรรคกับอาชีพ เพราะเรานำจุดเด่นที่มีมาใช้ให้เกิดประโยชน์จนเขายอมรับ ดังนั้นการที่กะเทยจะทำอะไรสักอย่างต้องศึกษาให้ถ่องแท้และต้องเอาดีให้ได้ ถ้าไม่อย่างนั้นสังคมจะไม่ยอมรับพวกเรา” เธอยิ้มเห็นไรฟันที่มีเขม่าดำเคลือบอยู่ แล้วความรักของเธอก็เบ่งบาน เมื่อคบหากับแฟนที่เจอกันในผับกว่า 10 ปี ซึ่ง เจ๊กบ เล่าถึงวิธีการประครองรักบนโลกของความแปลกแยกว่า “เราอย่าไปมองความรักแบบยึดติด และหึงหวง แต่ต้องมองอย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน บางครั้งก็ต้องปล่อยให้เขาอิสระทำในสิ่งที่เขาอยากจะทำ ขณะที่เราบางครั้งอาจจะฟุ้งซ่านก็ไปหากิจกรรมอย่างอื่นทำ เช่น อาบน้ำหมา ทำกับข้าว อยู่กับเพื่อนๆ” แต่สุดท้ายความรักของเธอก็จบลงเพราะการตายของแฟนหนุ่ม ด้วยวัยแรกรุ่งที่ดวงหน้าของเธอสวยราวกับผู้หญิงแม้จะไม่เคยผ่านมีดหมอจากการแปลงเพศมาก่อน ทำให้ชายหนุ่มหลายคนพยายามเข้ามาตีสนิทกับเธอ แต่ความรักสำหรับเธอไม่ใช่เพียงชั่วข้ามคืนเหมือนที่หลายคนพยายามมอบให้กับกะเทย “กะเทยเดี๋ยวนี้เพียงแค่ออกกับผู้ชายไม่กี่ชั่วโมงก็เป็นของเขาแล้ว ทำให้หลายคนมองภาพพวกเราเป็นคนมากรัก แต่โดยส่วนตัวการจะคบใครสักคนต้องรู้จักพูดคุยกันพอสมควร ยิ่งเราให้เขาอยากมากเท่าไรยิ่งดี เขายังจะมองว่าเรามีค่ามากกว่านั้น” เมื่ออย่างก้าวสู่วัย 35 โลกยามราตรีแสงไฟนีออนที่คึกคักกลับไม่สดใสเหมือนคราวก่อน ความร่าเริง รอยยิ้มเลือนหายเหลือเพียงโลกสีเทา ทำให้เธอคิดฆ่าตัวตายอยู่บ่อยครั้ง “เราไปเที่ยวทุกวัน ทำทุกอย่างซ้ำ ๆ แทบจะหลับตาเดินไปเที่ยวตอนกลางคืนได้เลย” เสียดกรีร้องด้วยความเจ็บปวดของหมาฝรั่งตัวเชื่องนอนโอดครวญอยู่กลางถนน หลังโดนรถชนอย่างจัง ยังเป็นภาพที่ตราตรึงอยู่ในห้วงความคิดของ เจ๊กบ ไม่เคยจางหาย เธอพยายามทุกวิถีทางเพื่อรักษาเจ้าตูบให้มีชีวิตอยู่ต่อซึ่งเธอทำสำเร็จ เมื่อเจ้าเพื่อนสี่ขาหายดี ขณะเดียวกันหลังบ้านที่เคยโล่งถูกแทนด้วยกรงสุนัขที่เก็บมาเลี้ยงกว่า 10 ตัว “การช่วยเหลือหมาตัวนั้นทำให้คิดได้ว่า ถ้าวันนั้นเราฆ่าตัวตาย หมาตัวนี้ก็อาจไม่มีชีวิตรอดเพราะไม่มีใครช่วยเหลือ จึงคิดว่าลมหายใจที่ยังเหลืออยู่เราต้องไปสร้างความสุขให้กับคนอื่นบ้าง”

จากนั้นบทตอนของชีวิตสีรุ้งของเธอก็เปลี่ยนไปเธอหันหลังให้กับแหล่งบันเทิงยามราตรี แม้ช่วงแรกจะยากแต่เธอก็มุ่งมั่นอย่างแน่วแน่จนฝ่าช่วงเวลานั้นมาได้ ขณะที่เสื้อฟ้าสีสัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สดสวยเว้าหน้าเว้าหลัง น้ำหอมแบรนด์ดัง เครื่องสำอางและชุดชั้นในราคาแพง เธอบริจาคให้วัด พระบาทน้ำพุเพื่อเริ่มคืนชีวิตใหม่อย่างรู้จักประมาณตน ภารกิจบำบัดทุกข์บำรุงสุขเริ่มตั้งแต่ จัปฐที่เข้าไปในบ้าน แก้ปัญหาท่อน้ำแตก ครอบครัแตกแยก ขโมยเงินบ้าน ครั้งหนึ่งเธอเคยไล่กวาดจับผู้ร้ายที่มาปล้นร้านค้าฝั่งตรงข้ามบ้าน ขณะที่เธอไล่กางเกงขาสั้นจู้จู้ คนร้ายกำลังวิ่งขึ้นแท็กซี่ ร่างสันทัดของเธอกระโดดขวางหน้ารถแล้วกระซอกหัวขโมยลงมาแลกหมัดตัวต่อตัว สุดท้ายเธอจับคนร้ายได้แต่ต้องแลกกับฟันหน้าให้กับวีรกรรมครั้งนั้น

ในที่สุดผู้ใหญ่บ้านคนก่อนก็เห็นความดีของเธอ จึงแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ต้องเลิกอาชีพค้าขายโดยคัดแปลงพื้นที่ได้ทุนบ้านจากร้านอาหารมาเป็นที่ตั้งวิทยุชุมชน ขณะที่วาทความคิดแรกเมื่อเข้าสู่ระบบราชการที่ต้องแต่งตัวเหมือนผู้ชายทำให้เธอกลัวว่าการเขียนคิว ทาปาก ไว้ผมยาวอย่างที่เธอชอบนั้นจะทำได้ แต่เขาก็ทนแรงรบเร้าของชาวบ้านไม่ได้เช่นกัน ไม่นานผู้ใหญ่บ้านคนเก่าก็ลาออกไปเล่นการเมืองระดับจังหวัด เดือดร้อนมาถึงเธอ ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต้องตัดสินใจว่าจะยอมแต่งชุดข้าราชการที่เธอเกรงกลัวหรือจะให้คนอื่นนั่งเก้าอี้แทน แต่ เจ็บ ก็เลือกเดินหน้าลงสมัครรับเลือกตั้ง “อีคนสองเพศอย่าไปเลือกมัน” กลุ่มผู้สมัครฝ่ายตรงข้ามตะโกนก้องลานวัด ทำให้อารมณ์ของ เจ็บพลุ่งพล่าน “ฉันแทบจะกระโดดเตะมัน ยังดีที่ชาวบ้านห้ามไว้” การเลือกตั้งครั้งนั้น เธอไม่มีทุนในการหาเสียง มีเพียงแรงกายและแรงใจที่เธอพยายามทำอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ชาวบ้านบางคนให้เงินในการทำโปสเตอร์แนะนำตัวผู้สมัคร เธอกางแฟ้มให้ดูโปสเตอร์หาเสียงสีฉูดฉาด ที่มีข้อความหาเสียงไม่กีบรรทัด “เรียกง่ายใช้คล่องต้อง อีกบ... ถึงไม่ใช่ชายชาญแต่ดูผลงานที่ผ่านมา มุ่งมั่นสร้างสรรค์พัฒนาหมู่บ้านของเรา...อย่าลืมนะคะ (อีกบ)” แล้ววันนับคะแนนก็มีถึง ชาวบ้านหลายคนต่างมุงดูลุ้นยิ่งกว่าผู้สมัคร เสียงเฮดังลั่นเมื่อคะแนนของเธอเขยิบนำคู่ต่อสู้ สุดท้ายเธอก็ทิ้งห่างคู่แข่งทั้ง 3 คน ด้วยคะแนน 1,318 จากทั้งหมด 2,700 คนที่ลงคะแนน แม้เพิ่งเข้ามารับตำแหน่งไม่ถึง 3 เดือน แต่เธอต้องนั่งในเก้าอี้นี้จนอายุ 60 ปี และไม่มีวีแววที่จะเปลี่ยนไปเล่นการเมืองในสนามอื่นเพราะกลัวประชาชนในพื้นที่อื่นจะไม่ยอมรับ ทำให้โครงการในชุมชนหลายอย่างพยายามพัฒนาและปรับเปลี่ยนเด็กที่นอกถิ่นนอกทางในหมู่บ้านให้กลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้งด้วยการให้ “เราพยายามสอนให้เขาเลือกใช้ชีวิตเหมือนกับการกินผลไม้ ถ้าหากลูกไหนเน่า หนอนเจาะ เราก็ไม่กินการใช้ชีวิตก็เช่นกันเมื่อเรารู้ว่าไม่ดีก็อย่าไปกิน” เจ็บ นิยามการอบรมเด็กเหล่านี้เหมือนกับการนำคนมารีไซเคิล ด้วยการเรียนรู้จริง โดยเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้เด็กได้ค้นพบคุณค่าของตัวเอง แล้วหันกลับมาทบทวนสิ่งที่ดีและไม่ดีของตัวเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 1 ภาพผู้ใหญ่วัยกลางคนกำลังประกาศออกเสียงตามสาย



ภาพที่ 2 ภาพผู้ใหญ่วัยกลางคนถือป้ายหาเสียงที่ชาวบ้านเป็นผู้ทำให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 1.1.2. นาวาโทเริงจิรา จุลละสุขุม (พี่เอ๋)

เห็นจะเป็นเรื่องจริงที่มีคนบอกว่าคนบางคนกว่าจะรู้จักตัวตนและความต้องการที่แท้จริงของตัวเอง ก็ปาเข้าไปก่อนชีวิตแล้ว คำพูดนี้สามารถยืนยันได้ จากเรื่องราวชีวิตของ “คุณพ่อคนสวย” เริงจิรา จุลละสุขุม

หลายคนอาจจะไม่เชื่อเมื่อได้เห็น ผู้หญิงคนหนึ่ง รูปร่างดี สวยสง่า มีบุคลิกมาดมั่น หากแต่คนๆ นี้กลับเป็น “ผู้ชาย” ที่เคยแต่งงานมาแล้ว 2 ครั้ง มีลูกชายหญิง 2 คน ก่อนที่เขาจะได้อันพบความต้องการของตัวเองจริงๆ ว่าผู้ชายไม่ใช่สิ่งที่เขาควรเป็นก็เมื่อมีอายุปาเข้าไปกว่า 50 แล้ว

คุณเอ๋ เริงจิรา จุลละสุขุม หรือ ชื่อเดิม เริง จุลละสุขุม ปัจจุบันอายุ 57 ปี เรียนจบจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ชีวิตของคุณเอ๋ หรือ เริงจิรานั้น เต็มโตมาจากครอบครัวที่มีเด็กผู้ชาย 3 คน โดยเริงจิราเป็นลูกคนกลาง ในวัยเด็ก เริงจิรามักแอบเอาเครื่องสำอางของแม่มาแต่งหน้าตัวเองเล่น โดยที่เริงจิราเองก็ไม่รู้ว่าเป็นเพราะอะไร แต่ที่เริงจิรา รู้ก็คือ การเป็นลูกคนกลาง ทำให้เขาไม่ได้ความรักจากแม่เท่ากับพี่ชายและน้องชายของตัวเอง

“เป็นคน โหยหาความรักมาก เพราะตอนเด็กๆ รู้สึกว่าแม่ไม่รักอยาก ได้ความอบอุ่นของผู้หญิงมาทดแทนความรักที่ไม่เคยได้รับจากแม่” เริงจิราเล่าความรู้สึกของเขาในตอนที่ให้ฟัง

เมื่ออย่างเข้าสู่วัยหนุ่ม เริงจิราก็เป็นคนหนุ่มหน้าตาหล่อเหลา เรียกได้ว่าสาวเห็นสาวก็รักกับภาพลักษณ์ผู้ชายหน้าหวาน ไร้ผมยาว เล่นกีตาร์อยู่ในมหาวิทยาลัย ช่วงเวลานั้นจัดได้ว่าเริงจิราเป็นคาสโนว่าคนหนึ่ง เพราะมีสาวๆ เข้ามาติดพันมากมาย จน เมื่อเรียนจบมหาวิทยาลัย เขาก็มาทำงานเป็นสถาปนิก และได้แต่งงานกับภรรยาคนแรก มีลูกสาวหนึ่งคน ก่อนจะเลิกรากันไป จากนั้นเริงจิราจึงเข้ารับราชการทหารอากาศ ดิฉันนาวาโท และแต่งงานใหม่อีกครั้งกับภรรยาคนที่ 2 โดยมีลูกชายกัน 1 คน

แม้ภาพลักษณ์ภายนอก เริงจิราจะดูเป็นคนมาดแมน สุขุม แต่เริงจิรากลับเริ่มรู้ตัวเองว่าใจจริงอยากเป็นผู้หญิง จึงตัดสินใจบอกความในใจที่เก็บซ่อนมานานหลายปีกับภรรยา ซึ่งภรรยาก็รับความจริงของตัวเองเริงจิราได้ แต่เริงจิราก็ยังไม่บอกความจริงกับลูก

“แฟนเข้าใจมาก และรับได้ มันเป็นเรื่องเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่ไม่เกี่ยวกับเพศหญิงเพศชาย บางครั้งเขาก็ร่วมมือด้วย พอเราแต่งเป็นหญิง เขาก็จะเป็นชาย คือเขาจะเป็นสาวห้าวมีอารมณ์เป็นทอมอยู่ในตัวนิดๆ แต่เราก็จะไม่ค่อยแต่งให้เขาเห็นบ่อยนักหรอก จะแอบแต่งเวลาอยู่คนเดียวมากกว่า เพราะความจริง เรายังเป็นสามีเขาอยู่” เริงจิราบอก

หลังจากภรรยาเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็ง เมื่อปี 2541 เริงจิราเสียใจมาก ประกอบกับความปรารถนาที่จะใช้ชีวิตอย่างเพศหญิงเพิ่มมากขึ้น แต่เริงจิราก็ยังคงกังวลว่าลูกๆ จะยอมรับไม่ได้ จึงเก็บความรู้สึกนั้นไว้กับตัวเอง แต่ก็แอบทานฮอร์โมนเพศหญิงมาตลอด อาการเก็บกดนี้ทำให้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เริงจิราเผชิญกับอาการป่วยที่รุนแรง ทั้งเครียด ความดัน ซึมเศร้า หายใจไม่หาย จนในที่สุดหมอได้วินิจฉัยว่า สาเหตุที่ทำให้เธอป่วย มาจากการเก็บงานความรู้สึกที่อยากเป็นผู้หญิงของตัวเองเอาไว้ ทำให้กลายเป็นคนขัดแย้งในตัวเอง เหมือนกับการใช้ชีวิตสองคนในร่างเดียว

หลังจากเริงจิราได้ฟังคำแนะนำจากจิตแพทย์ที่ให้เธอยอมรับตัวเอง และกล้าต่อสู้กับความจริง เริง จิรา ที่ตอนนั้นอยู่ในวัย 56 ปี จึงตัดสินใจทิ้งความเป็นชายมาดแมน ลูกชิ้นมาค้อยๆ เปลี่ยนตัวเองเป็นผู้หญิงทีละนิดๆ จนกลายเป็นผู้หญิงสวย ดังที่ใส่ผีนมาตลอดชีวิต

โชคดีที่ลูกๆ ทั้ง 2 ของเริงจิรา ยอมรับในสิ่งที่เปลี่ยน ไปของพ่อ ได้ และรู้อยู่แล้วว่านี่คือสิ่งที่ทำให้ “พ่อ” มีความสุข และแม้ว่าเริงจิราจะเป็นผู้หญิงแล้ว แต่เธอก็ยังคงทำหน้าที่ทั้ง “พ่อ” และ “แม่” ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และยังคงให้ลูกๆ ใช้คำว่า “พ่อ” แทนตัวเองเช่นเดิม “การทำให้ลูกยอมรับจากใจจริงนั้น ไม่ใช่แค่คำพูด หากแต่ต้องทำให้ลูกรู้ว่า แม้ร่างกายและจิตใจของพ่อจะเปลี่ยนเป็นผู้หญิง แต่จิตวิญญาณความเป็นพ่อไม่เคยเปลี่ยนแปลง หลายคนพอเปลี่ยนก็ให้ลูกเรียกตัวเองว่าป้า แต่ดิฉันบอกลูกว่า เวลาไปไหนก็ให้แนะนำว่าเป็นพ่อ ให้เรียกพ่อเหมือนเดิม ปฏิบัติต่อเขาเหมือนเดิม ปกป้องคุ้มครอง เป็นที่พึ่งให้เขาในทุกๆ เรื่องเหมือนเดิม แม้ในบั้นปลาย ดิฉันจะเป็นผู้หญิงเต็มตัวไม่กลับไปเป็นผู้ชายอีก แต่ดิฉันก็จะเป็นพ่อตลอดไป”

ปัจจุบันเริงจิรา ขอเกษียณอายุราชการ และออกมาใช้ชีวิตใหม่เป็นเวลากว่า 1 ปีแล้ว โดยเธอได้เข้าไปเป็นอาสาสมัครทำงานเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในสมาคมฟ้าสี รุ้งแห่งประเทศไทย อย่างที่บอกว่า ไม่มีคำว่าสายเกินไปที่จะค้นพบตัวเอง ดังเช่น ชีวิตของเริงจิรา ที่แม้ว่าเธอจะไม่ได้เกิดมาเป็นหญิง แต่การยอมรับความจริง และการตัดสินใจครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตครั้งนี้ ก็เป็นเส้นทางที่ทำให้คนที่ชื่อ “เริงจิรา” ได้พบกับความสุขที่ตามหามาทั้งชีวิต



ภาพที่ 3 ภาพของคุณแอ้อยู่ตอนอายุ 5 ขวบก่อนจะไปเมืองนอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 4 ภาพคุณเอ่ยร้องเพลงเปิดตัวครั้งแรก ในงานปีใหม่ของการบินไทย 2551



ภาพที่ 5 ภาพตอนได้รับยศนาวาโท

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 6 ภาพหลังจากการ ได้เปลี่ยนแปลงใช้ชีวิตในแบบผู้หญิง



ภาพที่ 7 ภาพในสมัยวัยหนุ่ม ตอนเรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 1.1.3. ภูมิใจ หุมพร (พี่ลี)

เมื่อชีวิตผ่านพ้นเกินก้าวจาก โลกมหาวิทยาลัยสู่โลกแห่งความเป็นจริง ชีวิตการทำงานกับเรื่องเพศที่เธอเป็น กลับเป็นประเด็นรองลงไป หากแต่ประเด็นหลักที่น่าสนใจอยู่ที่ศาสนาที่เธอนับถือ คือ ศาสนาอิสลาม คำสอนของศาสนาเมื่อรู้ว่า ตัวเราเป็นของพระอัลเลาะห์ พระเจ้าเป็นผู้กำหนดทุกสิ่ง แต่ตรงข้ามกัน พระเจ้ากลับสร้างให้เธอแตกต่างจากคนอื่น ในเรื่องของเพศ ซึ่งไม่ใช่เพศชายหรือเพศหญิงตามที่ศาสนากำหนดเอาไว้ แต่กลับเป็นความครึ่งๆกลาง ที่ซึ่งใจไม่ตรงกับร่างกาย จนกลายเป็นคนที่ถูกสังคมเรียกว่า คนที่ผิดปกติ และแตกต่าง ซึ่งเธอคิดว่า พระเจ้าคงกำหนดในเธอเป็นอย่างนี้ เพื่อเป็นการทดสอบเธอในความเป็นมนุษย์ เพื่อเรียนรู้ให้อยู่รอด ไม่ใช่แค่สังคมใหญ่ที่ทำให้เธอเป็นคนที่แตกต่าง กลับกันในสังคมของมุสลิม ก็ดูเธอในความแตกต่างเช่นกัน ในครอบครัว เธอเป็นลูกชายคนสุดท้าย มีพี่ชายแค่คนเดียว ระหว่างบ้านเธอ จะแวดล้อมไปด้วยญาติๆตามแบบสังคมต่างจังหวัด ทุกวันศุกร์เมื่อเธอได้หยุดกลับบ้าน ก่อนเวลาเที่ยง เธอกับพ่อแม่ก็จะเดินจูงกันไปมัสยิดเพื่อ ไปละหมาด ระหว่างทางที่เธอไปก็จะมีเสียงนินทาซุบซิบว่าเธอเป็นลูกใคร ภายในจิตใจของเธอก็ขัดแย้งกับคำพูดต่อว่าที่ได้ยิน ทำให้เธอไม่อยากไป แต่ก็คิดถึงไว้ว่า เราทำความดี มาทำตามหลักของศาสนาที่เราได้เกิดมา และที่สำคัญที่สุด คือทำเพื่อพ่อแม่ ในศาสนาอิสลามเมื่อเข้าไปนั่งในมัสยิด จะแยกแยะระหว่าง ชายหญิงเป็นสัดส่วน ฝ่ายชายจะนั่งหน้า ส่วนด้านหลังผ้าลูกไม้จะเป็นที่นั่งสำหรับผู้หญิง แต่ภาพที่เราเห็น เราจะเห็นคนผสมยาวใส่สะโล่ง รูปร่างลักษณะคล้ายผู้หญิง นั่นคือเธอนั่นเอง นี่ก็ประเด็นว่าทำไมเธอถึงนั่งอยู่ท่ามกลางผู้ชาย ทำไมเธอไม่ไปนั่งกับผู้หญิงนี่คือคำถาม ก็มีบางสายตาของคนที่จะจับจ้องมองอย่างดูถูก แต่ส่วนมากคนในมัสยิด ต่างก็เป็นพี่ญาติพี่น้องกัน คนในชุมชนเดียวกัน ก็ยอมให้เธอนั่งรวมกับผู้ชายได้ มันแสดงให้เห็นว่า แม้จะเป็นคนที่แตกต่างกันสักเพียงไหน มีกรอบธรรมเนียมที่เปลี่ยนไม่ได้ แต่แค่มีความรักความเข้าใจต่อกัน เรื่องต่างๆมันก็ลงเอยกันด้วยดี

แต่เรื่องเพศกับศาสนาไม่ใช่แค่ประเด็นเดียวที่ส่งผลต่อชีวิตเธอ ระหว่างชีวิตก่อนหน้านี้ ก่อนที่พ่อแม่จะยอมรับเธอได้ ต้องปีคั้ง ปีคั้งมาขนาดไหน จนวันหนึ่งเมื่อเธอเข้าสู่สังคมมหาลัย เริ่มมีการพิสูจน์ว่า ความรู้สามารถ การสอบคิดปริญญาโท รัฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ และความรักของคนรอบข้างที่มอบให้ มันการันตีว่า เพศและศาสนา มันไม่ใช่สิ่งสำคัญหลักในชีวิต พวกเขารักเธอในจิตใจของเธอ ไม่ใช่รักเธอที่เธอเป็นศาสนาอิสลาม ทุกคนยอมรับได้ อยากที่จะให้พ่อแม่เข้าใจ และยอมรับเหมือนกับคนรอบข้างยอมรับ กลับกันพ่อแม่บอกเธอว่า พ่อแม่ของเธอไม่เคยที่จะรักเกลียดเธอเลย ต่างเข้าใจและยอมรับกับสิ่งที่เธอเป็น พ่อแม่กลับโทษตัวเองว่า เพราะไม่ได้เลี้ยงเองตั้งแต่เด็ก ไปฝากให้คนอื่นเลี้ยง จึงทำให้การดูแลมันหายไป แต่เธอตอบกลับมามาว่า มันไม่ใช่พระเจ้าสร้างให้เธอเกิดมาเป็นแบบนี้ เขาทดสอบเรา เธอพูดเปิดใจหมดทุกอย่าง เธอรู้สึกว่าเขา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตัดสินใจดูที่ได้มาเปิดใจพูดคุยกัน มันทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น จากเหตุการณ์นั้นก็ทำให้ครอบครัวรักกันมากขึ้น มีความสุขทุกครั้งที่กลับมาบ้าน และมันทำให้เธอเข้าใจด้วยการที่เธอเข้าไปงานสังคมของศาสนาอิสลามกับพ่อแม่ มันไม่ได้ทำแค่เธอเพียงคนเดียว แต่มันก็ทำเพื่อให้คนที่เธอรักมากที่สุดด้วยเช่นกัน

จากสังคมครอบครัวไปสู่สังคมใหญ่ เรื่องเพศกับการหางานของเธอเป็นประเด็นต่อมา มันทำให้เธอรู้สึกท้อทุกครั้งที้ออกเดินไปหางานทำหลังจากการเรียนจบ เพราะเรื่องเพศนี่เองที่เป็นตัวอุปสรรค กีดกัน และเป็นข้อจำกัดในการทำงาน ทุกที่ที่รับสมัครงาน จะมองที่รูปเธอที่ติดอยู่บนหัวกระดาษก่อนที่จะตามด้วยชื่อ แต่ก่อนที่จะถึงชื่อ มันดันสะดุดตรงคำว่า “นาย” ก่อนที่จะหันกลับไปพิจารณารูปที่เห็นอีกที ก่อนจะตอบว่าเราไม่รับคุณเข้าทำงาน ทำไมเขาถึงไม่รับเข้าทำงาน นี่คือคำถามกลับ เพราะเรื่องเพศที่เราเป็นใจมัน ทำไมไม่มองถึงความสามารถ ทำไมไม่มองถึงความรู้ กลับไปมองว่าเธอคือเป็นเพศอะไร เธอรู้สึกเสียใจมากกว่าชีวิตสังคมความเป็นจริง มันโหดร้ายกว่าสังคมที่เคยก้าวผ่านพ้นมา แต่มันก็คงมีสักที่ ที่จะเห็นคุณค่าของเธอจนได้ เขากันว่าเวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์ อันนี้เป็นเรื่องจริง เธอกล่าว เพราะวันนั้นก็มาถึงวันที่เธอได้เข้าทำงาน วันที่องค์กรยอมรับในความสามารถ เธอก็หวังไว้เช่นกันว่าทุกอย่างจะไปด้วยดี มันเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของชีวิตจริง ที่เธอต้องเดินอยู่ได้ด้วยตัวเอง แม้ว่าทุกที่จะไม่เปิดรับในสิ่งที่เธอเป็นก็ตาม แต่อย่างน้อยเรื่องในมิตินี้ก็สอนเราว่า แม้ตรงนั้นเป็นแค่จุดเล็กๆของสังคมศาสนาในชุมชน กลับยอมรับ ยอมลดอคติบางอย่างลง ตามที่พระเจ้าสอนว่าให้รักเพื่อนมนุษย์ แล้วสังคมจะไม่เปิดรับทำความเข้าใจเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และให้โอกาสความเป็นมนุษย์เหมือนกันเลยหรือ



ภาพที่ 8 ภาพวันงานรับปริญญาที่ธรรมศาสตร์



ภาพที่ 9 ภาพวันงานรับปริญญา ถ่ายรูปคู่กับพ่อและแม่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 1.2. ความรู้ทางภาพยนตร์สารคดี

### 1.2.1. ความหมายของภาพยนตร์สารคดี

สาร น. แก่น เนื้อแท้

คดี น. เรื่อง

สารคดี น. เรื่องที่เรียบเรียงขึ้นจากความจริง ไม่ใช่จากจินตนาการ<sup>1</sup>

มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่าสารคดี อย่างเช่น John Grison ไว้ว่า เป็นการสร้างสรรค์ที่ถ่ายทอดมาจากความจริง (Creative Treatment of Actuality) ควรจะเป็นที่ผูกพันกับเหตุการณ์ และบุคคลจริง โดยไม่มีการแสดง นอกจากนั้นภาพยนตร์สารคดีจะต้องเป็นผลงานในลักษณะที่สร้างสรรค์ ผู้กำกับภาพยนตร์สารคดีจะต้องถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นจริงในเชิงสร้างสรรค์ไม่ใช่เป็นการเลียนแบบจากความจริง โดยไม่มีการตกแต่ง

Richard Barsam “ภาพยนตร์สารคดีทั้งหมดถือว่าเป็นภาพยนตร์ที่สร้างจากเรื่องจริง แต่ไม่ใช่ภาพยนตร์ที่สร้างจากเรื่องจริงทุกเรื่อง จะเป็นภาพยนตร์สารคดี”

Paul Rotha “ภาพยนตร์สารคดี คือเรื่องราวของความจริงจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งแสดงออกในลักษณะที่เกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับสังคมมนุษย์

Willard Van Dyke “เป็นภาพยนตร์ที่ปกติไม่ใช่ภาพยนตร์ที่สร้างจากเรื่องแต่ง จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความขัดแย้ง ภาพยนตร์ควรมีส่วนผสมของโฆษณาชวนเชื่ออยู่ควรจะมีน้ำหนักจิตใจของผู้ชมได้ ภาพยนตร์ที่ไม่ได้พูดถึงปัญหา หรือข้อขัดแย้งจะไม่ให้เหตุผลทางความคิด และไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแสดงออกทางความคิดที่ดีพอ เพราะไม่มีประเด็นที่น่าสนใจพอที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ชมภาพยนตร์ได้”

โดยความหมายอันเคร่งครัดนี้ สารคดี จึงทอดวางอยู่ตรงกลางระหว่างวรรณกรรม 2 ประเภท คือ วรรณกรรมริบเร่ง ดังคำของเสถียร จันทิมาธร แห่งสำนักกมิตชน ซึ่งหมายถึงข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ กับวรรณกรรม (ที่ไม่ริบเร่ง) อันได้แก่ เรื่องสั้น นวนิยาย

เนื่องจากเป็นเรื่องที่เรียบเรียงขึ้นจากความจริง ไม่ใช่จินตนาการ สารคดีจึงดำเนินไปโดยกรอบของความเป็น “ข่าว” ซึ่งด้านหนึ่งเป็นการให้ข้อมูลกับผู้อ่านต่อประเด็นที่น่าเสนอในรายละเอียด ด้วยกฎ - ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร และ ทำไม

<sup>1</sup>ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546).

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่สารคดีมีรูปแบบวิธีการนำเสนอที่ยืดหยุ่นมากกว่า โดยเฉพาะสารคดีที่เป็นเรื่องของ คน ทำให้ต้องมีคำถาม และเป็นคำถามอันดับแรกสุดเลยที่เดียว คือ ทำไม ทำไมใคร ทำไมทำอะไร ทำไมที่ไหน ทำไมเมื่อไร ทำไมอย่างไร

ฉะนั้นจากถั่วได้ว่า สารคดี ก็คือ ข่าวนี่มีมิติของชีวิต วิธีการเขียนก็ไม่แตกต่างจากข่าว เพียงแต่นักเขียนสารคดีต้องไม่ละเลยที่จะนึกถึงบุคคลที่ปรากฏอยู่ในเรื่องนั้นๆ ว่า ล้วนมีตัวตนจริงๆ มีชีวิตในสังคม มีด้านหนึ่งและอีกด้านหนึ่ง ที่เป็นแรงผลักดันนำมาซึ่งการตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ได้เช่นเดียวกับหนทางที่นำไปสู่ความเจ็บปวดในชั้นปลาย คนเขียนสารคดีไม่ได้มีหน้าที่เพียงนำเอาผลนั้นมาตีแผ่ แต่ต้องไม่ละเลยที่จะนำเอากระบวนการตัดสินใจทั้งหมดมาแสดงด้วย<sup>2</sup>

## 1.2.2. องค์ประกอบสำคัญของภาพยนตร์สารคดี

### 1.2.2.1. หนังสือสารคดีก็มีบท

คำถามหนึ่งที่เกิดขึ้นเสมอกับคนที่สนใจหนังสือสารคดี ก็คือ “สารคดีต้องมีบทด้วยหรือ ในเมื่อมันคือหนังสือซึ่งบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นจริงต่อหน้ากล้อง แล้วเราจะเขียนบทล่วงหน้าไฉน ถ้าเขียนก่อนออกไปถ่าย จะไม่กลายเป็นการจัดฉากสร้างสถานการณ์หรือ” คำตอบของคำถามนั้นคือใช่ แม้จะเป็นหนังสือสารคดีแต่ก็ต้องมีบทเช่นกัน

นำเสียดายที่การเขียนบทเป็นกระบวนการซึ่งถูกการมองข้ามมากที่สุดของการทำหนังสือประเภทนี้ เรามักเชื่อกันว่า “ความเป็นธรรมชาติ” อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของสารคดีนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนทำแบกกล้องออกไปค้นหาแรงบันดาลใจแบบสดๆ โดยไม่กำหนดอะไรล่วงหน้า แล้วค่อยกลับมาหาทางร้อยเรียงสิ่งที่ได้มานั้นในวันตัดต่ออีกที

ทว่าแท้จริงแล้ว การค้นสดจะเหมาะสมเต็มที่ก็ต่อเมื่อต้องบันทึกเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเหนือการวางแผน และการควบคุมจริงๆเท่านั้น (เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ, การจลาจล ฯลฯ) ขณะที่สารคดีส่วนใหญ่หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ คนทำหนังสือมักหนีไม่พ้นต้องถามตัวเองเสมอว่า “ฉันควรจะออกไปถ่ายอะไรล่ะ” ดังนั้น การมีบทที่ดีจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง แม้ว่าบทนั้นอาจจะถูกเปลี่ยนแปลงหรือถึงขั้นรื้อทิ้งไปเลยหลังลงมือถ่ายทำก็ตาม

จริงอยู่ที่หนังสือสารคดีคือการบันทึกเรื่องจริงไม่ว่าจะเกี่ยวกับผู้คน สถานที่ ประวัติศาสตร์ หรือแนวคิดทั้งหลาย แต่ขณะเดียวกันมันก็ยังมีความเป็น “เรื่องเล่า” (หรือพูดอีกอย่างว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการเล่าเรื่อง) ด้วยสารคดีจึงไม่ต่างจากหนังทั่วไปหรือกระทั่ง นวนิยายตรงที่ต้องมีโครงสร้างของการเล่าเรื่อง เป็นองค์ประกอบหลักในการดึงดูดความสนใจของคน

<sup>2</sup> กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, “เขียนคน เขียนสารคดีแบบ ค.คน,” *ค.คน*, 1 (2551): 11-14.  
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่ออนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดู สารคดีที่เล่าด้วยโครงสร้างแยๆ ย่อมทำให้คนดูเบื่อหน่ายได้ง่ายๆ บทจึงถือเป็นพิมพ์เขียวที่ช่วยให้คนทำหนังสือสารคดีรู้ล่วงหน้าว่าจะไรคือแกนของเรื่องที่เล่า และจะเล่าอย่างไรไม่ให้หลงทิศหลงทางไปเสียก่อน

### 1.2.2.2. ก่อนเป็นบทที่ดี ต้องขุดให้ลึกกว่าที่ตาเห็น

เรารู้กันว่าหนังสือสารคดีนั้นต้องการความขยันในการค้นหาข้อมูลเป็นพิเศษ ยิ่งค้นยิ่งขุดได้ลึกเท่าไร โอกาสที่หนังสือจะน่าสนใจยิ่งมากขึ้น ว่าแต่ที่ที่ค้นหา หมายถึงอะไรล่ะ แค่โยยข้อมูลมาสุ่มกันก็นำไปสู่การเขียนบทที่ดีแล้วรีเปล่า ไมใช่แน่ สิ่งที่คุณเขียนบทหนังสือสารคดีต้องการไม่ใช่ปริมาณ แต่คือข้อมูลที่มีคุณภาพต่างหาก

สมมติว่าเราจะทำสารคดีว่าด้วยการอพยพของฝูงปลาวาฬเพชรฆาต ต่อไปนี้คือตัวอย่างของขั้นตอนการขุดคว้าข้อมูลเพื่อใช้ในการเขียนบท

#### 1. ค้นหา “ผิวหน้า”

เริ่มจากการหาข้อเท็จจริง - ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับปลาวาฬเพชรฆาตกันก่อน เช่น รูปร่างหน้าตา พฤติกรรม กิจวัตร สถิติปัญญา เส้นทางการอพยพของมัน โดยค้นทั้งจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร (หนังสือ งานวิจัย ฯลฯ) ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและจะยิ่งดีหากเราได้ติดตามพวกเขาออกไปสังเกตการใช้ชีวิตและการอพยพของเหล่าปลาวาฬด้วยตาตัวเอง เพื่อจะได้เกิดไอเดียเกี่ยวกับการถ่ายทำได้ดีขึ้น

#### 2. ค้นหา “หัวใจ”

เมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ก็ถึงเวลาขุดหารายละเอียดด้านลึก เช่น ปลาวาฬมีคุณลักษณะอย่างไรในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิต มันมีอารมณ์ความรู้สึกมั้ย รู้จักความรักความเกลียดชังรึเปล่า ทำไมจึงชอบว่ายขึ้นมาเกยตื้นบนชายหาดกันทีละเป็นฝูง จริงหรือที่ว่ามันคือ พฤติกรรมฆ่าตัวตายหมู่ ความสัมพันธ์ในฝูงพวกมันเป็นยังไง การที่มันทำเสียงอังกะโศกกันนั้นเป็นการพูดคุยหรือไม่แล้วผู้เชี่ยวชาญที่เราสัมภาษณ์นั้นเคยคลุกคลีใกล้ชิดปลาวาฬเหล่านี้แค่ไหน รู้สึกอย่างไร พวกมันมีปฏิกริยาอย่างไรต่อมนุษย์ และที่สำคัญ ตัวเราเองล่ะรู้สึกอย่างไรเมื่อได้เห็นและสัมผัสพวกมันจริงๆ

#### 3. ขุดไปให้ถึง “ราก”

ขั้นต่อมา เราอาจศึกษาประวัติของปลาวาฬเพชรฆาต เพื่อค้นหาแง่มุมที่น่าสนใจเพิ่มอีก เราจะพบว่าพวกมันมีความเป็นมาที่น่าสลดไม่น้อยจากการเคยถูกล่ามนุษย์ไล่ล่าจนเกือบสูญพันธุ์ กระทั่งไม่กี่ปีมานี้เองที่เริ่มมีคนตระหนักและลุกขึ้นรณรงค์ปกป้องมันอย่างจริงจัง ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้เรามองเห็นเป้าหมายของการทำงานชัดขึ้นอีกระดับว่า หนังสือสารคดีของเราจะมีบทบาทอะไรต่อสังคมได้บ้าง (เช่น ชีวชนให้คุณเกิดความหวงแหนและร่วมกันปกป้องสัตว์โลก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชนิดนี้ก่อนจะสายเกินไป) ซึ่งคำตอบของคำถามดังกล่าวก็จะกลายมาเป็น”สาร” สำคัญของหน้านั้นเอง

#### 4. มองหา “กิ้งก้าน”

นอกจากการหาข้อมูลแบบลงลึก เรายังควรเปิดตาเปิดใจให้กว้างเพื่อมองหาด้วยว่า ประเด็นของเราสามารถโยงใยกับสิ่งใดในโลกอีกบ้างที่จะทำให้หนังสือมีความหมายยิ่งขึ้น เช่น การอพยพของปลาวาฬสร้างผลกระทบอย่างไรต่อระบบนิเวศวิทยา การเดินทางของพวกมันสะท้อนจิตวิญญาณของธรรมชาติในแง่มุมใด ฯลฯ โดยเราอาจหาข้อมูลด้วยการไปพูดคุยกับกลุ่มคนที่เคยช่วยชีวิตปลาวาฬเคยตื่นมาแล้ว หรือในทางตรงข้าม คือ ไปสัมภาษณ์บรรดานักล่าและนักล่าและนักบริโภคเนื้อปลาวาฬ เหล่านี้จะช่วยให้เรามองเห็นประเด็นรอบด้านพบข้อมูลใหม่ๆซึ่งส่งผลให้หนังสือทั้งความกว้างและลึกจนให้ทั้งความรู้และความเซอร์ไพรส์แก่คนดูได้

##### 1.2.2.3. ก่อนถ่ายก็มีบท หลังถ่ายก็มีบท

บทหนังทั่วไปต้องเขียนให้เสร็จสิ้นก่อนลงมือถ่าย แต่สำหรับหนังสือสารคดี เราอาจต้องให้บท 2 แบบใน 2 ช่วงเวลา ได้แก่

1. บทที่เขียนก่อนถ่ายทำ - เปรียบเหมือนแผนที่ที่คนทำหนังต้องพยามออกเดินทางไกลเพื่อช่วยประคองให้ไปถึงเป้าหมายโดยไม่ลุดุดเปื้อนออกนอกถนนบทแบบนี้จะประกอบด้วยโครงเรื่อง (Outline) ที่เราต้องการเล่า (โดยใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ขุดค้นมาไว้ก่อนหน้านั้น) บอกด้วย แนวทางของการถ่ายทำแบบคร่าวๆพอให้รู้ว่า ทีมงานต้องถอยถอยออกไปถ่ายอะไร ประมาณ ไหน โดยเปิดช่องไว้ให้จินตนาการเพิ่ม ได้อีกเมื่ออยู่ในสถานที่และสถานการณ์จริง

2. บทที่เขียนหลังจากถ่ายทำแล้ว - หนังสือทั่วไปไม่ต้องมีบทประเภทนี้ แต่หนังสือสารคดีควรมีเพราะหลังจากออกไปถ่ายทำงานได้วัสดุดิบต่างๆมาแล้ว เราจะรู้ชัดขึ้นว่า ตรงไหนบ้างในบทแบบแรกที่ต้องแก้ไข (ไม่ว่าจะเพราะไม่สามารถถ่ายตามที่คิดมาได้ หรือได้มาเยอะดีกว่าที่คิด หรือเพิ่งเกิดไอเดียใหม่ๆ) บทเวอร์ชันนี้จะถูกใช้เป็นส่วนสำคัญของทั้งผู้กำกับ และผู้ตัดต่อในการนำ footage ทั้งหมดมาร้อยให้เป็นหนังสือในที่สุด

มารีโน้ คอลมาโน้ ผกก. สารคดี Reservoirs of Strength - A Burn Recovery Film (ว่าด้วยจิตใจอันเข้มแข็งของคนที่เคยประสบอุบัติเหตุถูกไฟคลอก) เล่าว่า“แม้เราจะไม่สามารถเขียนล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์หรือบทสนทนาอะไรบ้างในหนังสือสารคดี แต่ผมคิดว่าหนังสือสารคดีก็ต้องการบท 2 แบบอยู่ดี แบบแรกจะบอกให้รู้ใจที่เรากำลังจะทำ และก็มีรายละเอียดบางอย่างที่ช่วยให้เรามองเห็นว่ามันจะเล่าเรื่องอะไรยังไง โดยตัวบทอาจเป็นแค่รายการซีเควนซ์ที่เราเขียนโดยอิงจากข้อมูลหรือประเด็นหรือตัวบุคคลหลักๆที่เราอยู่ในมือตอนแรก ซึ่งหนังสือก็จะค่อยๆพัฒนาต่อยอดไปจากตรงนี้ แม้ว่าสุดท้ายตัวหนังสือที่ได้จะต่างจากบทเวอร์ชันแรกที่ยอะมากก็ตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

“หลังจากนั้น เมื่อเราถ่ายหนังเสร็จ และได้ footage ต่างๆ มาแล้ว ก็ถึงขั้นที่ต้องเขียนบทแบบที่ 2 โดยคนเขียน และผู้กำกับจํานำวัดอุทิศจำนวนมหาศาลนั้นมาจัดระเบียบ คัดเลือก วางแผนการเล่าเรื่อง ถอดเทปสัมภาษณ์ แล้วประกอบส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันจนได้เป็นรูปเป็นร่าง ซึ่งบทเวอร์ชันนี้จะถูกใช้เป็นพิมพ์เขียวสำหรับการตัดต่อหนังให้เป็นเรื่องต่อไป”

กระนั้นก็ดี ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในโลกของหนัง แต่ละคนสามารถหาวิธีการทำงานที่เหมาะสมกับตัวเอง ได้โดยไม่ต้องเดินตามคนอื่นไปเสียทุกก้าว สเตซี่ เพอรอลต้า ผกก. สารคดี Dogtoen and Z-Boys 2001 เล่าว่า หนังของเขาต้องเขียนบทถึง 4 แบบ “ผมเริ่มด้วยการเขียนบทแบบแรกขึ้นจากคำถามต่างๆ ที่ผมมีในใจเกี่ยวกับประเด็นที่จะเล่า คำถามพวกนี้จะทำให้ผมต้องออกไปค้นหาคำตอบด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งพอได้คำตอบมาแล้ว ผมก็จะลงมือเขียนบทแบบที่ 2 เช่น ถ้าการออกไปหาข้อมูลคือการสัมภาษณ์ ผมก็จะนำกลับมาถอดเทปแล้วเลือกว่าจะใช้ตรงไหนบ้าง และจะร้อยเข้าด้วยกันยังไง จากนั้นผมก็จะเขียนบทแบบที่ 3 โดยเติมเสียงบรรยายวอยซ์โอเวอร์เข้าไป และปิดท้ายด้วยบทแบบที่ 4 ซึ่งเขียนเพื่อใช้ในขั้นตอนตัดต่อ โดยผมจะเขียนหลังจากได้ดู footage ทั้งหมดแล้ว เพราะสำหรับผม หนังสือสารคดีก็คือการนำคำพูดและความคิดของบุคคลในหนังมาเล่าให้เป็นเรื่องนั่นเอง”

#### 1.2.2.4. 3C : 3 องค์ประกอบสำคัญของบท

ใครเคยทำหนังสือสารคดีคงรู้ว่า ปัญหาที่สร้างความปวดหัวให้มากที่สุดก็คือ การตัดสินใจว่าจะจัดการอย่างไรดีกับบรรดาวัตถุบัพทภาพ และเสียงที่มีอยู่ในมือ footage ที่ถ่ายมาหลายสิบชั่วโมง หลายร้อยม้วนเทปนั้นจะเอามาทำยังไงต่อ ควร โยนอะไรทิ้ง ควรเก็บอะไรไว้ แล้วจะเล่าเรื่องแบบไหนดี มีผู้ให้คำตอบกว้างไว้ว่า เราอาจเริ่มด้วยการคำนึงถึง 3C ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของบทหนังทั้งหลาย อันได้แก่

##### 1. Character ( ตัวละคร )

ในหนังทั่วไป ตัวละครทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนดูในการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตแง่มุมต่างๆ บนจอ ในหนังสือสารคดีก็เช่นกันต่อให้เป็นสารคดีที่ไม่ได้พูดถึงชีวิตของใคร โดยตรงเลย (คือเป็นสารคดีที่นำเสนอแนวความคิด เช่น สารคดีว่าด้วยประชาธิปไตยว่าด้วยบริโภคนิยม ฯลฯ) แต่คนเขียนบทก็ยังสามารถใช้วิธีเล่าเรื่องผ่านตัวละคร ได้อยู่ดี ซึ่งไม่เพียงเพื่อให้หนังดูมีความเป็นมนุษย์ มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังทำให้คนดูรู้สึกเป็นมิตร และเข้าถึงประเด็นของหนังได้ง่ายขึ้นด้วย

ตัวละครในที่นี้ไม่ได้หมายถึงบทบาทที่ถูกเสกสรรปั้นแต่งขึ้นสำหรับนักแสดง แต่คือบุคคลจริงๆ ที่มีความข้องเกี่ยวกับประเด็นของหนังในระดับที่มากพอจะ使人เขียนบทสามารถใช้เขาหรือเธอเป็นตัวแทนในการบอกเล่าแง่มุมนั้นๆ ไปยังคนดูได้ ซึ่งยังคนเขียนบทได้คลุกคลี

ใกล้ชิดกับบุคคลเหล่านี้จนเกิดความเข้าใจ และเขียนให้คนดูได้รู้จักพวกเขาตามไปด้วยได้มากเท่าไร โอกาสที่คนดูจะผูกพันเห็นใจ และเข้าถึงประเด็นของหนังก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

ไมเคิล มัวร์ เป็นหนึ่งในนักทำสารคดีที่เข้าใจประโยชน์ของการมีตัวละครอย่างยอดเยี่ยม ไม่ว่าหนังของเขาจะกำลังพุ่งเป้าไปสู่เรื่องใหญ่โตแค่ไหน เขาก็ไม่เคยลืมที่จะเล่ามันผ่านคน เพื่อให้คนดูสัมผัสได้ง่าย ๆ เสมอ นอกเหนือจากการใช้ตัวเองเป็นตัวละครหลัก (คือเป็นทั้งผู้บรรยายเรื่อง และเป็นผู้เข้าไปคลุกประสมการณ์จริงบางอย่างด้วยตัวเอง ซึ่งวิธีนี้มีข้อดีตรงที่หากตัวละครอื่นๆ ในหนังมีปมหลังต่างจากคนดูมาก จนคนดูรู้สึกห่างเหินเข้าไม่ถึง ตัวผู้กำกับก็จะเป็นผู้เชื่อมช่องว่างนี้ให้ลดน้อยลงหรือหายไปได้) มัวร์ยังมักพาไปฟังผู้คนต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบหรือที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นของเขาด้วย หรือแม้แต่ในสารคดีที่ดูเหมือนไม่จำเป็นต้องมีตัวละครเลยอย่าง *An Inconvenient Truth* เดวิด กักเกนไฮม์ ก็ยังตัดสินใจให้มีบทบาทในสายตาคอนซูมมากกว่าจะเป็นแค่ผู้บรรยายปัญหาโลกร้อนบนเวที เราจึงได้เห็นชีวิตส่วนตัวหลังเวทีหลากหลายแง่มุมในหลายช่วงเวลาของเขาควบคู่ไปด้วย จนสัมผัสได้ถึงความเป็นมนุษย์ของเขา เห็นใจในการต่อสู้ของเขา และในที่สุดก็รู้สึกคล้อยตามสิ่งที่เขาพูดอย่างเต็มที่

นอกจากนี้ เรายังสามารถประยุกต์วิธีการสร้างตัวละครในหลังปกดิมมาใช้กับหนังสารคดีได้อีก เช่น วางคนบางคนให้ทำหน้าที่เป็น ตัวละครฝ่ายรุก (Active Characters - เป็นผู้สร้างเหตุการณ์ การกระทำ หรือเป็นฝ่ายลุกขึ้นสู้กับปัญหา เช่น ชาวบ้านที่ต่อต้านนโยบายของรัฐบาลจึงออกมาประท้วง) และตัวละครฝ่ายรับ (Passive Characters - ตัวละครที่ถูกสถานการณ์ชักพาไปโดยไม่สามารถหรือไม่เลือกจะเป็นฝ่ายกระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น ชาวบ้านที่ถูกนำท่วมหมู่บ้าน และได้แต่รอคอยความช่วยเหลือ) เป็นต้น

## 2. Conflict ( ความขัดแย้ง )

ความขัดแย้งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญ ไม่ว่าจะของหนังทั่วไปหรือสารคดี เพราะมันทำหน้าที่ ผลักดันให้การกระทำของตัวละครและเรื่องราวเคลื่อนไปข้างหน้า โดยยังคงความสนใจและอารมณ์ร่วมของคนดูไว้ได้เสมอ

พูดอย่างนี้ หลายคำอาจร้องว่า หนังที่ตัวละครต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้งและต้องต่อสู้เพื่อจะผ่านมันไปให้ได้ก็คงหนีไม่พ้นกลายเป็นหนังตลาดจำ เน้นการเล่าเรื่องตามสูตรสำเร็จละสิ แต่แท้จริงแล้วหากเราสำรวจหนังส่วนใหญ่ จะพบว่าต่อให้เป็นหนังที่ดูไร้พล็อต ไร้อารมณ์หวือหวา ไร้ความคืบหน้าของเหตุการณ์ขนาดไหน ลึกลงไปในชะตากรรมของตัวละครก็ยังคงถูกคนเขียนบทใส่ความขัดแย้งไว้เสมอ ต่างกันแค่ว่ามันเป็น “แรงผลัก” ที่หนักหรือเบา มากหรือน้อย หลายอย่างหรืออย่างเดียว หลายหนหรือหนเดียว และซ่อนอยู่ภายใต้โฉมหน้าใด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคยิ่งใหญ่ (เช่น ตัวละครต้องเอาชนะความเศร้าหลังสูญเสียสมาชิกในครอบครัวไปหมด) หรือเล็กจิ๋ว (เช่น เขาหรือเธอเดินสะดุดก้อนหินริมทาง) ก็ถือเป็น “ความขัดแย้ง” ที่ผลักดันการกระทำของตัวละครและเรื่องราวให้ดำเนินต่อไปได้ทั้งนั้น

สำหรับหนังทั่วไป คนเขียนบทจะใส่ความขัดแย้งไว้ในสถานการณ์และตัวละครที่ถูกสร้างขึ้น แต่สำหรับสารคดี คนเขียนบทจำเป็นต้องศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตด้านต่างๆ ของตัวละครอย่างละเอียดเสียก่อน แล้วจึงเลือกนำมาเปิดเผยในหนัง และยังคงติดตามต่อไปว่า ตัวละครเหล่านั้นทำอะไรบ้างเพื่อจะเอาชนะความขัดแย้งหรืออุปสรรค และมันทำให้พวกเขาได้เรียนรู้อะไรเกี่ยวกับตนเองและโลกในที่สุด

ความขัดแย้งที่ตัวละครเผชิญแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ “ความขัดแย้งภายนอก”(Outer Conflict - ความขัดแย้งกับสิ่งต่างๆรอบตัว เช่น กับคนอื่น กับวัตถุสิ่งของ กับองค์กรสถาบัน กับสภาพแวดล้อม) และ “ความขัดแย้งภายใน” (Inner Conflict - ความขัดแย้งภายในตัวเอง เช่น สภาพจิตใจ ความอ่อนแอ ความกลัว ด้านมืด) บทหนังหลายเรื่องใช้ทั้ง 2 ประเภทเพราะในชีวิตจริงมนุษย์เราก็มักต้องเผชิญสิ่งเหล่านี้แหละแล้กั้นไป

อย่างไรก็ตาม ขณะที่หนังทั่วไปอาจเขียนบทให้ตัวละครประสบความสำเร็จในการเอาชนะทุกอุปสรรคได้หมดจด หนังสสารคดีกลับควรละเว้นความสุดขั้วแบบนั้น เพราะในชีวิตจริงย่อมเป็นไปได้ยากที่ใครจะเก่งกาจสามารถชนะทุกสิ่ง หรือเป็นคนอ่อนแอที่พ่ายแพ้ไปซะหมดทุกเรื่อง

### 3. Change ( ความเปลี่ยนแปลง )

คนเราดูหนังด้วยความคาดหวังจะเห็นว่า “เกิดอะไรขึ้นบ้าง” จึงเป็นหน้าที่ของคนเขียนบทที่จะสร้าง “อะไร” ให้ดึงดูดความสนใจของคนดูไว้ตลอด... ซึ่งหัวใจของ “อะไร” ที่ว่านั้นก็คือ “ความเปลี่ยนแปลง” นั่นเอง

ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับความขัดแย้ง อธิบายง่ายๆได้ว่า เมื่อตัวละครเผชิญความขัดแย้ง ทั้งตัวเขาและสิ่งต่างๆ รอบตัวเขาย่อมเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น และเมื่อเขาลงมือทำอะไรก็ตามเพื่อช่วยให้ตัวเองผ่านพ้นความขัดแย้งนั้น สิ่งต่างๆก็ยิ่งเปลี่ยนแปลงตามไปอีก จนทั้งตัวเขาและโลกของเขาในตอนท้ายเรื่องอาจต่างจากตอนเริ่มเรื่องอย่างเห็นได้ชัด

ว่าแต่ความที่ชีวิตมนุษย์ย่อมเกิดความเปลี่ยนแปลงในแง่มุมต่างๆและระดับต่างๆ อยู่ตลอดเวลา แล้วคนเขียนบทควรหยิบความเปลี่ยนแปลงไหนมาใส่ไว้ในหนังบ้างละ

เราอาจคิดว่าต้องเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ดูใหญ่โตจริงจังกเท่านั้นจึงจะมีค่าน่าสนใจ แต่จริงๆแล้วไม่ว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับชีวิตของเราจะเล็กน้อยแค่ไหน หากมันเป็น “ความเปลี่ยนแปลงที่มีความหมายลึกซึ้ง” ก็ต้องถือว่ามีความสำคัญทั้งสิ้น นี่จึงคือเกณฑ์ในการเลือกของคน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เขียนบทด้วย เช่น ตัวละครได้เรียนรู้มากมายจากการหัดทำอาหารเองเป็นครั้งแรก ได้รู้ความผิดพลาดและรู้ที่จะไม่ทำพลาดซ้ำเดิมอีก บทเรียนเหล่านี้ไม่เพียงเปลี่ยนให้เขากลายเป็นพ่อครัวฝีมือดีขึ้นมาเท่านั้น แต่ยังมีผลให้เขาเริ่มใจเย็นลง ละเมียดละไมขึ้น คิดถึงจิตใจของคนอื่น (คนกิน) มากขึ้น เห็นความหมายของส่วนประกอบเล็กๆ (ในการปรุงรสชาติ) มากขึ้น ฯลฯ ซึ่งก็คือการเปลี่ยนแปลงตัวตนในฐานะมนุษย์ไปที่ละน้อยและอย่างลึกซึ้งนั่นเอง

และที่เช่นเดียวกับความขัดแย้ง เราแบ่งความเปลี่ยนแปลงได้ 2 ประเภท คือ “ความเปลี่ยนแปลงภายนอก” (Outer Change - ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของสิ่งรอบตัวละครไม่ว่าจะเป็นตัวละครอื่น วัตถุสิ่งของ สถานการณ์ สิ่งแวดล้อม) กับ “ความเปลี่ยนแปลงภายใน”(Inner Change - ความเปลี่ยนแปลงภายในตัวละครเอง เช่น ความคิดเห็น ความเชื่อ นิสัยใจคอ สภาพจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ )อย่างไรก็ตาม สำหรับหนังสือสารคดีแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องทำให้ตัวละครในตอนท้ายเรื่องแตกต่างจากต้นเรื่องเสมอไป เพราะในโลกแห่งความจริงก็มีบ่อยครั้งที่หลังจากเราพบความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ชีวิตก็กลับเดินเข้าสู่วิถีเดิม ไม่มีคิดเพี้ยน (เช่น หลังจากฝึกทำอาหารมาหลายปี ในที่สุดตัวละครอาจยอมรับว่าตัวเองไร้พรสวรรค์ด้านนี้สิ้นเชิง จนหมดความสนใจและกลับไปใช้บริการร้านอาหารริมถนนเหมือนเดิม) ทว่านั่นย่อมมิได้หมายความว่าเราไม่เกิดการเรียนรู้ใด ตรงข้าม ทุกเหตุการณ์ที่เราประสมขมนำไปสู่การเรียนรู้บางสิ่ง ไม่ว่าจะน้อยหรือมาก และกระทั่งการที่เราตัดสินใจนำพา (หรือปล่อยให้โชคชะตานำพา) ชีวิตของเรากลับสู่หนทางเดิมก็ย่อมถือเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งเช่นกัน ดังนั้น หากคนเขียนบทเจอบทสรุปแบบนี้ในชีวิตของบุคคลที่เลือกมาแล้ว ก็ควรไต่ถามไว้ตามจริงโดยไม่ปรุงแต่งให้กลายเป็นเรื่องอื่นเพียงเพราะกลัวหนังสือไม่ดราม่าเข้มข้นพอ

#### 1.2.2.5. (11) เคล็ดลับในการเขียนบทหนังสือสารคดี

อะไรทำให้เกิดบทหนังที่ดี คำถามนี้ตอบไม่ยาก อาจคือการผสมผสานภาพ เสียง และเรื่องราวให้เข้ากันอย่างเนียนสนิท หรือคือการใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่มีประสิทธิภาพ หรือคือการเลือกเรื่องที่น่าสนใจสุดๆ ฯลฯ แต่บทหนังที่ยอดเยี่ยมแบบไม่ธรรมดาละ จะเกิดขึ้นได้จากอะไรบ้าง คำถามนี้ยากกว่าเยอะ เพราะขณะที่หนังซึ่ง “เล่าเรื่องดี” มิให้เห็นเสมอเช่นนั้น หนังที่เล่าเรื่องดีถึงระดับ “เหนือความคาดหมาย” และ “ตราตรึงใจคนดู” กลับมีน้อยกว่านี้เยอะ กระนั้นเราก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานระดับนั้นได้ด้วยการระลึกว่า บทหนังมิใช่เพียงผลผลิตของการนำองค์ประกอบต่างๆ มาจัดวางเข้าด้วยกันภายใต้กลไกบางอย่าง (หรือที่เรียกว่า “สูตร”) แต่ลำดับขั้นที่เราจะต้องสร้างมันด้วยความรู้สึกนึกคิดและความพยายามอันไม่ธรรมดา ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 1. คิดให้ลึก

จริงอยู่คนทำหนังสือทุกคนอ้างว่าคนทุ่ทุเท “คิด” ถึงหนังสือที่กำลังทำทั้งนั้นแหละแต่คำถามคือ ความคิดนั้น “มาก” และ “ลึก” พอแล้วหรือยัง หนังสือที่ยอดเยี่ยมจะไม่มีวันเกิดขึ้นได้ถ้าคนทำไม่มีใครตรวจอย่างลึกซึ้งถึงทุกส่วนของมัน ทบทวนทุกอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า และกล้าเปิดทางให้แก่ความคิดใหม่ๆที่ทำทลายความคิดหรือความรู้เดิมของคนเสมอ เพื่อจะค้นพบไอเดียที่เยี่ยมแรงบันดาลใจ สร้างสรรค์ ไม่ซ้ำซาก และมีความหมายต่อหนังสือจริงๆ

### 2. รู้ลึกให้มาก

หลายคนเข้าใจผิดว่า ความที่สารคดีเป็นหนังสือซึ่งอิงจากเรื่องจริง และคนที่ชอบดูหนังสือ ประเภทนี้ก็คงเป็นปัญญาชน ไม่ใช่ชาวบ้านทั่วไป จึงควรเล่าเรื่องโดยให้ความสำคัญกับข้อมูลความรู้ ความคิดมากกว่าอารมณ์และความรู้สึก แต่แท้จริงแล้ว มนุษย์ส่วนใหญ่ก็เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกกันทั้งนั้น หนังสือที่รู้จักเล่นกับมันอย่างฉลาดจึงมักนำพาคนดูไปสู่จุดหมายได้ดีกว่า

หรือพูดอีกอย่าง หนังสือที่คุณจะทั้งชื่นชมและจดจำ คือหนังสือที่ไม่เพียงสัมผัสสติปัญญาของคนดู หากยังต้อง “สัมผัสหัวใจ” ของพวกเขาให้ได้ด้วย

ฉะนั้น ต่อให้เป็นสารคดี ก็จงอย่าลืมนึกที่จะทำให้คนดูหัวเราะ ร้องไห้ หวาดกลัว เห็นใจ ซาบซึ้ง จงดึงให้คนดูเต็มอิมและคืนคั่นไปกับตัวละครอย่างเต็มที่ อย่ากังวลต่อการใส่องค์ประกอบทางอารมณ์เข้าไป ตราบใดที่เรื่องที่เรานำนั้นมีศักยภาพในการทำสิ่งเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องบิดเบือนความจริง

### 3. ฝากแรงบันดาลใจ

ไม่ว่าจะเล่าเรื่องอะไรของใคร สิ่งสำคัญของสารคดีที่คุณดูหวังจะได้รับก็คือ “แก่นสาระและความคิด” สารคดีที่ยอดเยี่ยมจึงไม่ใช่แค่ภาพบันทึกที่เกี้ยวเกศความเปลี่ยนแปลงใดชิ้นบ้าง แต่ยังคือการเสนอว่า “ความเปลี่ยนแปลงนั้นนำมาซึ่งแรงบันดาลใจอะไร” เพราะสารคดีต่างจากหนังสือทั่วไปตรงที่มันเป็นเครื่องมือชั้นดีในการจุดประกายให้คนดูอยากลุกขึ้นมาทำบางสิ่งเพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเองและสังคม ซึ่งนี่คือ “สิทธิพิเศษ” ของที่คนเขียนบทสารคดีควรคำนึงเสมอ

### 4. ทำทลายคนดู

ไม่ยากเลยที่จะ โยนข้อมูลใส่คนดูโดยผสมด้วยเทคนิคชั้นยอดในการโน้มนำให้พวกเขาติดตาม ที่คนทำหนังสือต้องการ แต่ที่ยากกว่าและน่าสนกว่าการวางคนดูไว้ในสถานะ “ผู้รับ” (passive observer) แบบนั้นก็คือ การทำให้พวกเขา “มีส่วนร่วม” (active participant) ไปกับหนังสือ ในการนี้บทหนังสือจะต้องไม่แค่เล่าแต่นั้นนี้ไต่หน้าคนดูเฉยๆ แต่ต้องตั้งคำถาม ทำทลายความเชื่อ กระตุ้นให้คิดโดยไม่รีรอว่าสิ่งใดดีเลวถูกผิด แต่แสดงความเคารพต่อสิทธิและปัญญาของคนดูด้วยการปล่อยให้พวกเขาตัดสินใจด้วยตัวเอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 5. รู้คำรายละเอียด

อะไรที่ผูกมัดอยู่ในหนังสือมีประโยชน์เสมอต่อการเซอร์ไพรส์คนดู คนเขียนบทจึงควรใส่ใจรายละเอียดต่างๆ ตั้งแต่สีหน้าท่าทางของคน การกระทำ ไปจนถึงภาพบางภาพและเสียงบางเสียงซึ่งอาจไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นของหนังสือ แต่สามารถเพิ่มมิติพิเศษ เส้นที่ และเซอร์ไพรส์ได้อย่างเหมาะสม

### 6. ละเมียดกับชีวิต

แค่ “รู้จัก” ทุกส่วนในบทหนังสือนั้นยังไม่มากพอ คนเขียนบทควร “มีประสบการณ์จริง” กับ มันด้วยเพื่อถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาพให้คนดูรู้สึกตาม ได้ลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็นการมีประสบการณ์ต่อแรงขับเคลื่อนต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังทุกซีเควนซ์ รู้จักไอเดีย และความคิดทั้งด้านบวก และลบที่ปรากฏอยู่ในทุกซีเควนซ์ เข้าใจตัวละครทุกตัว และ ไม่มีสิ่งที่จะล่องวางตัวเองเป็นคนดูแล้ว รู้สึกไปกับการเดินทางของหนังสือทั้งเรื่อง

### 7. อย่า “คิดแทน” คนอื่น

คนเขียนบทอาจไม่มี โอกาส ได้เจอคนทุกคนหรือทุกเหตุการณ์ทุกสถานที่ในหนังสือ แต่ลำตัวยิ่งที่ต้องนึกไว้เสมอว่า ทุกคนและทุกแห่งเหล่านั้นล้วนเป็นของจริง มีอยู่จริง และพวกเขาไม่เพียงยอมเสียสละความเป็นส่วนตัวเพื่อให้เราได้นำชีวิตของเขามาเล่าเท่านั้น แต่เขายังยอมเสี่ยงต่อการเสียเกียรติเสียชื่อเพราะการทำหนังสือของเราด้วย นี่ก็เช่นกันที่คือสิทธิพิเศษที่เราต้องรักษาไว้ด้วยสำนึกที่รับผิดชอบ และต้องให้ความเคารพตลอดจนความอ่อนไหวต่อบุคคลเหล่านั้นเสมอ

### 8. ยืนหยัดข้อตรง

หนึ่งในสิ่งที่แย่ที่สุดที่คนเขียนบทอาจเจอทำก็คือ นั่งเขียนฉากที่เสี่ยงต่อการสร้างกระแสถกเถียง โดยคิดว่า “คนดูจะขบมัย ไม่ชอบแหละ เราลองเขียนให้เบาๆกว่านี้หน่อยดีกว่า” เพราะไม่มีหนังสือเรื่องใดจะเขียนออกขึ้นมาได้โดย “ทำตัวเองให้เบาๆ” ด้วยความคิดเช่นนั้น โดยเฉพาะหนังสือสารคดีซึ่งถึงขั้นพูดได้ว่าทุกเรื่องที่คิดว่าเป็นหนังสือ “แรงๆ” ทั้งสิ้น เนื่องจากสารคดีเป็นรูปแบบที่เอื้อเต็มที่ต่อการแสดงความคิดและประเด็นอันท้าทายโดยคนทำไม่ต้องจัดกรอบให้ตัวเองด้วยการพยายามเอาใจคนดู ดังนั้น จงยืนหยัดเล่าในสิ่งที่เชื่อและสนับสนุนมันให้ดีที่สุดด้วยความจริงต่างๆที่มีอยู่ ส่วนคนดูจะเชื่อหรือจะเห็นแย้งก็ปล่อยให้มันเป็นสิทธิของเขา

### 9. ลุ่มหลงให้สุดใจ

แน่นอนว่าคนทุกคนไม่อาจจะทำอาชีพไหนก็ควรรักใคร่ทุ่มเทกับมัน แต่ความที่อาชีพเขียนบทหนังสือต้องข้องเกี่ยวกับประเด็นองค์ประกอบในการเล่า และแง่มุมทางเทคนิคหลากหลายตลอดเวลา จึงเป็นไปได้ที่อาจลุ่ม “จิตวิญญาณ” ไปโดยไม่รู้ตัว จนหนังสือรั้งความลุ่มหลงและ ไม่อาจบันทึกลงใจคนดูได้อย่างที่ควรเป็น คนเขียนบทจึงควรใช้ชีวิตใกล้ชิดกับบทให้มาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่สุดเสมือนเป็นลูกในไส้ เพราะยิ่งทุ่มเทความรักและความใส่ใจแก่บทเท่าไร ทุกถ้อยคำที่ปรากฏก็จะยิ่งสะท้อนชัดถึงพลังในใจของเราเท่านั้น

#### 10. เรียบง่ายไม่ผิด

บทหนังที่ยอดเยี่ยมไว้จะต้องซับซ้อน หลายคนคิดว่าหนังสารคดีจะ โคนใจคนดูได้ก็ต่อเมื่อใส่สารพัดประเด็นและลูกเล่นในการเล่าเพื่อโชว์ความฉลาดซับซ้อนของคนทำ ทว่าผลที่เกิดขึ้นก็คือ หนังที่ยากจนดูไม่รู้เรื่องหรือไม่ก็ล้าเถื่อนจนคนดูไร้อารมณ์ร่วม ขณะที่ความเรียบง่ายต่างหากที่อาจสามารถพาคนดูไปสู่เป้าหมายของเราได้ดีกว่า

#### 11. คิดอย่างยั่งยืน

ท้ายที่สุด นอกเหนือจากการเขียนบทให้มีพลังจับต้นความรู้สึกลึกแล้ว อีกสิ่งที่คุณทำสารคดีควรคำนึงถึงด้วยก็คือ จะทำอะไรให้หนังมีอายุยืนยาวในความทรงจำของคนดู เพราะสารคดีมีข้อจำกัดตรงที่เล่าเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นจริงในช่วงเวลาหนึ่ง จนมีโอกาสสูงที่หนังจะดูเชยในอีกเพียงไม่นานหลังออกฉาย ดังนั้น สิ่งที่คุณเขียนบทควรทำจึงไม่ใช่เพียงเล่าเหตุการณ์ที่เกิดในช่วงเวลานั้น แต่ควรตีความมันให้ลึกถึงแก่น และนำไปสู่ประเด็นที่กว้างใหญ่กว่า จนหนังสามารถพูดจาสื่อสารและเข้าถึงจิตใจของคนได้ทุกยุคทุกสมัยแบบ “ไร้กาลเวลา” นั่นเอง

#### 1.2.3. การกำกับภาพยนตร์สารคดี

ภาพยนตร์สารคดีที่จัดอยู่ในขั้นต้นนั้นในปัจจุบันนิยมถ่ายทำด้วยฟิล์มเพราะทำให้ได้ภาพดีกว่าระบบวิดีโอ แต่ก็มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อนและเสียค่าใช้จ่ายสูง การถ่ายทำสารคดีแบบสมัครเล่นหรืองานนักเรียนก็นิยมถ่ายทำด้วยระบบวิดีโอ การสร้างภาพยนตร์สารคดีนั้นส่วนใหญ่จะทำกันอย่างง่าย ๆ จำนวนทีมงานไม่มากอย่างการถ่ายทำภาพยนตร์สั้นหรือภาพยนตร์บันเทิงอื่นๆ แนวความคิดส่วนใหญ่ที่ได้จากภาพยนตร์สารคดีนั้นมาจากประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ของผู้กำกับภาพยนตร์สารคดีรู้จักหรือเข้าใจมันเป็นอย่างดี อาจเป็นชุมชนที่ตนเคยอยู่ สภาพสังคมที่ตนได้พบเห็นหรือเห็นอยู่เป็นประจำ ซึ่งเมื่อนำเรื่องที่ตัวผู้กำกับได้สัมผัสและเข้าใจเป็นอย่างดี จะมีผลต่อการเข้าใจและมีผลต่อการถ่ายทอดออกมาและผลิตเป็นภาพยนตร์สารคดีนั้น

หากเหตุการณ์หรือเรื่องราวของสารคดีไม่ใช่สิ่งใกล้ตัวหรือผู้กำกับสารคดีไม่เข้าถึง เนื้อหาก็คงต้องมีการหาข้อมูลและเข้าไปคลุกคลีกับสภาพแวดล้อมหรือกลุ่มคนที่เลือกมาเป็นประเด็นนั้น เพื่อดึงเอาความรู้สึกลำนำมาถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างสมจริง

การถ่ายทอดภาพยนตร์สารคดีมักเป็นไปโดยไม่ให้ผู้อยู่ในเหตุการณ์รู้ตัว การจัดการแสงโดยทั่วไปจะเป็นแสงธรรมชาติ หรือเกิดจากการปรุงแต่งโดยไม่มากจนเกินไป การกำกับการแสดงจะเป็นไปตามธรรมชาติ การตัดต่อเป็นไปหลายรอบเพื่อให้คุณภาพในการสื่อสาร โดยเฉพาะต้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม่ให้ภาพหรือเสียงเด่นกว่าเสียงหนึ่ง หรือถ้าจะให้สิ่งใดเด่นกว่าก็ควรจะมีที่มาหรือนำมาเพื่อสื่อความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการผลิตภาพยนตร์สารคดีทั่วไป

การผลิตภาพยนตร์สารคดีที่ดีนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทำ และศิลปะการนำเสนอ โดยทีมงานจะต้องศึกษา ค้นคว้าและใช้เทคนิคที่เหมาะสมในการสร้างภาพยนตร์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นกลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์จะต้องเตรียมงานในขั้นภาพยนตร์ แต่เมื่อลงมือถ่ายทำแล้วผู้ที่มีอำนาจสูงสุดคือผู้กำกับผู้ต้องมีความเด็ดขาดเพื่องานจะได้สำเร็จลุล่วง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าผู้ร่วมงานจะให้คำแนะนำผู้กำกับไม่ได้ เพียงแต่ผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายคือผู้กำกับเท่านั้น

1. ฐิติปะภาพยนตร์ ผู้กำกับจะต้องแปลความหมายจากตัวหนังสือมาเป็นภาพอย่างมีศิลปะ ต้องเข้าใจเรื่องอารมณ์ของหนังอย่างทะลุปรุโปร่ง ความเข้าใจศิลปะนอกจากจะให้ภาพยนตร์มีความต่อเนื่องและสอดคล้องทางอารมณ์ตั้งแต่ต้นจนจบแล้ว ยังทำให้มีผลต่อการเชื่อถือของคนในกองถ่ายด้วย

2. มีมนุษย์สัมพันธ์ดี ผู้กำกับที่จะประสบความสำเร็จจะต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ดีมีจิตวิทยาสูง ความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นจะเป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงบุคลิกและวิธีการทำงานนั้นเพื่อให้ทีมงานทุกคนรวมถึงนักแสดง ได้รับรู้และวางตัวให้เหมาะสม

3.การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น จะทำให้ผู้ร่วมงานคนอื่นกล้าแสดงความคิดเห็นซึ่งมีผลต่อการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

### 1.3. ความเข้าใจในเรื่องของบุคคลเพศที่ 3

#### 1.3.1 บุคคลเพศที่ 3 กับสังคมไทย

คนทั่วไปส่วนใหญ่ยังมีความสับสนเรื่องผู้ชายด้วยกัน หรือผู้ชายที่มีกิจกรรมชายคล้ายกับผู้หญิงนอกจากคนในสังคมจะสับสนและไม่เข้าใจ ยังมองบุคคลเหล่านี้ไปในทางลบ ทั้งนี้จะต้องทำความเข้าใจก่อนว่าผู้ชายมีลักษณะหลักๆ 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ชายที่รักผู้หญิง (เพศตรงข้าม - ต่างเพศ) ซึ่งสังคมทั่วไปยอมรับ
2. กลุ่มผู้ชายที่รู้สึกว่าเป็นผู้ชาย แต่รักผู้ชายด้วยกัน (เพศเดียวกัน - ร่วมเพศ)

ซึ่งมักนิยามตัวเองว่า เกย์ (gay) มาจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษที่แปลว่า สดใส ร่าเริง

3. ผู้ชายที่มีจิตใจเป็นผู้หญิง หรือเป็นผู้หญิงที่อยู่ในร่างของผู้ชายนั่นเอง คำไทยมัก

ใช้ว่า “กะเทย” (Transgender หรือ Transsexual)

ซึ่งปกติแล้วคำว่า Transgender หรือ TG จะหมายความถึง บุคคลที่ดำเนินวิถีชีวิตแบบเพศที่ตรงข้ามกับเพศสรีระ หรือเพศกำเนิดของตน หรือบุคคลที่ดำเนินวิถีชีวิตแบบเพศที่ตนเองต้องการและได้เลือกแล้ว นอกจากนี้ยังมีบุคคลอีกประเภท คือ บุคคลที่มีความรู้สึกชอบแต่งกายเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เพศที่ตรงข้ามกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิดของตน โดยที่จะเลือกเพียงบางช่วงเวลาที่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้เท่านั้น ไม่เปิดเผยใดๆต่อสังคมภายนอก ซึ่งจะมีคำที่ใช้เรียกกันตามศัพท์ทางการแพทย์ว่า Transvestite มีคำเรียกง่ายๆว่า Cross Dresser มีตัวย่อว่า CD แปลว่า "ผู้ที่แต่งกายข้ามเพศ" นั่นเอง ที่แยกออกมาจาก Transgender เนื่องจากว่าพวกเขาไม่ได้มีความต้องการอยากดำเนินวิถีชีวิตแบบเพศตรงข้าม เพียงแต่ต้องการแต่งกายเป็นเพศตรงข้ามในเพียงบางช่วงเวลานั่นเอง

การที่ผู้ชายมีความรักเพศเดียวกัน มีสาเหตุหลายอย่าง ทั้งปัจจัยทางชีววิทยา และจิตวิทยา เริ่มตั้งแต่สาเหตุทางพันธุกรรม การพัฒนาของสมองเด็กในครรภ์ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของฮอร์โมนเพศ ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์การเรียนรู้หลังจากที่เกิดมาแล้วซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ไม่ได้ เกิดจากการเลียนแบบ และไม่ติดต่อกัน

สิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมรักร่วมเพศ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีเสรีภาพในเรื่องเพศมากขึ้น จึงทำให้มีการเปิดเผยตัวของบุคคลเพศที่ 3 มากขึ้น แต่ก็ยังเกี่ยวข้องกับสังคมอีกด้วย วันทนี วาสิกะสิน (2526 : 137-143) ได้กล่าวถึงความหมายของพฤติกรรมทางเพศที่เบี่ยงเบนไปว่าเป็นพฤติกรรมที่ผิดไปจากการยอมรับของสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่ไม่ประพฤติปฏิบัติกัน และอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับผู้อื่นได้ แต่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปนั้นก็คือพฤติกรรมที่คนอื่นประทับตราให้ ซึ่งตรงกับที่ เบเกอร์ (Baker 1970 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ปรกติ 2526 : 148) กล่าวไว้ว่า คือการที่จะถือว่าพฤติกรรมใดเบี่ยงเบนไปหรือไม่นั้นไม่ได้อยู่ที่การกระทำ แต่อยู่ที่สังคมช่วยกันเอาบรรทัดฐานที่กลุ่มคนช่วยกันบัญญัติขึ้นมาเป็นกรอบวัดการกระทำอันนั้น

ปัจจุบันทั่วโลกได้มีการเรียกร้องสิทธิของผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศเดียวกัน โดยบุคคลกลุ่มนี้จะเรียกร้องให้ผู้อื่นยอมรับความเป็นมนุษย์ และศักดิ์ศรีที่มีเท่าเทียมกันของกลุ่มตน สำหรับประเทศไทยนั้นในสมัย รัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายลักษณะอาญา เมื่อ พ.ศ.2452 หรือ ร.ศ.127 โดยนำเอาความคิดแบบฝรั่งมากำหนดให้ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน ต้องรับผิดทางอาญารัฐธรรมนูญกระทำชำเราผิดมนุษย์ตามหลักของฝรั่งที่เรียกว่า ความผิดฐานโซโดมี (sodome) ด้วยต่อมาอีกประมาณ 40 ปี ในพ.ศ.2499 ได้มีการแก้กฎหมายฉบับนี้ใหม่ มีการยกเลิกความผิดฐานนี้เสีย เนื่องจากคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายเห็นว่ามัก ไม่มีคดีทำนองนี้เกิดขึ้น และเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศของชาติ (กิตติศักดิ์ ปรกติ 2526ก: 89, 2526ข: 106-107: หยุดแสงอุทัย 2490 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ปรกติ 2526ก : 94) ทำให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 เป็นต้นมาไม่มีกฎหมายถึงบทลงโทษผู้ที่มีความประพฤตร่วมเพศแต่ประการใด อย่างไรก็ตามสำหรับศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของไทย ก็มีหลักฐานที่แสดงว่าศาสนาพุทธ ปฏิเสธ ผู้ที่มีความประพฤตร่วมเพศโดยปรากฏในพระไตรปิฎกห้ามมิให้กระเทย และคนที่มีอวัยวะสองเพศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อุปสมบทโดยความหมายของพระภิกษุคือผู้ที่พอใจให้บุรุษเกี่ยวข้องกับตน โดยมีความรู้สึกว่าเป็นตนเองเหมือนเป็นสตรี รวมทั้งในพระบัญญัติของพระพุทธองค์ได้กล่าวไว้ว่า การเสพเมณฑนทางทวารจะเป็นเหตุแห่งอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้กระทำ (สุตฺตปิฎก ปุณฺณนาฎภาพ 2525 : 224)

แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับเจตคติที่บุคคลมีต่อพฤติกรรมรักร่วมเพศเหล่านี้ จะทำอยู่เฉพาะในวงจำกัด แต่ก็พอสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของเจตคติของคนไทยที่มีต่อเรื่องเพศซึ่งเป็นไปในเชิงไม่รุนแรง และค่อนข้างจะมีความเห็นอกเห็นใจและยอมรับได้ แม้ว่าจะมีความคิดเห็นที่ก้าวกันว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ผิดปกติกว้างไกลไปจากบุคคลทั่วไป พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนอันจะเกิดผลกระทบต่อผู้มีพฤติกรรมเอง ค่อนข้างเข้าใจ เห็นใจและยอมรับ แต่ขณะเดียวกันก็มีความคิดที่จะจำกัดสิทธิบางประการ เช่น การเป็นผู้นำการจำกัดขอบเขตของอาชีพ รวมทั้งต้องการยับยั้งกิจกรรมที่จะส่งผลให้เกิดการแพร่ระบาดของพฤติกรรมนี้

### 1.3.2 สิทธิความหลากหลายทางเพศ

ความแตกต่างเรื่องเพศ นอกจากหมายถึงความแตกต่างระหว่างชายหรือหญิงแล้วยังหมายรวมถึงความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ (sexual identity) หรือเพศสภาพ (gender) หรือความหลากหลายทางเพศ (sexual diversity) แตกต่างจากเพศที่ผู้หนึ่งถือกำเนิดอยู่ด้วย จึงไม่ได้บัญญัติคำดังกล่าวข้างต้นไว้ใน มาตรา 30 เนื่องจากคำว่า "เพศ" ได้หมายความรวมถึงคำดังกล่าวอยู่แล้ว และจะไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ

อาจารย์จอน อึ้งภากรณ์ เจ้าของรางวัลแมกไซไซ กล่าวว่า “คนที่มีความหลากหลายทางเพศมีสิทธิที่จะออกมาแสดงพลังในทางสันติและถูกต้องทางกฎหมาย เพราะเป็นเรื่องทางศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลายปัญหาของสังคมปัจจุบันนี้มีสาเหตุจากการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน สิทธิความหลากหลายทางเพศก็เหมือนกับสิทธิอื่นๆ เช่น สิทธิชาติพันธุ์ เป็นต้น นั่นคือเป็นเรื่องของคนกลุ่มคนที่ถูกเลือกปฏิบัติไม่ได้รับสิทธิความเท่าเทียมคนอื่นในสังคมเนื่องจากความแตกต่างในบางเรื่อง เช่นชนชาติ หรือเพศสภาพ การที่เครือข่ายหรือกลุ่มต่างๆจะออกมาเรียกร้องเรียนมาเตือนสังคมนั้นเป็นเรื่องที่ดี ผลที่ตามมาคือ เมื่อสังคมมีความตระหนักและความเข้าใจ ปัญหา ก็จะลดน้อยลง ซึ่งต้องใช้เวลา และเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องต่อสู้เพื่อสิทธิ ไม่ว่าจะป็นกลุ่มไหนก็ตาม”

“ผมไม่เชื่อว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเล็ก มีข้อมูลจำนวนมากที่แสดงว่า เกย์ เลสเบียน คนรักสองเพศ หรือคนข้ามเพศ เป็นส่วนสำคัญของสังคมที่มีจำนวนมากพอสมควรของประชากร น่าจะเป็นจำนวนล้าน แต่เมื่อมีปัญหาถูกเข้าใจผิดหรือถูกเลือกปฏิบัติ ทำให้ส่วนหนึ่งไม่สามารถออกมาเปิดเผยตัวได้ ซึ่งเป็นเรื่องไม่ยุติธรรม ความจริงเรื่องความหลากหลายทางเพศเป็นสิทธิส่วนบุคคล การจะรักใคร่ชอบใครเป็นสิทธิ ควรมีสิทธิการแต่งงานไม่ต่างจากชายกับหญิง ปัญหานี้เป็นเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาที่กีดกันในสังคมจำนวนมาก ถ้าสังคมไม่มีการเลือกปฏิบัติเลย ความหลากหลายทางเพศก็จะ เป็นปรากฏการณ์ที่มองเห็นได้ทั่วไป”

และถึงแม้ว่าบางคนจะมองว่าสังคมไทยเปิดกว้างอยู่แล้วสำหรับคนที่มีความ หลากหลายทางเพศ อาจารย์จอน กล่าวว่า “แม้ว่าสถานการณ์ความหลากหลายทางเพศจะดีขึ้น แต่ ไม่ได้แปลว่าน่าพอใจ ผมรับทราบมาว่าสถานประกอบการบางแห่งเอาคนออกจากงานเพียงเป็น เพราะหญิงรักหญิง สังคมไทยยอมรับความหลากหลายทางเพศในบางบริบทเท่านั้น แต่ไม่ยอมรับ ในบางบริบท เช่น การไม่ยอมรับให้คนเพศเดียวกันแต่งงานอยู่เป็นครอบครัวกัน หรือ ภาพที่ แสดงออกในสื่อก็ยังเป็นปัญหาอยู่ ยังมีความเข้าใจผิด ยังมองเป็นเรื่องตลกขบขัน ในละครโทรทัศน์ ไม่มีละครที่เกี่ยวกับผู้ชายรักผู้ชาย ผู้หญิงรักผู้หญิง อันนี้เป็นเรื่องที่เครือข่ายความหลากหลายทาง เพศที่ต้องต่อสู้กันต่อไป”

ในฐานะเป็นคนรักต่างเพศแต่สนับสนุนสิทธิความหลากหลายทางเพศ อาจารย์ จอน กล่าวว่า “ความหลากหลายทางเพศเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางสังคมคนกลุ่มใหญ่ มักไม่ให้เกียรติคนกลุ่มน้อยเท่าที่ควรทั้งที่สังคมไทยมีความหลากหลายทางชนชาติ ทางวัฒนธรรม ทางภาษาเป็นต้น แต่บางครั้งกลับไปดูถูกชนชาติกลุ่มน้อยเอามาล้อเลียน เป็นการไม่เกียรติกับคนที่ มีความแตกต่าง ผมมองว่าสังคมต้องมีการเรียนรู้ที่จะเคารพความหลากหลายทุกด้านรวมทั้งความ หลากหลายทางเพศด้วย”

คนรักต่างเพศอีกท่านหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนสิทธิความหลากหลายทางเพศมา ตลอด คือ คุณณัฏฐา สุภาพิ่ง กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้กล่าวถึงสิทธิความหลากหลายทาง เพศว่า “สังคมไทยยังมีความไม่รู้อยู่มาก กฎหมายรองรับเพียงแค่สองเพศ คนที่ไม่ใช่หญิงไม่ใช่ ชายจึงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสาธารณะและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการ โอกาสในการศึกษา โอกาสในการทำงานประเด็นเหล่านี้มีการร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติจำนวนมากแต่เมื่อเราคำเนินการกลับพบว่าไม่สามารถทำให้เกิดการแก้ไข ระเบียบกฎหมายได้”

“ไม่เพียงเท่านั้น คนที่มีอำนาจตัดสินใจในหน่วยงานรัฐต่างๆก็ยังคงมีความคิดว่า คน ที่ไม่ใช่หญิงไม่ใช่ชายเป็นคนผิดปกติ เป็นคนป่วยที่ต้องได้รับการรักษา อย่างเช่น ในการเกณฑ์ ทหาร สาวประเภทสองเคยถูกเขียนในเอกสารทหารว่าเป็น โรคจิต ซึ่งเป็นเหมือนคำพิพากษาให้เป็น เหมือนคนไร้สมรรถภาพไม่สามารถใช้สิทธิเหมือนกับคนอื่นๆ แม้ว่าทางกองทัพจะพยายามแก้ไข แล้วแต่ก็ยังระบุว่าเป็น โรคที่รักษาไม่หาย แสดงให้เห็นว่ากองทัพไม่มีความเข้าใจเรื่องความ หลากหลายทางเพศ”

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากกลุ่มคนข้ามเพศแล้ว คุณนัยนา ยังกล่าวว่า สังคมต้องออกแบบกลไก กติกาออกมารองรับคนที่มีความแตกต่างหลากหลายรวมทั้งกลุ่มชายรักชายและกลุ่มหญิงรักหญิง เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้สิทธิได้อย่างเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง สังคมอาจมองเห็นคนข้ามเพศ หญิงรักหญิง ชายรักชาย ที่แต่งตัวสวยงามปรากฏอยู่ในสื่อ สร้างสีสัน ความสนุกสนาน แต่ทั้งนี้ก็เป็นแค่ ภาพลวงตาให้หลงคิดไปว่า สังคมยอมรับคนเหล่านี้แล้ว แต่พอเวลาเค้าต้องการใช้สิทธิประโยชน์ ในฐานะประชาชนคนหนึ่งกลับ ไม่มีโอกาสที่จะใช้สิทธินั้น เพียงเพราะไม่อยู่ในกรอบที่สังคม กำหนด

“เรื่องความหลากหลายทางเพศอาจมีคนมองว่าเป็นปัญหาของปัจเจก แต่ที่จริงเป็น ปัญหาของคนจำนวนมากที่ทางการแพทย์ให้การยอมรับว่าปกติ เรื่องของสิทธิความหลากหลายทาง เพศไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย เพราะเมื่อมีปัญหาความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นแล้ว ก็ไม่มีเรื่องไหนสำคัญกว่า เรื่องไหน การแก้ปัญหาในเรื่องนี้ต้องแก้ไขในระดับสังคมและการเมืองด้วย นักการเมืองต้องไม่ มองข้ามเรื่องนี้ เพราะคนกลุ่มนี้ก็เป็นประชากรที่มีสิทธิออกเสียงเป็นผู้เสียภาษีและมีหน้าที่ต้อง รับผิดชอบต่อประเทศชาติเหมือนคนอื่น ๆ การปล่อยให้ถูกเลือกปฏิบัติหรือมองข้ามละเลยว่าเป็น เรื่องเล็กน้อยที่จริงแล้วก็ถือเป็นการกระทำความรุนแรงในเชิง โครงสร้างและจะทำให้กลายเป็น ปัญหาใหญ่ การที่สังคมจะสงบสุขได้และไม่มีความขัดแย้ง คนทุกคนต้องสามารถเข้าถึงสิทธิและ ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมอย่างแท้จริง การไม่พูดถึงเรื่องนี้ไม่ใช่จะทำให้ ปัญหาน้อยลง คนทั่วไปที่เป็นพ่อแม่แต่มีลูกที่มีความหลากหลายทางเพศก็มีความเดือดร้อน” คุณ นัยนา กล่าว

“ปัญหาทางการเมืองบ้านเราในตอนนี้เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย ธรรมาภิ บาลของผู้บริหาร ไม่ใช่แค่เป็นเรื่องไม่โกง ไม่กินปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องดูว่า กฎหมายนั้นถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ทำให้คนเดือดร้อนเพราะถูกเลือกปฏิบัติหรือไม่ ถ้าใช่ก็ต้องมี การแก้ไข”

สำหรับผู้ที่จะมาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนในอนาคต คุณนัยนา กล่าวว่า “ต้องมี ความเข้าใจว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เหนือกว่ากฎหมายที่มีอยู่ เพราะกฎหมายถึงแม้ว่าจะกำหนด โดยคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ก็อาจทำให้คนจำนวนไม่น้อยเดือดร้อนเพราะถูกเลือกปฏิบัติ ถ้า กฎหมายเขียนว่าชายกับหญิงก็ต้องถามว่าคนที่ไม่ใช่ชายไม่ใช่หญิงใช้สิทธิได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้ กฎหมายนั้นก็ควรได้รับการแก้ไข ถ้าเราใช้คำว่าบุคคล ในกฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวแทนคำว่าชาย กับหญิงก็จะสามารถแก้ไขความเดือดร้อนของคนที่มีความหลากหลายทางเพศได้มาก ดังนั้น คนที่ จะเข้ามาเป็นกรรมการสิทธิต้องมีความไวต่อความเดือดร้อนของคนที่มีความหลากหลายทางเพศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และเปิดโอกาสให้คนกลุ่มนี้เข้ามามีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นและองค์ความรู้ต่อคณะกรรมการสิทธิ เพื่อจะได้มีโอกาสนำเสนอข้อมูลความรู้ความเข้าใจเรื่องนี้ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น”

รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี วงษ์มณฑา กล่าวถึงงานสิทธิความหลากหลายทางเพศว่า “เป็นเรื่องที่ดี อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้สังคมตระหนักรู้ว่าเรามีตัวตน ไม่อย่างนั้นคนจะเข้าใจว่าในโลกนี้มีแต่ผู้ชายกับผู้หญิงและผู้ชายต้องรักผู้หญิง ผู้หญิงต้องรักผู้ชายเท่านั้น”

เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิความหลากหลายทางเพศ ดร.เสรี มองว่าในกลุ่มความหลากหลายทางเพศเองก็มีความหลากหลายทางความคิด เพราะสังคมมีธรรมเนียม ประเพณี บรรทัดฐาน มาตรฐาน ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่อาจเป็นแบบ ปฏิวัติหรือวิวัฒน์ บางเรื่องถ้าปฏิวัติคนจะตกใจ แต่บางเรื่องถ้ามีวิวัฒน์ก็คงไม่ทันการณ์ เช่นเรื่องสิทธิการประกอบอาชีพของกระทรวงต้องเป็นการปฏิวัติและพูดจาอย่างชัดเจนว่าถ้ามีความสามารถต้องไม่ถูกกีดกัน อีกเรื่องคือค่านำหน้านามของคนแปลงเพศ ที่เห็นว่าจำเป็นมากๆ

ในฐานะผู้ที่ทำงานด้านสื่อมาอย่างยาวนาน ดร.เสรีมีมุมมองต่อสื่อว่า ดีขึ้นมาก เพราะเริ่มมีพระเอกพระรองเป็นเกย์ ละครบางเรื่องนางเอกจนพระเอกเพราะสงสัยว่าเป็นเกย์ แสดงเริ่มมีมุมมองว่าเกย์เป็นคนหล่อเป็นคนน่ารักได้ บทบาทของคนที่มีความหลากหลายทางเพศเริ่มถูกมองว่าเป็นคนดี เป็นมนุษย์คนหนึ่งที่คุณอื่นต้องให้เกียรติและเคารพในสิทธิ แต่บางสื่อสิ่งพิมพ์ บรรณาธิการอายุเยอะจึงมองภาพแบบสมัยโบราณที่ผู้ชายอยู่เหนือผู้หญิง ดังนั้นก็ต้องมองคนที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นรองผู้ชายเหมือนกัน ต่อเมื่อถึงยุคที่ผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายแล้วจึงจะสามารถมองเห็น เกย์ กระเทย เลสเบี้ยนเท่าเทียมกับผู้ชายได้

“การที่บอกว่าเรื่องส่วนรวมสำคัญกว่า เราก็ไม่เถียง แต่ความเดือดร้อนส่วนบุคคลก็มีความสำคัญเหมือนกัน ถ้าเราเจ็บคอ ไปโรงพยาบาลเราก็ต้องเข้าคิว แต่ถ้าเราโดนมีดฟันมา เราก็ต้องขอตัดคิวมัน” ดร.เสรีกล่าว

### 1.3.3 บุคคลเพศที่ 3 กับสื่อสารมวลชนของไทย

การสื่อสารความเป็นเกย์ใน สังคม ไทยในยุคเริ่มต้นพบว่า เป็นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เป็นช่องทางการสื่อสารสำคัญที่ทำให้บุคคลทั่วไปได้มีความรู้ ความเข้าใจต่อกลุ่มผู้รักร่วมเพศที่ดีขึ้น แม้ในระยะแรกจะเป็นภาพลักษณ์เชิงลบบ้าง ต่อมาเมื่อมีนิตยสารเกย์ช่วยให้กลุ่มผู้รักร่วมเพศได้มีโอกาสสื่อสารกับ กลุ่มผู้รักร่วมเพศอื่นๆ และสังคมยิ่งขึ้น นอกจากนี้สื่อมวลชนแขนงอื่นๆ ได้เปิดกว้างขึ้น นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มผู้รักร่วมเพศในแง่มุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น จึงทำให้สภาพการณ์ของกลุ่มผู้รักร่วม เพศในสังคมไทยดีขึ้นตามลำดับ

สื่อโทรทัศน์มีส่วนในการนำภาพของผู้รักร่วมเพศมาเสนอทางรายการโทรทัศน์ ซึ่งเกิดขึ้นมานานแล้ว นับตั้งแต่ "เทิง สติเฟื่อง" ที่เป็นทั้งพิธีกรและนักแสดงปรากฏในจอโทรทัศน์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

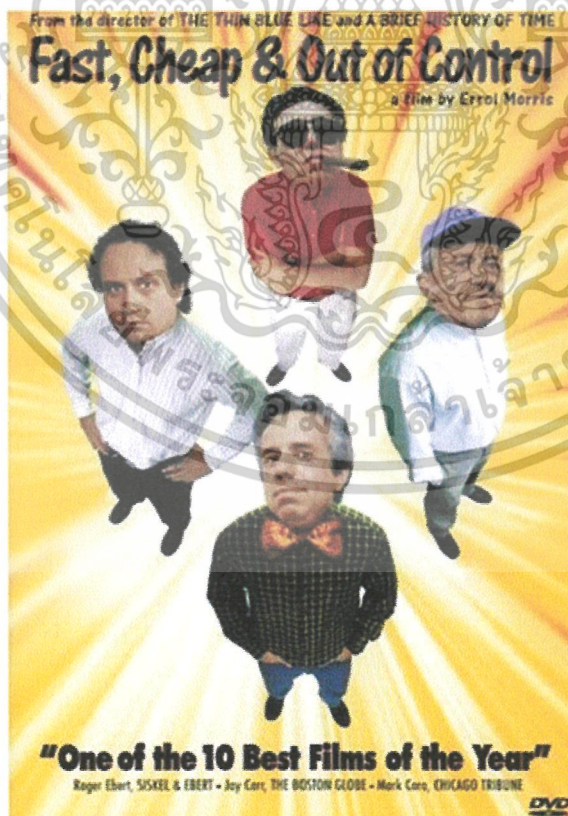
ในยุคแรกของโทรทัศน์ไทย นอกจากนี้นักแสดงอื่นๆ ที่เป็นลักษณะของชายไม่จริง หญิงไม่แท้ ทำให้สังคมไทยได้รู้จักและคุ้นเคยกับผู้รักร่วมเพศมากยิ่งขึ้น สื่อโทรทัศน์พบว่าสะท้อนภาพของความ เป็นเกย์ในคุณลักษณะต่างๆ ได้ชัดเจน กว่าสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ เนื่องจากเป็นสื่อที่ทำให้มองเห็น ทั้งรูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง บุคลิกลักษณะ กริยาอาการ และเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตัวละครที่เป็นเกย์ ซึ่งก็มักเป็นเรื่องราวที่เป็นจริงใกล้เคียงกับกลุ่มผู้รักร่วมเพศในสังคม นั่นเอง

สื่อภาพยนตร์ที่มีการนำเสนอหรือถ่ายทอดเรื่องราวของเกย์เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2519 ชื่อเรื่อง "เกมส์" เป็นการเสนอแง่มุมหรือตีแผ่ภาพของเกย์ แต่เป็นเชิงลบ เพราะเป็นการเสนอ เพียงด้านเดียวของผู้หญิงที่ได้รับความเสียหายที่มีความสัมพันธ์กับผู้ชายที่เป็นเกย์ อันเป็นความเชื่อที่ สังคมไทยมองเกย์ในลักษณะดังกล่าว จึงถือได้ว่าเป็นภาพยนตร์เกย์ ในยุคแรกของไทย ต่อมา พิศาล อัครเศรณี ได้นำเรื่องราวของสาวประเภทสองคณะ โชว์คาบาเรต์แห่งเมืองพัทยา มาสร้างเป็น ภาพยนตร์ ในเรื่อง "เพลงสุดท้าย" ภาคที่ 1 และภาคที่ 2 ในปี พ.ศ.2528 และปี พ.ศ.2529 ตามลำดับ ดร.เสรี วงษ์มณฑา ซึ่งโด่งดังจากการทำละครเวทีเรื่อง "ฉันผู้ชายนะยะ" ที่เป็กรอบ การแสดงได้ มากที่สุดแห่งยุค เป็นเรื่องราวของเกย์กลุ่มหนึ่งที่มาอยู่ร่วมกัน เป็นพวกปากจัด ขอบวิพากษ์วิจารณ์ สังคมและการเมือง ได้มีการตัดแปลงจากละคร เวทีมาเป็นภาพยนตร์ในชื่อเรื่องเดียวกันในปี พ.ศ.2531 และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างล้นหลามเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ดร.เสรีวงษ์ มณฑา ก็มีคู่ ปรบอย่าง ดร.วัลลภ ปิยะโนธรรม เป็นผู้พยายามคัดค้านหรือต่อต้านการเป็นเกย์ใน สังคมไทยตั้งแต่ยุคดังกล่าวมา จนถึง ปัจจุบัน

การสร้างภาพยนตร์ไทยที่สะท้อนชีวิตและเรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่มผู้รักร่วมเพศ ที่ ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยมีความกล้าพอที่จะตีแผ่เรื่องราวของผู้รักร่วมเพศมากขึ้น ทั้งๆ ที่ ในขณะนั้นสังคมไทยมีสภาพการยอมรับในเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย อีกทั้งขัดต่อความ คิดและความเชื่อ กระแสหลักของบุคคลในสังคมก็ตาม แม้ว่าภาพลักษณ์และภาพสะท้อนของผู้รักร่วมเพศใน ภาพยนตร์เหล่านั้นจะเป็นเชิงลบ และนำพฤติกรรม รักร่วมเพศไปล้อเลียนในเชิงขบขันและเย้ยหยัน ก็ตามทีถือได้ว่าเป็นการทำให้เรื่องราวของพฤติกรรมรักร่วมเพศได้ถ่ายทอดสู่สังคมไทยได้มากขึ้น

## 2. การค้นคว้าข้อมูลเพื่อการออกแบบงานสร้าง

ในการออกแบบงานสร้าง สำคัญไม่น้อยไปกว่าเนื้อหาประเด็นของเรื่องเลย เพราะเราจะต้องสร้างจุดเด่น หรือจุดดึงดูดความน่าสนใจอย่างไร จากต้นเรื่องไปยังจบเรื่อง มีการประดิษฐ์ แต่เนื้อหายังคงเป็นธรรมชาติ และเป็นจริงอยู่ ซึ่งคนส่วนใหญ่ก็เต็มไปด้วยความรู้สึกกันทั้งนั้น หนึ่ง ที่รู้จักเล่นกับมันอย่างฉลาด จึงมักนำพาคนดูไปสู่จุดหมายที่ดีกว่า แต่ไม่ใช่ปรุงแต่งมันมากจนเกินไป จนสุดท้ายไม่ใช่ที่จะเป็นรูปแบบของภาพยนตร์สารคดี ซึ่งในความต่างมันมีเส้นแบ่งความเป็นภาพยนตร์ กับสารคดี จริงที่หนังสารคดีคือการบันทึกเรื่องจริง แต่ในขณะที่เดียวกันมันก็ยังมีความเป็น “เรื่องเล่า” ดังนั้นการกำกับภาพ องค์ประกอบของหนัง หรือเรื่องการตัดต่อ ก็เป็นส่วนสำคัญ ที่จะเป็นตัวดึงดูดความสนใจจากผู้ชมได้ และเป็นตัวช่วยเล่าเรื่อง ให้ผู้ชมได้เข้าใจกับสิ่งที่เราอยากถ่ายทอด แต่อย่าลืมว่าการใส่หรือแทนความหมายต้องมีหลักการ ความถูกต้อง และความเหมาะสมด้วย แต่ถึงสำคัญเราจะต้องสร้างมันด้วยความรู้สึกนึกคิด และความพยายาม เชื่อว่าภาพต้องสวยเพียงอย่างเดียวเสมอไป หากต้องมองกลับด้วยว่าเรื่องที่สวย ประเด็นสวย นี่สิสำคัญกว่า



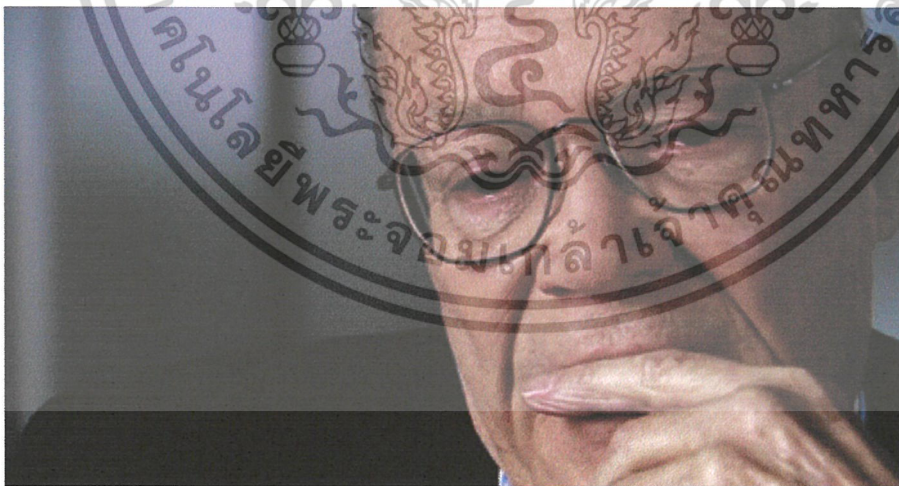
### ภาพที่ 10 ภาพปกหน้าภาพยนตร์สารคดี Fast, Cheap and Out of Control

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น เมื่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า

ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพยนตร์สารคดีเรื่อง *Fast, Cheap and Out of Control* ของ Errol Morris 1996 สารคดีว่าด้วยเรื่องของ สัตว์ ที่มีสัญชาตญาณ ความเป็นธรรมชาติของมัน ซึ่งมนุษย์เราสามารถสอนมันได้ แต่เราไม่สามารถควบคุมธรรมชาติของความเป็นสัตว์ไปได้ สารคดีเรื่องนี้จึงโดดเด่นในการเล่าเรื่อง คุประดิษฐ์ แต่ยังคงความเป็นเรื่องจริง และในการตัดต่อภาพที่เฉพาะตัว (ตัดแบบ montage) โดยเอาเสียงสัมภาษณ์วางไว้เป็นหลัก แล้วจึงหยิบภาพมาวางตามจากนั้นๆ โดยสลับบุคคลที่ถูกสัมภาษณ์กับภาพไปมา ซึ่งภาพก็ไม่ได้ตรงกับคำพูด ต่างคนต่างเล่าเรื่องในเส้นทางของมัน ขนานกันไป รวมทั้งการกำกับภาพ ที่มีลักษณะมุมมองการถ่าย และทิศทางของกล้อง ที่จะผิดแปลกธรรมชาติจากมุมมองที่ปกติออกไป สลับกันกับการใช้เทคนิคแต่งภาพ ที่ดึงภาพให้ช้าให้เร็ว หรือปรับสีภาพเป็นสี หรือขาวดำบ้าง ที่สามารถช่วยในการเล่าเรื่อง และเป็นตัวช่วยในการเชื่อมต่อกันต่อไปอีก

ดังนั้นเราจึงหยิบในเรื่องของการกำกับภาพ และการตัดต่อที่จะนำมาเรียบเรียงเรื่องราวของทั้ง 3 บุคคลอยู่ในเรื่องเดียวกัน และการใช้มุมมองที่ผิดจากสายตาที่ปกติ มาใช้แทนค่าในเรื่องเพศ ที่มีความแตกต่างของทั้ง 3 บุคคล ภาพจะให้ความหมายเหมือนการสังเกตการณ์ และแทนสายตาผู้ชมที่กำลังมองดูพวกเขาอย่างผิดปกตินั้น เหมือนกับความคิดที่ยังอคติพวกเขาอยู่ และลักษณะการใช้ขนาดภาพ ที่ใกล้ ส่งผลต่ออารมณ์ รวมทั้งสร้างความผูกพันระหว่างตัวละคร กับคนดูด้วย



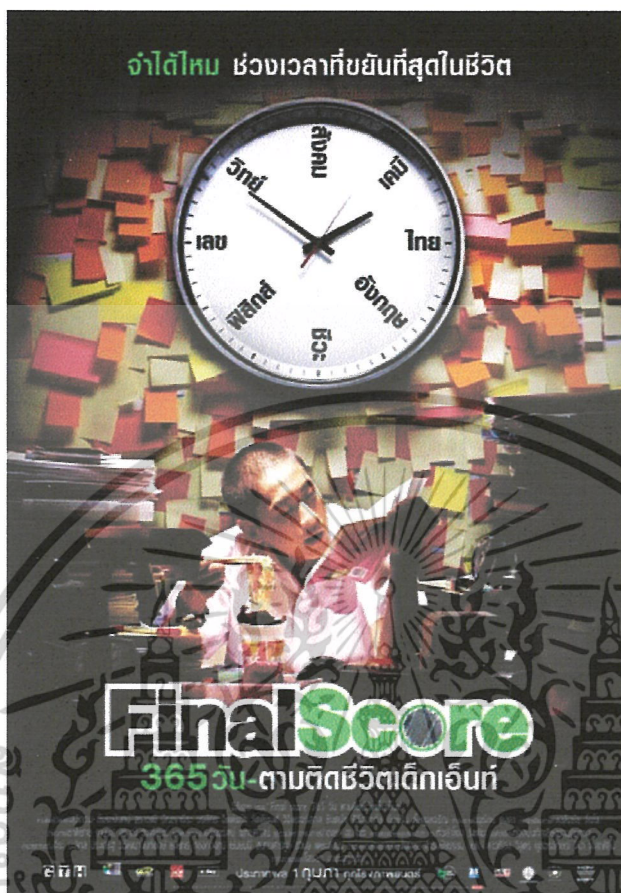
ภาพที่ 11 Errol Morris ผู้กำกับภาพยนตร์สารคดี *Fast, Cheap and Out of Control* (1996)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 12 ลักษณะการใช้องค์ประกอบภาพ ของภาพยนตร์สารคดี Fast, Cheap and Out of Control

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

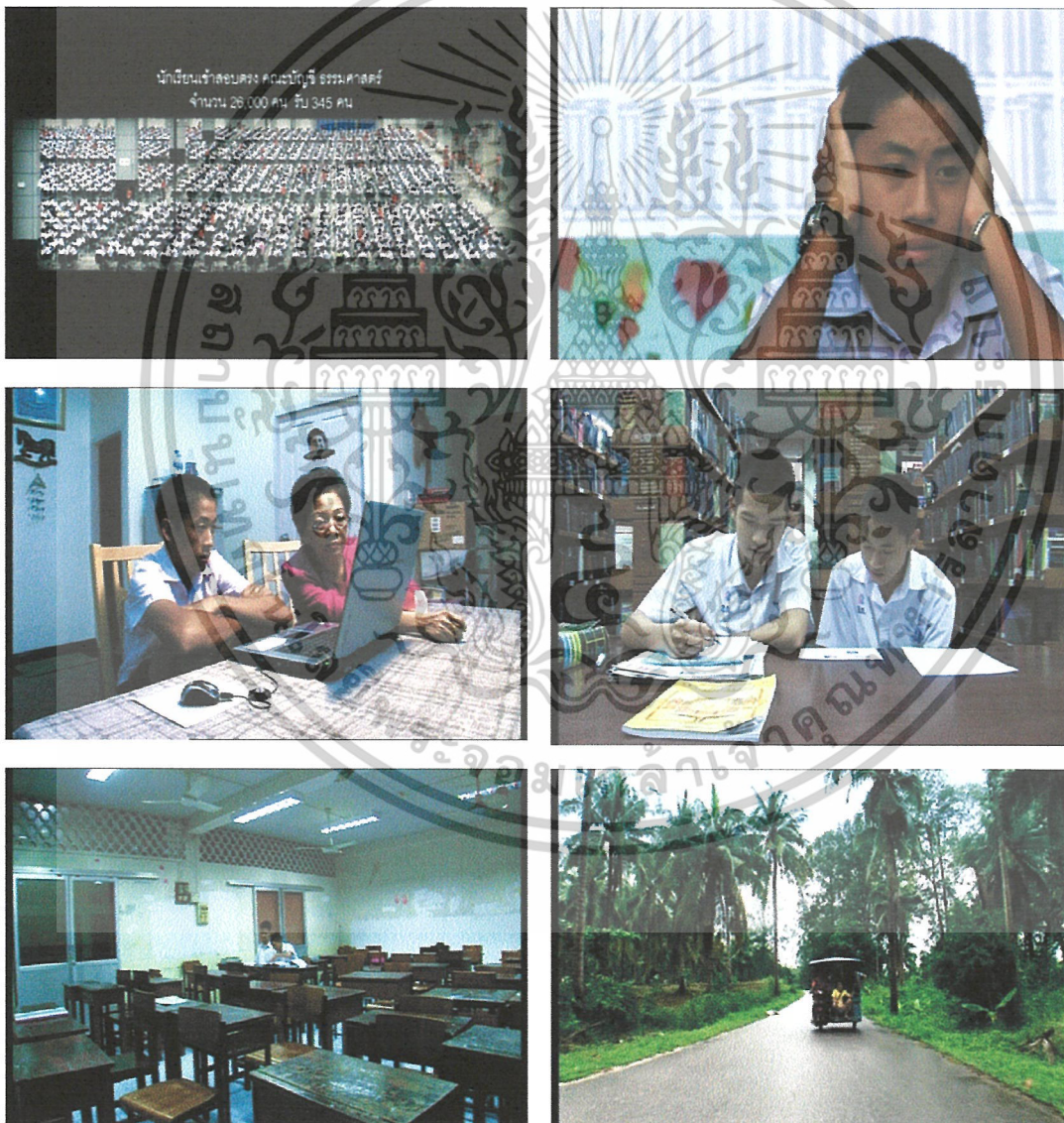


ภาพที่ 13 ภาพปกหน้าภาพยนตร์สารคดี 365 วัน ตามชีวิตเด็กเอ็นท์

ภาพยนตร์สารคดีเรื่อง 365 วัน ตามชีวิตเด็กเอ็นท์ ของ ไสริยา นาคะสุวรรณ 2549 หนึ่งว่าด้วยเรื่องราวชีวิต ของนักเรียนไทย ที่กำลังเตรียมสอบเข้าชั้นอุดมศึกษา ภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้มีจุดเด่นคือ เนื้อเรื่อง และวิธีการตัดต่อ เป็นหนังแนวชีวิตที่บันเทิง แต่ยังคงมีความเป็นเรื่องจริง สถานการณ์จริงอยู่ ซึ่งหนังจะค่อยๆ พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างคนดูกับตัวละครไปเรื่อยๆ จนคนดูเต็มอิ่ม และตื่นตันไปกับตัวละครอย่างเต็มที่ ภาพที่เรียบง่ายในเรื่องส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกสูง ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการใช้ชีวิตตาม 365 วัน พุทเทงที่ได้ จะเยอะมากขนาดไหน อันนี้คือปัญหาสำคัญในการหยิบคัดเลือกพุทเทงมาใช้ เพราะจากการวางแผนการถ่ายของภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ คือมีบทกราวๆ แล้วออกไปค้นสด คือมันเป็นข้อดีที่ว่าเราจะได้เหตุการณ์ที่สด ได้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจริง ผลเสียที่ได้คือ เราจะมีพุทเทงที่มากมายเกินความต้องการ และจะรู้สึกเสียดายถ้าหากไม่เลือกใช้มันบ้างที่ที่ถ่ายมา อาจจะไม่ได้นำมาใช้เพราะอาจไม่เข้ากับประเด็นเลยก็เป็นได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการผลิตครั้งนี้จึงหยิบเอาเป็นแนวทางในการจัดการกับข้อมูลที่เราถ่ายมาเป็นปี ว่าเราควรจะเลือกใช้หรือดึงประเด็นไหนออกมาร้อยเรียง ซึ่งแต่ละช่วงของเวลาในภาพยนตร์จะห่างกันจากเดือนกระ โศด ไปอีกเดือน แต่ก็สามารถลำดับเวลาก่อนหลัง อย่างเข้าใจและจุดที่น่าสนใจคือการร้อยอารมณ์ของคนดู โดยเอาความที่เป็นภาพยนตร์ หรือความบันเทิงมาใช้เยอะกว่าที่นำข้อมูลดิบๆ มาใช้โดยตรง หนึ่งมันค่อยๆพัฒนา มีการเปิดตัว ค่อยไปถึงจุดเป้าหมายของหนัง โดยมี วันและเวลาเป็นกรอบให้ภาพยนตร์สารคดีเล่าเรื่องของมันได้ต่อไป



ภาพที่ 14 ภาพบางส่วนจากภาพยนตร์สารคดีเรื่อง 365 วัน ตามชีวิตเด็กเอ็นท์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

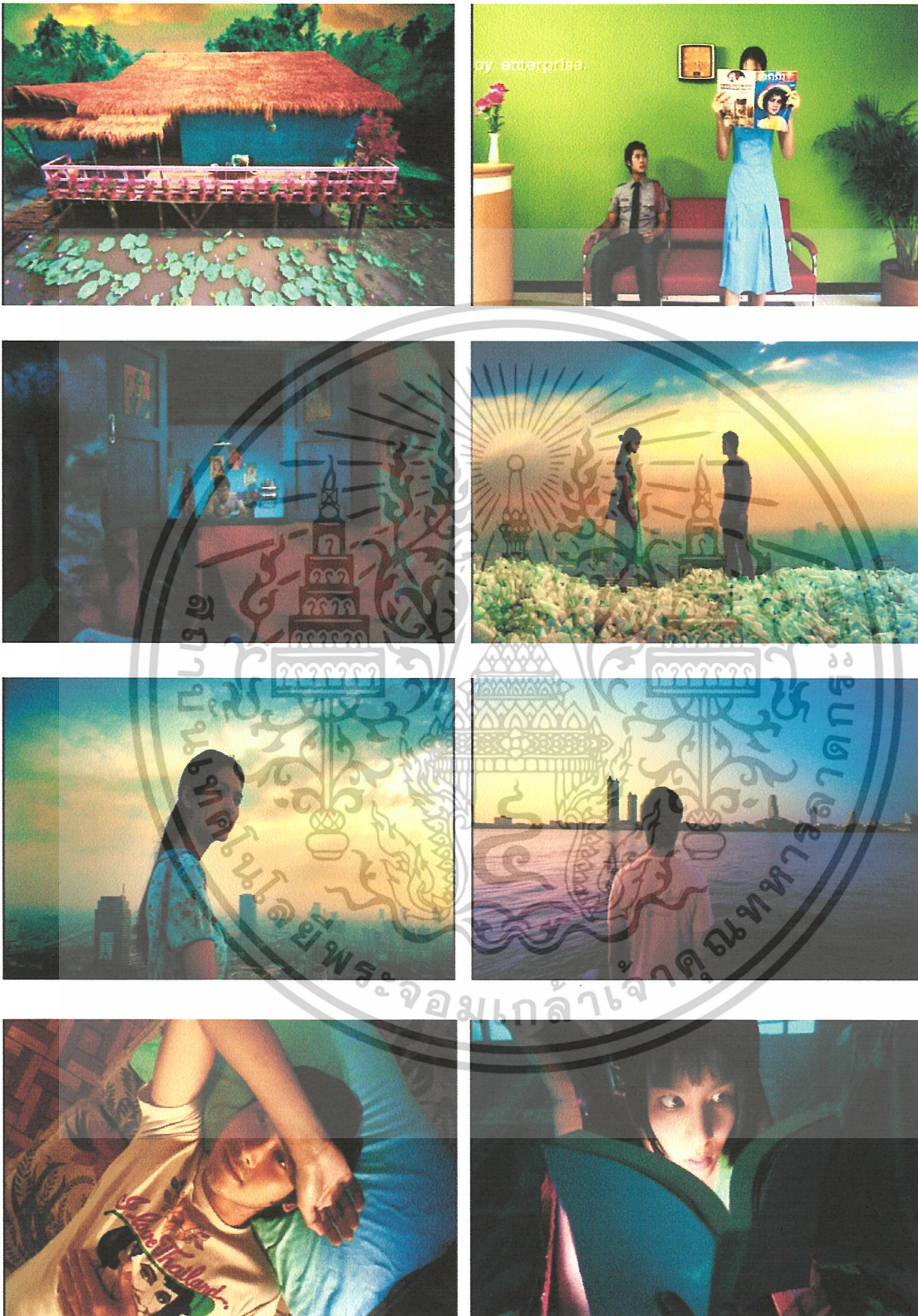


ภาพที่ 15 ภาพปกหน้าภาพยนตร์ หมาหน้านคร

ภาพยนตร์เรื่อง หมาหน้านคร ของวิศิษฐ์ ศาสนเที่ยง 2547 ภาพยนตร์เรื่องนี้โดดเด่นตรง  
การออกแบบงานสร้าง และเทคนิคหลังการถ่ายทำ หรือเทคนิคสร้างภาพพิเศษ ที่ใช้ศิลปะกรรม หรือ  
การย้อมโทนสี ใช้แทนอารมณ์ของหนัง สีเงินจะออกจุดฉลาด สีเงินจัดจ้าน ถูกการย้อมสีแดงเป็นแดง  
เขียวเป็นเขียว ซึ่งมันแฝงไปด้วยความหมายทางภาพยนตร์

จึงหยิบการออกแบบงานสร้างขึ้นมาแทนคำตัวละครในการผลิตภาพยนตร์สารคดีครั้ง  
นี้ ปรับใช้สีเงินที่จุดฉลาดใส ถึงแม้ภาพยนตร์สารคดีจะออกแนวชีวิตก็ตาม เราใช้แทนคำศัพท์ตัว  
ละคร สีเงินที่ใช้ เกล็นความเป็นปกติ แต่ในความเกินความปกติ นั้น คือความจริงใจ ความซื่อตรง  
รวมทั้งนิสัยของบุคคลเพศที่ 3 ที่ชีวิตจริง จะมีสีเงินความร่าเริง ใส สว่างความบันเทิงแก่ทุกคน  
เราจึงหยิบเอาจุดเด่นนี้มาแทนด้วยสีเงินลงไปในภาพ ซึ่งภาพ และสี ในแต่ละที่ ก็จะแตกต่างกัน  
ออกไป จะให้อารมณ์ของภาพที่แตกต่างกัน พร้อมกับแทนสื่อคำความหมายทางภาพยนตร์ลงไป  
ด้วย อย่างเช่น แทนคำชนบทด้วยสีออกเหลือง เหมือนอย่างสีดวงหลอดไส้ ที่ตามต่างจังหวัดนิยม  
ใช้กัน หรืออย่างในเมืองหลวง สีจะออกโทนสีเขียวที่แทนค่าแสงจากการใช้หลอดนีออน คือสังคม  
เมืองเป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 16 ลักษณะการกำกับภาพ ของภาพยนตร์ เรื่อง หมาจนตร  
 เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3. สรุปการค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ก่อนที่เราจะกำกับภาพยนตร์สารคดีเราต้องตอบคำถามเหล่านี้ให้ได้ก่อนว่า ทำอย่างไรผู้ชมจึงจะเข้าใจถ่องแท้ ในสิ่งที่เราได้แสดง และได้พูดไว้ในภาพยนตร์ ทำอย่างไรจึงจะสามารถโน้มน้าวผู้ชมให้คล้อยตาม และมีความสนใจติดตามเรื่องได้ และทำอย่างไรจึงจะให้ปมต่างๆที่มีในเรื่องสามารถลึกลาย เฉลยคำตอบแก่ผู้ชมได้

3.2 ภาพยนตร์สารคดีชิ้นนี้กำลังจะสร้างความเข้าใจให้กับคนดู ให้เห็นบทบาทหน้าที่ของการกระทำ จนคนดูเห็นภาพ เกิดความเข้าใจ จนไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ คือการยอมรับในสิ่งที่ทั้ง 3 บุคคลเป็น คือความเป็นบุคคลเพศที่ 3 สรุปได้คือ

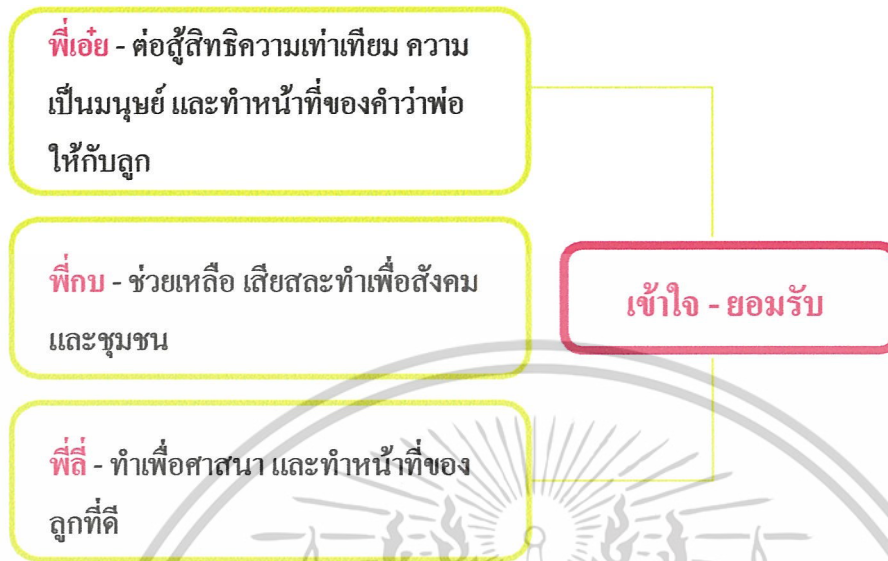
- ผู้ใหญ่บ้านชุมชน (พี่กบ) ทำหน้าที่ความเป็นผู้ใหญ่บ้าน ช่วยเหลือเสียสละ ทำเพื่อชุมชน เพื่อชาวบ้าน แต่ความต่างในเรื่องเพศ ในระบบข้าราชการไทย ที่ส่งผลเป็นอุปสรรคขัดแย้ง กลับกัน คุณค่าในการทำหน้าที่ การเสียสละ ก็สามารถชนะสิ่งที่แปลกแยก ผิดปกติ จนชาวบ้านยอมรับ และเลือกเป็นผู้นำในความต่างได้

- นาวาโทเรงจิรา (พี่เอ๋) ทำหน้าที่ของความเป็น “พ่อ” เมื่อเขาได้พลิกผันชีวิต ได้ออกสื่อ รวมทั้งการเรียกร้องสิทธิ ความเท่าเทียมของมนุษย์ ในองค์กรที่เขาอาสาช่วยเหลือ จนทุกคนรู้จักตัวตนที่แท้จริง ผลที่ตามมา ทำให้ทุกสิ่งในชีวิตเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทั้งลูก คนรอบข้าง และตัวเอง สุดท้ายแล้วจะเกิดยอมรับ และเข้าใจ ได้หรือไม่

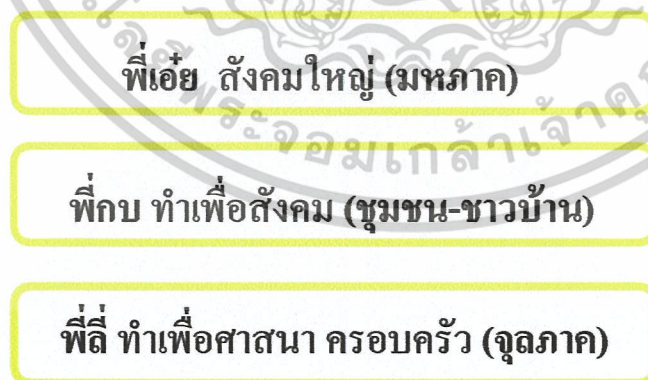
- คุณภูมิใจ (พี่ลิ) ในแง่ของทางศาสนา ไม่ใช่แค่ภาพที่เห็น แต่ในลึกๆ ในสายตาของคนรอบข้างในมัสยิด ที่ซ่อนความขัดแย้ง ในสายตาที่มองเธออยู่ ในฐานะของคนที่แตกต่างกัน พวกเขาเปิดใจยอมรับกันได้อย่างไร ในที่ศาสนาอิสลามไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้ได้ รวมทั้งคนในครอบครัวกับการทำหน้าที่ลูกที่ดี ให้กับ พ่อ และแม่ ของเธอได้อย่างภูมิใจ รวมทั้งเป็นต้นแบบในทางการศึกษาให้หลานๆด้วย

3.3 ในแง่ของจุดเชื่อมโยงโครงเรื่อง ที่จะทำให้ภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้เป็นประเด็นเดียวกัน และเป็นภาพยนตร์สารคดีเรื่องเดียวกัน ก็คือ ประเด็น “การเข้าใจ และยอมรับ”

3.4 ภาพความสัมพันธ์ของภาพยนตร์สารคดีชิ้นนี้ จะเห็นระดับความสำคัญจากจุดที่เล็กที่สุด (จุดภาค) คือครอบครัว จนไปสู่จุดที่ใหญ่ที่สุด (มหภาค) คือ สังคม



ภาพที่ 17 แผนภูมิแสดงความสำคัญทางโครงสร้าง



ภาพที่ 18 แผนภูมิแสดงระดับความสัมพันธ์ของตัวละคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### บทที่ 3

#### การเขียนบทภาพยนตร์สารคดี

##### 1. สรุปแนวทางของภาพยนตร์สารคดี

###### วัตถุประสงค์

เพื่อตอบประเด็นที่ว่า คุณค่าของความเป็นคนที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่เพศ แต่อยู่ที่แนวคิด และคุณค่าของการกระทำหน้าที่มากกว่า

###### กลุ่มเป้าหมาย

ชาย หญิง และบุคคลเพศที่ 3 ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป

###### แนวคิดหลัก

การเปิดใจ และยอมรับ เห็นในคุณค่าของความเป็นคน มากกว่าการมองจากรูปลักษณ์ ภายนอก แต่เป็นการมองจากสิ่งที่เขาทำ มากกว่าสิ่งที่เขาเป็น

###### ความขัดแย้ง

เพียงแค่อ้างอิงบทบาทหน้าที่ อันพึงมี และพึงเป็นก่อนใช้แค่ความแตกต่าง เลือกดัดสินคน

###### สรุปข้อมูล

สารคดีที่ว่าด้วย เรื่องราวบุคคลเพศที่ 3 โดยเล่าผ่านภาพชีวิตของทั้ง 3 บุคคล ผู้ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งศาสนา สังคม และครอบครัว ซึ่งทุกคนต่างก็สร้างคุณค่า มีเป้าหมาย แทนความผิดปกติกินเพศที่ตนเองเป็น แต่ทุกคนต่างก็มีกรอบของสังคมบังคับเป็นบรรทัดฐานในการใช้ชีวิต แต่สิ่งเหล่านั้นกลับสอนให้ทุกชีวิตเห็นถึงคุณค่า พร้อมไปกับความสุขที่เกิดขึ้น

## 2. สรุปการวางโครงเรื่องภาพยนตร์สารคดี

จากการรวบรวมข้อมูล ค้นคว้า สัมภาษณ์ และ สังเกตการณ์ มาเริ่มการวิเคราะห์ เพื่อเริ่มกระบวนการงานสร้างสรรค์ จึงกำหนด โครงเรื่อง และแนวทางในการทำงาน ได้ดังต่อไปนี้

### Sequence 1 : ทศนะ - ปัญหา

เปิดตัวของคนต้นเรื่องทั้ง 3 คน ว่าต่างคนเริ่มทำหน้าที่ของตนเอง อย่างเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กบ กำลังเดินทางไปประชุมที่ศาลากลางจังหวัด ภาพที่จะเห็นคือ การใส่ชุดเครื่องแบบ เห็นความขัดแย้งระหว่างชุดเครื่องแบบ กับจิตใจที่ไม่อย่างแต่เป็นชาย รวมทั้งภาพของสังคมข้าราชการไทย ในยุคปัจจุบัน คุณเอ๋ย กำลังที่จะออกสื่อรายการโทรทัศน์ พร้อมกับลูกๆ ในความขัดแย้งนั้น ลูกๆ ของเธอ จะรู้สึกอย่างไร จะยอมรับได้หรือไม่ และเมื่อจบรายการเสียงที่ตอบรับ จะกลับมาทำร้ายตัวเธอกับลูกหรือไม่อย่างไร ส่วนพีลี กำลังใช้ชีวิตในสังคมที่ถูกกีดจำกัด ไปด้วยเรื่องเพศ ความขัดแย้งอยู่ที่สังคม ที่ไม่เปิดรับบุคคลเพศที่ 3 เข้าทำงาน มีแค่สิ่งเดียวเท่านั้น คือ การเรียนต่อให้สูงๆ เพื่อจะได้เป็นทางออก ที่ไม่ให้ใคร มาคิดกันเพศสภาพแบบเธอ ออกจากทุกสิ่งได้

### Sequence 2 : อ (ไม่) - สาเหตุ

ต่อเนื่องจาก Sequence 1 ที่ได้ทั้งปัญหาของทั้ง 3 คน ไว้ ในองคณ์จะเห็นภาพกิจกรรม ที่ทั้ง 3 คน ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กบ ภาพที่เห็นคือ การทำหน้าที่ความเป็นผู้ใหญ่บ้าน เห็นการช่วยเหลือ เห็นการเสียสละออกเวรตรวจตาหมู่บ้านในเวลากลางคืน เห็นการเป็นผู้นำ นำจัดกิจกรรม เพื่อให้คนในหมู่บ้านมาร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน เพื่อความรัก และสามัคคีของคนในชุมชน คุณเอ๋ย ภาพที่เห็นคือ การเป็นตัวแทนของบุคคลเพศที่สาม ช่วยร่วมร่างกฎหมาย เสนอความคิดเห็น เพื่อสิทธิความเท่าเทียมความเหมาะสม ที่จะช่วยบุคคลเพศที่ 3 ด้วยกันได้ และภาพของการทำหน้าที่ความเป็นพ่อ ไปเกี่ยวกับลูก เห็นภาพความสัมพันธ์ ความรักที่เกิดขึ้น พีลี ภาพที่เห็นคือความสุขทุกครั้งเมื่อได้กลับบ้าน เห็นความอบอุ่นของครอบครัว เห็นการอยู่ร่วมกันระหว่างพ่อ แม่ และลูก ก่อนที่จะเข้าสู่สังคมศาสนา ที่มีกรอบมีระเบียบ ว่าภาพการที่มีเพศที่ 3 ผสม ยาวเข้ามัสยิด ไปนั่งละมดร่วมกับเพศชาย สายตาออบข้างที่จับต้อง จะเป็นอย่างไรในฐานะของคน ที่แตกต่าง

### Sequence 3 : คติ - บทสรุป

บทสรุปของทั้ง 3 คนว่า ผลสุดท้ายของบทบาทการทำหน้าที่ ต่อศาสนา สังคม และครอบครัว มันสามารถทำให้ เปิดใจยอมรับ เปลี่ยนทัศนคติ เห็นคุณค่าของความเป็นคน มากกว่าสิ่งที่พวกเขาเป็น ได้หรือไม่ในที่สุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

### 3. การวางโครงเรื่องภาพยนตร์สารคดี

#### Outline ภาพยนตร์สารคดี “ทัศนคติ”

#### ผู้ใหญ่บ้านชุมชน ดุลยประภัศร (ผู้ใหญ่บ้านกบ)

##### Sequence 1 : ทัศนนะ

- เปิดตัวด้วยกำลังจี้มอเตอร์ไซค์ไปอำเภอ (เห็นภาพบรรยากาศชาวบ้านหมู่บ้าน)
- ตัดมาภาพห้องประชุม ที่มีคนมากมาย ต่างกำลังนั่งฟังการประชุม และเห็นภาพของคนที่ไม่นั่งฟัง นั่งหลับ ตัดสลับกับคำพูดของนายอำเภอ
- ภาพบรรยากาศงานเลี้ยงที่ได้ชุดข้าราชการนั่งดื่มสุรากัน

##### Sequence 2 : อ (ไม่)

- ภาพกิจกรรมตอนเช้า คนในหมู่บ้านร่วมกันตัดบัตรและร่วมทำบุญบริจาค ตัดกับภาพผู้ใหญ่บ้านออกกระจายเสียงตามสาย
- ภาพกำลังจี้มอเตอร์ไซค์ไปจ่ายตลาด ตัดกับภาพจ่ายตลาด ก่อนไปเยี่ยมอาสา ที่ถูกรถชนระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ที่โรงพยาบาล
- ภาพงานพระพื้ นางในเวลาช่วงบ่าย ตัดสลับกับภาพการเตรียมอาหารเลี้ยงอาสาในเวลาตอนกลางคืน
- ภาพงานวางดอกไม้จันทน์พระพื้ นางที่อำเภอ ตัดสลับกับการออกเวยรตั้งด่าน
- ก่อนจบที่ภาพกำลังเดินทางไปทำบุญเงินบริจาค ที่วัดพระบาทน้ำพุ จ.ลพบุรี

##### Sequence 3 : คติ

- ภาพงานรับรางวัลแทนคุณแผ่นดิน
- ภาพที่พี่กบเดินมาดูใบประกาศของพ่อ ก่อนที่จะจบด้วยภาพกิจกรรมงานวันเด็ก นาวาโทเริงจิรา จุลสุขุม (พี่เอ๋)

##### Sequence 1 : ทัศนนะ

- เปิดตัวด้วยภาพกำลังนั่งแต่งหน้า เตรียมตัวออกรายการ โทรทัศน์
- ต่อด้วยภาพบรรยากาศที่ลูกและตัวเองกำลังจะเริ่มอัดรายการ โทรทัศน์
- ก่อนจบด้วยภาพการถูกสัมภาษณ์ในรายการ เห็นสีหน้าความรู้สึก

##### Sequence 2 : อ (ไม่)

- ภาพบรรยากาศงาน วันสิทธิความหลากหลายทางเพศ (เดินกางร่ม) ที่ลิ ได้สยาม สแควร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ต่อด้วยภาพงานการประชุมเรียกร้องสิทธิ และร่างกฎหมาย ที่กระทรวงยุติธรรม
- ภาพที่กำลังขับรถกลับหอพักถึงการเมือง (เชื่อมกับพีค)

### Sequence 3 : คติ

- ภาพความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อกับลูก (ไหว้พระกับเที่ยวตลาดอัมพวากับลูก)
- ตัดกลับมาที่ห้องเห็น ภาพที่กำลังนั่งเปิดเว็บ คุณคนที่มาตั้งกระทู้ให้กำลังใจตน
- ก่อนจบลงด้วยภาพที่หยิบกีตาร์ขึ้นมาเล่น บรรเลงเพลงทะเลใจ

### ภูมิใจ ชุมพร (พีล)

#### Sequence 1 : ที่ชนะ

- เปิดตัวด้วยภาพกำลังละมดอยู่ที่ห้อง ก่อนตัดไปภาพกำลังเดินทางไปทำงาน
- ภาพที่กำลังทำงานที่โยคะร้อน ด้วยภาพความวุ่นวาย
- ตัดกับภาพนั่งเรียนภาษาอังกฤษที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ตัดกับภาพที่ห้อง ที่กำลังนั่งเล่นอินเทอร์เน็ต
- ก่อนจบด้วยภาพที่กำลังนั่งเรือข้ามฝาก ตัดสลับกับภาพ ข้อความที่เขียนลงบน ไฮ 5

#### Sequence 2 : อ (ไม้)

- ภาพเดินทางกลับบ้านที่จังหวัดอยุธยา
- ภาพตอนเมื่อถึงบ้านเจอ พ่อแม่
- ภาพตอนคำที่เห็นทั้งครอบครัวนั่งกินข้าวกัน นอนดูทีวีกัน
- ตัดมาเข้าภาพเตรียมตัว ไปละมดที่มัสยิด
- ภาพบรรยากาศที่เดินเข้ามัสยิดกับพ่อแม่
- ภาพบรรยากาศในมัสยิด
- ภาพการละมด

#### Sequence 3 : คติ

- ภาพเดินทางกลับบ้านคนเดียว หลังจากละมดเสร็จ
- ภาพเตรียมตัวก่อนกลับกรุงเทพ ต่อด้วยภาพอิตาลีครอบครัว
- จบด้วยภาพเดินทางกลับ ในมือกำลังถือของเดินออกจากหมู่บ้าน ไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4. บทภาพยนตร์สารคดี

บทภาพยนตร์สารคดี “ทัศนคติ”

ความยาว 20 นาที

video	audio
<b>Sequence 1 : ทัศนคติ</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>● เปิดตัวด้วยภาพ insert บรรยากาศแต่ละสถานที่ (หมู่บ้าน, สตูดิโอ, หอพัก)</li> <li>● ฟุตเทจ - เปิดตัวด้วยกำลังจิ้มเมาส์คลิกไปอำเภอ (เห็นภาพบรรยากาศชาวบ้านหมู่บ้าน)</li> <li>● ฟุตเทจ - เปิดตัวด้วยกำลังนั่งแต่งหน้า เตรียมออกรายการ</li> <li>● ฟุตเทจ - เปิดตัวด้วยภาพกำลังละมดอยู่ที่ห้อง ก่อนตัดไปภาพกำลังเดินทาง ไปทำงาน</li> <li>● Fade ภาพขึ้นเป็นชื่อเรื่องว่า “ทัศนคติ”</li> <li>● ฟุตเทจ - ตัดมาภาพห้องประชุม ที่มีคนมากมาย ต่างกำลังนั่งฟังการประชุม</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์ฟุตเทจ (เล่าถึงความขัดแย้งระหว่างกับเป็นข้าราชการ)</li> <li>● Fade ภาพขึ้นเป็นชื่อผู้สัมภาษณ์ ก่อนตัดภาพไป</li> <li>● ฟุตเทจ - เริ่มการถ่ายทำรายการ</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์ฟุตเทจ (เล่าถึงในการเปลี่ยนแปลงชีวิตที่ต้องทำหน้าที่ให้ครบก่อน)</li> <li>● Fade ภาพขึ้นเป็นชื่อผู้สัมภาษณ์ ก่อนตัดภาพไป</li> <li>● ฟุตเทจ - ภาพที่กำลังทำงานที่โยคะร้อน ด้วยภาพความวุ่นวาย</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์ฟุตเทจ (เล่าถึงความขัดแย้งระหว่างเพศกับศาสนา)</li> <li>● Fade ภาพขึ้นเป็นชื่อผู้สัมภาษณ์ ก่อนตัดภาพไป</li> <li>● ฟุตเทจ - ภาพของคนที่ไม่นั่งฟัง นั่งหลับ ตัดกับคำพูด</li> </ul>	<p>...เปิดตัวด้วยดนตรี</p> <p>เป็นท่วงทำนองค่อยๆบรรเลงขึ้นมา...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...ดนตรี...</p> <p>...ดนตรี...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ...</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<p>ของนายอำเภอ ด้วยภาพ บรรยากาศงานเลี้ยงที่ได้ ซุกซาราชการนั่งดื่มสุรา</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● พี่เอ๋ย - ภาพการถูกสัมภาษณ์ในรายการ โทรทัศน์ เห็นลี หน้าความรู้สึก</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพนั่งเรียนภาษาอังกฤษที่ ธรรมชาติร์ คัด สลับกับภาพที่ห้องที่กำลังนั่งเล่น ไซส ก่อนจบด้วยภาพ ที่กำลังนั่งเรือข้ามฝากกลับหอ</li> </ul>	<p>...คนตรี...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ... ...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...คนตรี...</p>
<p><b>Sequence 2 : อ (ไม่)</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● พี่กบ - Fade ภาพกิจกรรมตอนเช้า คนในหมู่บ้าน ร่วมกันตักบาตร และร่วมทำบุญบริจาค ตัดกับภาพ ผู้ใหญ่บ้านออกกระจายเสียงตามสาย</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่กบ (เล่าถึงหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน)</li> <li>● พี่เอ๋ย - ภาพบรรยากาศงาน วันสิทธิความหลากหลาย ทางเพศ (เดินกางร่ม) ที่ลิได้ สยามสแควร์</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพเดินทางกลับบ้านที่อยู่ชญา (ตัวเชื่อม)</li> <li>● พี่กบ - ภาพกำลังซ้อมเตอร์ไซค์ไปจ่ายตลาด ตัดกับ ภาพจ่ายตลาด ก่อนไปเยี่ยมอาสาที่ถูกรถชนระหว่าง ปฏิบัติหน้าที่ที่โรงพยาบาล</li> <li>● พี่เอ๋ย - ภาพตอนเดินกางร่ม</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพตอนเมื่อถึงบ้านเจอพ่อแม่</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่ลี่ (เล่าถึงชีวิตครอบครัว กับความ เข้าใจที่เกิดขึ้น ก่อนเข้าเรื่องศาสนา )</li> <li>● พี่กบ - ภาพงานพระพินางในช่วงบ่าย ตัดสลับกับภาพ การเตรียมอาหารเลี้ยงอาสาในเวลาตอนกลางคืน</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพตอนคำที่เห็นทั้งครอบครัวนั่งกินข้าวกัน นอนคู่วิวกัน</li> <li>● พี่กบ - งานวางดอกไม้จันทร์พระพินางที่อำเภอ ตัดสลับกับออกเวรตั้งด่าน</li> </ul>	<p>...คนตรี...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ... ... SFX เสียงบรรยากาศ... ...คนตรี... ...คนตรี... ...เสียงบทสัมภาษณ์... ... SFX เสียงบรรยากาศ... ...คนตรี... ...คนตรี...</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<ul style="list-style-type: none"> <li>● พี่ลี่ - ตัดมาตอน เข้าภาพเตรียมตัวไปละมอดที่มัธยม</li> <li>● พี่เอ๋ - ค่อยๆ ภาพงานประชุมเรียกร้องสิทธิ และร่างกฎหมาย ที่กระทรวงยุติธรรม</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่เอ๋ (เล่าถึงการเป็นตัวแทน เปิดเผยชีวิต เพื่อให้เป็นแนวทาง ในการร่างกฎหมาย ออกสิทธิ ความเท่าเทียม)</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพบรรยากาศที่เดินเข้าสู่หอร่ากับพ่อแม่</li> <li>● พี่เอ๋ - ภาพที่กำลังขับรถกลับหอพักถึงการเมือง (เชื่อมกับพี่กบ)</li> <li>● พี่กบ - ก่อนจบที่ภาพกำลังเดินทางไปทำบุญเงินบริจาค ที่วัดพระบาทน้ำพุ จ.ลพบุรี (เชื่อมด้วยภาพที่ นั่งบนรถ กับพี่เอ๋ ที่กำลังเดินทางไปเที่ยวกับลูก)</li> </ul>	<p>...คนตรี...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...คนตรี...</p>
<p><b>Sequence 3 คติ</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● พี่เอ๋ - ภาพความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อกับลูก (ไหว้พระ กับเที่ยวตลาดอัมพวา กับลูก)</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่เอ๋ (เล่าถึงการทำหน้าที่ความเป็น พ่อ และผลที่ได้จากการพา ลูก ไปออกสื่อว่า ผลของการเปลี่ยนแปลง ไปเป็นอย่างไร )</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพกำลังละมอด</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่ลี่ (เล่าถึงความรู้ของตนเองกับ ศาสนา กับความรู้สึกเมื่อเข้ามัธยม เห็นสายตาคานคนอื่น มองตน)</li> <li>● พี่ลี่ - ภาพเดินกลับบ้านคนเดียว หลังจากละมอดเสร็จ</li> <li>● พี่กบ - รับรางวัลแทนคุณแผ่นดิน</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่กบ (เล่าถึงความรู้สึกเมื่อมีคนเห็น คุณในตัวเรา กับความภาคภูมิใจในเรื่องพ่อ ที่เป็น ต้นแบบให้ตน และจบด้วยความรู้สึกที่ต้องการให้คนอื่นรัก และเข้าใจในตัวคนแบบเธอ)</li> </ul>	<p>...คนตรี...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...คนตรี...</p> <p>... SFX เสียงบรรยากาศ...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...คนตรี...</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับใช้เพื่อการศึกษานี้เท่านั้น ไม่อนุญาตให้ทำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

<ul style="list-style-type: none"> <li>● พี่กบ - ภาพที่พี่กบเดินมาดูใบประกาศของพ่อ ก่อนที่จะจบด้วยภาพกิจกรรมงานวันเด็ก</li> <li>● บทสัมภาษณ์พี่ลี (เล่าถึงความรู้สึกที่ดีในวันสำเร็จการศึกษา และก่อนจบพูดความในใจให้กับพ่อแม่)</li> <li>● พี่ลี - เตรียมตัวก่อนกลับกรุงเทพ ต่อด้วยภาพอาคารรอบครัว ก่อนจบด้วยภาพเดินทางกลับ ในมือกำลังถือของเดินออกจากหมู่บ้าน ไปภาพ</li> <li>● พี่เอ๋ - ตัดกลับมาที่ห้องเห็นภาพที่กำลังนั่งเปิดเว็บ ดูคนที่มาตั้งกระทู้ให้กำลังใจตน</li> <li>● ภาพบทสัมภาษณ์พี่เอ๋ (เล่าถึงความรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลง และจบด้วยการพูดให้ข้อคิดแก่สังคมและบุคคลเพศที่ 3)</li> <li>● พี่เอ๋ - จบด้วยการที่หยิบกีตาร์ขึ้นมาเล่น บรรเลงเพลงทะเลใจ Fadeภาพจางหายไป</li> </ul>	<p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...ดนตรี...</p> <p>...ดนตรี...</p> <p>...เสียงบทสัมภาษณ์...</p> <p>...ดนตรี...</p> <p>...ขึ้นดนตรีเสียงคนร้องเพลง ทะเลใจ...</p>
---	---

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 4

### ขั้นตอนการทำงาน

#### การเตรียมงานก่อนถ่าย และการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี ( Per-Production, Production )

ในการผลิตสารคดีเรื่องนี้ ขั้นตอนการเตรียมงานก่อนถ่ายทำ และขั้นตอนการถ่ายทำ คือ จะทำไปพร้อมกัน ซึ่งในการเตรียมงานก่อนถ่ายทำนั้น จะแบ่งออกอีกเป็น 2 ช่วง คือ

ในช่วงแรก คือการเตรียมเนื้อหาข้อมูลเบื้องต้นว่า เขาเป็นใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ความน่าสนใจที่ตรงไหน อะไรคือความขัดแย้ง ผลที่ได้จะเกิดเป็นประโยชน์ต่อคนดูได้มากน้อยเพียงไหน แล้วขอบเขตของการทำงาน เราจะเข้าไปถ่ายทำชีวิตของคนต้นเรื่องได้มากน้อยเพียงใด ทำไปแล้ว จะส่งผลกระทบต่อใครหรือไม่ ภาพของงานสร้าง จะมีแนวทาง รูปร่าง ออกเป็นลักษณะใด การจัดองค์ประกอบภาพ (Misc on scene) ที่เราต้องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ กับ ผู้คน ตลอดจนถึงแสงเงา แสงสี มุมกล้อง และการเคลื่อนกล้องนั้น จะมีลักษณะ และแทนความหมายทางภาพยนตร์ได้อย่างไร จนไปสู่ขั้นตอนของการสรุปเป็นประเด็น ทั้งในเรื่องเนื้อหา และในงานสร้าง รวมถึงการวางแผนของระยะเวลาของการถ่ายทำด้วย

ส่วนช่วงที่ 2 จะเป็นการเตรียมข้อมูลเพื่อสำหรับงานถ่ายทำว่าจะไปถ่ายกิจกรรมใด แล้วภาพที่ต้องการในแง่ของโครงเรื่อง จะปรากฏออกมาอย่างไร โดยต้องยึดประเด็นเป็นตัวเชื่อมเรื่อง เชื่อมให้เป็นเรื่องเดียวกัน รวมทั้งการเก็บข้อมูล เพื่อไปตั้งเป็นคำถามใช้สำหรับงานสัมภาษณ์ เพราะงานช่วงนี้ จะต่อเนื่องจากช่วงแรก เราจะได้เรียนรู้ชีวิต และร่วมทำกิจกรรม พร้อมกับการถ่ายทำไปด้วยกัน ผลที่ได้จะทำให้เราเริ่มสนิทสนมคุ้นเคย ความแข็ง ความเกร็ง ความตึงกลัวต่อกล้อง จะคลี่คลายไป ส่วนช่วงของการถ่ายทำ เราจะต้องถ่ายตามประเด็นที่เราคิด และเดินตามเส้นเรื่อง หรือโครงเรื่องที่วางไว้ เพราะมันจะช่วยให้เราไม่หลงทางในขณะที่การถ่ายทำ ในแง่เนื้อเรื่อง เราจะได้ความสด ความเป็นธรรมชาติ แต่ยังคงต้องประดิษฐ์ในส่วนการจัดองค์ประกอบของภาพอยู่ แต่ที่สำคัญไม่ว่าจะเล่าเรื่องอะไรของใคร หัวใจของสารคดีอยู่ที่คนดูหวังจะได้รับก็คือ แก่นสาระ และความคิด เพราะสารคดีต่างจากหนังทั่วไปตรงที่มันเป็นเครื่องมือชั้นดีในการจุดประกายให้คนดูอยากลุกขึ้นมาทำบางสิ่ง เพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเอง และสังคม นี่คืองานพิเศษ ที่คนทำ ควรคิดถึงอยู่ เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เสมอ หนึ่งไม่ใช่ว่าเพียงแค่ผลผลิตของการนำองค์ประกอบต่างๆ มาจัดวางเข้าด้วยกัน แต่ที่สำคัญ เราจะต้องสร้างมันด้วยความรู้สึกนึกคิด บวกกับความพยายามด้วย ถึงจะสำเร็จ และไม่ลืมที่จะวางตัวเองเป็นคนดู แล้วรู้สึกกับการเดินทางของหนังไปด้วย จนเข้าสู่ขบวนการทำงานส่วนสุดท้าย คือ ขบวนการ หลังการถ่ายทำ หรือขบวนการตัดต่อ นั่นเอง แต่ข้อเสียจะอยู่ตรงที่ เราจะมีฟูตเทจเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตัดต่อ แต่ข้อดี เราจะมีฟูตเทจหลายส่วน และในความมากมายนั้น ทำให้เราสามารถที่จะเลือกหยิบใช้ ส่วนที่เป็นใจความสำคัญ ได้หลากหลาย มากยิ่งขึ้นด้วย

ซึ่งการเตรียมงานก่อนถ่าย และการถ่ายทำ ของภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ มีลำดับขั้นตอนในการทำงานดังนี้ คือ

### 1. การวางแผนก่อนการถ่ายทำ

หลังจากเราได้ผ่านการเตรียมงานข้อมูลเบื้องต้นไปแล้ว ในส่วนต่อไปที่จะต้องทำ คือ การกำหนดวางแผนการทำงาน หรือตัวกำหนดเวลา ว่าในแต่ละช่วง หรือตั้งแต่เริ่มจนจบของงาน เราจะต้องทำอะไรบ้าง ดังนั้นเราจะเห็นภาพโดยรวมทั้งหมด และรวมทั้งในการเมิกซิม เครื่องมือ อุปกรณ์ และกล้อง เพื่อใช้สำหรับการถ่ายทำ ถ้าเปรียบกับมืออาชีพ ขบวนการนี้ สำคัญยิ่งนัก เพราะไม่แค่จะเป็นตัวกำหนดเรื่องเวลา กับบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่จะเกี่ยวกับเรื่องการเงินอีกด้วย

สารคดีเรื่องนี้จึงวางเวลากำหนดการไว้เป็นเวลา 6 เดือน ตามแผนตารางดังต่อไปนี้

1. ช่วงเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2551 เป็นช่วงของการเตรียมงานก่อนถ่ายทำในช่วงแรก คือ เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษา สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์ จนเข้าสู่การสรุปประเด็น ทั้งเนื้อเรื่อง และงานสร้าง

2. ช่วงเดือน ธันวาคม - มกราคม 2552 เป็นช่วงที่ 2 ของการเตรียมงานถ่ายทำ กับถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี คือ เริ่มจับประเด็นที่สำคัญ พร้อมกับติดตาม บันทึกภาพกิจกรรมต่างๆ ของคนต้นเรื่อง เก็บเป็นแฟ้มข้อมูลเพื่อพัฒนาเป็นบทสัมภาษณ์ ในช่วงสุดท้ายของการถ่ายทำ

3. ช่วงเดือน กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2552 เป็นการถ่ายทำในช่วงสุดท้าย ก่อนที่จะสรุปเป็นบทใช้ในการตัดต่อภาพยนตร์ รวมทั้งคำสัมภาษณ์ ก่อนที่จะนำทุกอย่างมารวบรวม จนเข้าสู่ขบวนการตัดต่อ จนสำเร็จเป็นภาพยนตร์สารคดี

## october

อาทิตย์	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์
	R	e	s	e	a	r
	c	h	w	e	e	k
				1		
	R	e	s	e	a	r
	c	h	w	e	e	k
				2		
	R	e	s	e	a	r
	c	h	w	e	e	k
				3		
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	
พบครูที่ปรึกษา			เข้าหาข้อมูล			
สัมมนาพิเศษ			สมาคมฟ้าสีรุ้ง			
(ครั้งแรก)			พบครูที่ปรึกษา			

## november

อาทิตย์	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	ศุกร์	เสาร์
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
เสนอหัวข้อ			งานวันลอยกระทง			งานพระพินาง
ครั้งที่ 1			หมู่บ้านพืชม			หมู่บ้านพืชม
สัมมนาพิเศษ			พบครูที่ปรึกษา			
(ครั้งแรก)			พบครูที่ปรึกษา			
			บันทึกเทปที่เอช			วันสิทธิความ
			ออกรายการ วีไอที			หลากหลายทางเพศ
						(เดือนกุมภาพันธ์) ที่เอช

### ตารางที่ 1 ตารางการทำงานในช่วงเดือน ตุลาคม - พฤศจิกายน 2551

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้





## 2. การเตรียมอุปกรณ์

การผลิตสารคดีในครั้งนี้ จะต้องการความคล่องตัว เนื่องจากเราเดินทาง ติดตาม และถ่ายทำ เพียงผู้เดียว ไม่มีผู้ช่วย ดังนั้นการเตรียมอุปกรณ์จะต้องเน้นเฉพาะของที่สำคัญ ที่เราต้องสะดวกในการพกพา หยิบใช้ได้สะดวก ไม่เป็นภาระ โดยเฉพาะอย่างเช่น การเปลี่ยนเทป ต้องสามารถหยิบและเปลี่ยนได้รวดเร็ว และไม่สลับกับของที่ใช้ไปแล้ว เพราะจะได้ทันกับการถ่ายทำ และนี่ก็คำนึงถึงว่า มือขวาลือกล้อ มือซ้ายถือขาตั้งกล้อง พร้อมทุกสถานการณ์ และระวังอย่างทำเครื่องมือหาย ดังนั้นอุปกรณ์ต่างๆ ต้องอยู่ในกระเป๋ากล้องเป็นหลัก บวกกับน้ำหนักของที่เรากำลังพก จะต้องไม่เป็นอุปสรรคของการถ่ายทำกับเราด้วย

อุปกรณ์ที่ต้องเตรียม อย่างเช่น กล้องวิดีโอมินิดีวี (Sony HDV HVR-A1E/A1P), แบตเตอรี่ (Batter Pack), ที่ชาร์จแบตเตอรี่ (Batter Charger), เทปบันทึกภาพ (Tape Mini DV), ขาตั้งกล้อง (Tripod), ไมค์ (wireless)

## 3. การถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี

ในขบวนการถ่ายทำนั้น เราจะเริ่มทำไปพร้อมกับการเตรียมงาน จนไปจบลงตรงการสัมภาษณ์ สารคดีแนวชีวิต จะมีความแตกต่างจากสารคดีรูปแบบอื่นๆ ตรงที่ ระยะเวลาในการผลิตจะต้องใช้เวลามากกว่า และต้องมีความพยายาม ความอดทน คอยบรรจงเก็บภาพ หรือบันทึกเรื่องจริง ไปเรื่อยๆ เพราะเราไม่รู้ว่า จะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้าง หรือเรียกได้ว่า มันคือความสด หรือความเป็นธรรมชาติ ที่เราจะได้รับจากการบันทึกมัน รวมทั้งยังฝึกการเรียนรู้ ในเรื่องการแก้ปัญหา การตัดสินใจ และความรวดเร็วอีกด้วย

ภาพของสารคดีชิ้นนี้ กำลังจะสร้างความเข้าใจให้กับคนดู จนคนดูเกิดการยอมรับ และเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังนั้นลักษณะการบันทึกภาพ ในการถ่ายทำ จะแบ่งออกได้ เป็น 2 ส่วนคือ

### 1. ถ่ายภาพกิจกรรม

1.1. ผู้ใหญ่บ้านกบ ลักษณะภาพที่ถ่าย เราจะให้เห็นภาพของความขัดแย้งระหว่างชุดข้าราชการกับเพศสภาพของตัวเองที่เป็น กับภาพของสภาพสังคมระบบราชการไทยที่ยังปิดกั้น รวมทั้งภาพการช่วยเหลือชาวบ้าน ภาพการช่วยเหลือสังคม และภาพการใช้ชีวิตความเป็นอยู่

1.2. เริงจिरา จุลสุขุม (พี่เอ๋) จะเห็นภาพบทหน้าที่ความเป็นพ่อ ความเป็นครอบครัวคือการพาลูกไปเที่ยว พาลูกไปเปิดตัวกับสื่อ ออกรายการโทรทัศน์ ภาพที่เห็น จะเห็นว่าลูกเข้าใจ และยอมรับในตัวพ่อได้หรือไม่และการที่ไปออกเป็นการทำร้ายตัวเอง และลูกหรือเปล่ากับภาพการที่ไปออกเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมมนุษย์ ทั้งเดินขบวน และร่วมการประชุม และภาพการใช้ชีวิตหลังการเปลี่ยนแปลงในแบบผู้หญิง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.3. ภูมิใจ ชุมพร (พี่ลี) ภาพที่จะเห็นคือ ภาพของความขัดแย้งทางศาสนา กับเรื่องเพศสภาพของคน เป็นที่แปลกแยกจากคนในสุเหร่า ทำไมคนในสุเหร่าถึงยอมรับได้ในความที่แตกต่างได้ กับภาพ การทำบทธาบทหน้าที่ของความเป็นลูก และภาพการใช้ชีวิตประจำวัน โดยมีเรื่องศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง



ภาพที่ 19 ภาพกิจกรรม ของผู้ใหญ่บ้านชุมชน คุลยประภัสสร (ผู้ใหญ่บ้านกบ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 20 ภาพกิจกรรมของ นาวาโทเรจินจิรา จุตสุขุม (พีเอช)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 21 ภาพกิจกรรมของ ภูมิใจ ชุมพร (พี่ดี)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## 2. ถ่ายภาพการให้สัมภาษณ์

สารคดีชิ้นนี้ การสัมภาษณ์เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเราจะต้องใช้ประกอบ ในการเล่าเรื่อง อย่างตามแบบที่ได้ศึกษา จากภาพยนตร์สารคดีเรื่อง Fast, Cheap and Out of Control ของ Errol Morris 1996 ที่จะใช้การสัมภาษณ์เป็นตัวดำเนินเรื่อง ตัดสลับกับภาพ โดยเราจะแบ่งการสัมภาษณ์ เป็นคนต้นเรื่อง กับคนที่เกี่ยวข้องกับคนต้นเรื่อง อย่างเช่น พ่อ แม่ ลูก หรือ นายอำเภอ แล้วเราจะมานั่งเลือกใจความสำคัญ ประเด็น หรือสิ่งที่น่าสนใจอีกที แล้วมาตัดสลับกับภาพ ที่เราถ่ายทำมา ใน ขบวนการตัดต่อท้ายสุด ซึ่งเมื่อเห็นฟุตเทจจากที่ได้ถ่ายมาแล้ว บทภาพยนตร์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ แต่สิ่งที่สำคัญที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ คือ ประเด็น ที่เราจะต้องยึดเอาไว้เสมอ



ภาพที่ 22 ตัวอย่างภาพการให้สัมภาษณ์ของแต่ละบุคคล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

#### 4. การวางแผนก่อนการตัดต่อ

ขบวนการนี้ คือจะเป็นขั้นตอนของการสรุปจากข้อมูลที่เราเก็บรวบรวมมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นภาพหรือเสียงจากการถ่ายทำ หรือข้อความจากการให้สัมภาษณ์ มาสรุปเป็นบทในการตัดต่อ มันจะช่วยให้เราสะดวกในการเลือกภาพ รวมทั้งเป็นแนวทางในการตัดต่อ และการจัดเก็บฟุตเทจ เราก็ควรที่จะจัดการ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะดวกในการหยิบเทปฟุตเทจมาใช้ และเช็คได้ว่าสิ่งที่เราถ่ายทำไปอยู่ในเทปม้วนไหน จนท้ายที่สุดก็เข้าสู่ขบวนการหลังการถ่ายทำ หรือช่วงลำดับภาพต่อไป



ภาพที่ 23 ภาพการจัดการ การจัดเก็บเทปฟุตเทจ ที่สะดวกในการหยิบใช้ และค้นหา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## งานหลังการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดี ( Post - Production )

ในส่วนงานหลังการถ่ายทำ เป็นช่วงที่สำคัญอีกช่วงหนึ่ง ที่เราจะนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมแล้วไปทำการลำดับตัดต่อ ออกมาเป็นเรื่องราวโดยสมบูรณ์ ก่อนที่เราจะตัดต่อได้ เราก็ต้องเตรียมบท เตรียมฟุตเทจ เตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ ในการตัดต่อให้พร้อม ถึงจะเริ่มในการลำดับภาพ ภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ในการร้อยเรียงเรื่องราว เป็นขอบเขตของการทำงาน ไม่ให้เกิน 20 นาที เพราะจะทำให้คนดูไม่เบื่อ ดังนั้นมันเป็นเรื่องที่เราจะต้องปฏิบัติให้ได้ ถ่ายทอดภายใต้เรื่องราวของ 3 บุคคล ซึ่งขั้นตอนการทำงานหลังการถ่ายทำในเรื่องนี้ จะแบ่งออกได้ เป็น 2 ส่วนคือ

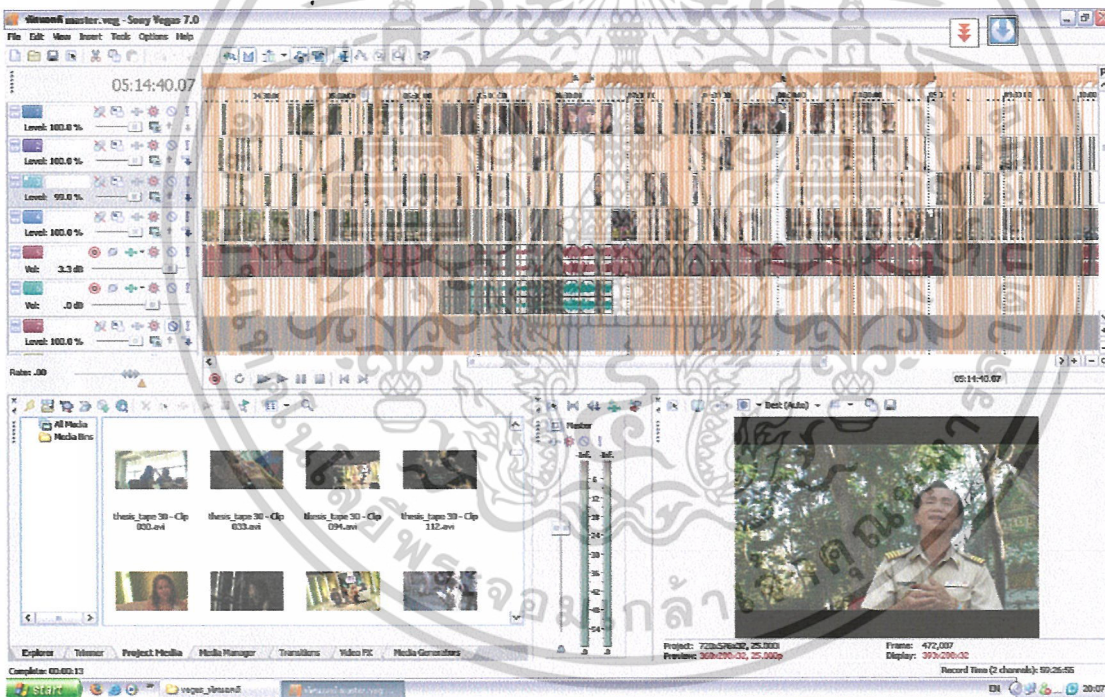
### 1. อุปกรณ์ และเทคนิคในการลำดับภาพ

การตัดต่อภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ ใช้ โปรแกรม Sony Vegas 7.0 ในการตัดต่อเพราะสะดวก และรวดเร็ว โดยเริ่มจากการนำฟุตเทจ ทั้งหมดมานั่งดูว่ามีอะไรบ้าง แล้วตัดออกมาให้เป็นส่วนๆ ตามของแต่ละบุคคล และจัดการเทลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ (Capture) จากนั้นก็ลำดับการตัดต่อภาพ โดยเริ่มจากนำคำพูดของการสัมภาษณ์ ของแต่ละบุคคลคั่นเรื่อง มาตัดต่อก่อนในส่วนแรก โดยดึงประเด็น และความน่าสนใจออกมา ก่อนที่จะนำไปตัดสลับกับภาพกิจกรรมของแต่ละคน ตามแบบภาพยนตร์สารคดีเรื่อง Fast, Cheap and Out of Control ของ Errol Morris 1996 โดยมีดนตรีประกอบช่วยในการเปลี่ยนสถานที่ หรือดึงอารมณ์ให้คล้ายตามกับคำพูด หรือสถานการณ์ในตอนนั้น ตามแบบภาพยนตร์สารคดีเรื่อง 365 วัน ตามชีวิตเด็กเอ็นท์ ของโสธยา นาคะสุวรรณ 2549 และปรับแต่งสีในช่วงสุดท้าย ให้จัดจ้านตามธรรมชาติหรือความจริงใจของตัวละครนั้นๆ ตามแบบเรื่อง ฆาตกร ของวิศิษฎ์ ศาสนเที่ยง 2547 ก่อนที่จะเข้าขั้นตอนการตัดต่อเสียง หรือใส่ดนตรีประกอบ โดยต้องตัดแต่ละของบุคคลก่อน ก่อนที่จะนำมารวมกัน ลองเรียงลำดับภาพทั้งเรื่อง (Rough Cut) เพื่อจะได้รู้ว่า ขาด หรือเกินในส่วนใด โดยให้แต่ละส่วนต่อเนื่องกัน โดยใช้ประเด็นเป็นตัวเชื่อมใน โครงเรื่อง และใช้เวลา (Time and Space) เป็นตัวเชื่อมภาพในการตัดต่อ อย่างเช่น พี่เอี้ยกำลังเดินทางไปประชุมก็คั่นด้วย (Insert) ภาพรถบนท้องถนน ก่อนที่จะตัดไปหาพี่ลิ่ ที่กำลังเดินทางกลับบ้านที่อยุธยา ซึ่งเป็นเรื่องของการเดินทางเหมือนกัน หรือเรื่องเวลา ที่ทำกิจกรรมในช่วงเดียวกันอย่างเช่น พี่ลิ่กำลังกลับบ้านในช่วงเย็น ก็ตัดไปหาพี่กบที่กำลังเตรียมทำกับข้าวมื้อเย็นเลี้ยงอาสาสมัคร เป็นต้น ก่อนที่จะลำดับภาพเพิ่มเติม จนครบ และเสร็จสมบูรณ์เป็น (Final cut)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

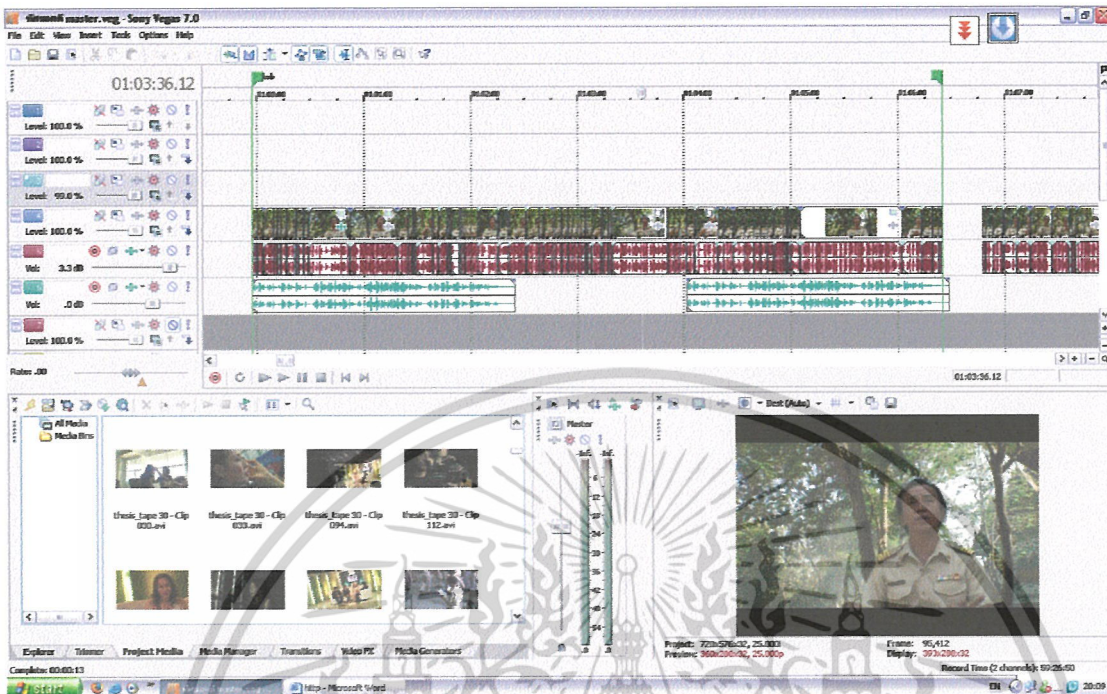
## 2. ขั้นตอนการตัดต่อเสียง

ขั้นตอนการตัดต่อเสียงจะทำไปพร้อมๆกับการลำดับภาพ เพราะเราใช้จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นแนวทางในการเปลี่ยนภาพ และเป็นการปูอารมณ์ ช่วยให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับตัวละคร และเพลงประกอบในเรื่องนี้ ได้มีการนำไปเรียบเรียงใหม่โดยใช้เพลง “ทะเลใจ” ของวงคาราบาว ในช่วงที่ร้องว่า “ทุกชีวิตคืนรินค้นหาแต่จุดหมาย ใจในร่างกายกลับไม่เจอ ทุกข์ที่เกิดซ้ำ เพราะใจนำร่ำเพื่อ หาหัวใจให้เจอก็เป็นสุข” ซึ่งเป็นต้นกำเนิดให้แรงบันดาลใจในการสร้างงานภาพยนตร์สารคดีเรื่องนี้ คือเรียบเรียงทำนองไปแต่ละช่วงอารมณ์ของหนัง มีทั้งหนักและเบา โดยใช้เครื่องดนตรีอย่างเช่น เปียโน และกีตาร์ เป็นหลัก เพื่อจะได้สอดคล้องกับตัวละครคือตัวของพี่เอ๊ยที่ชอบเล่นกีตาร์อยู่แล้ว หีบกีตาร์ขึ้นมาบรรเลงเพลงนี้ ในตอนจบของภาพยนตร์

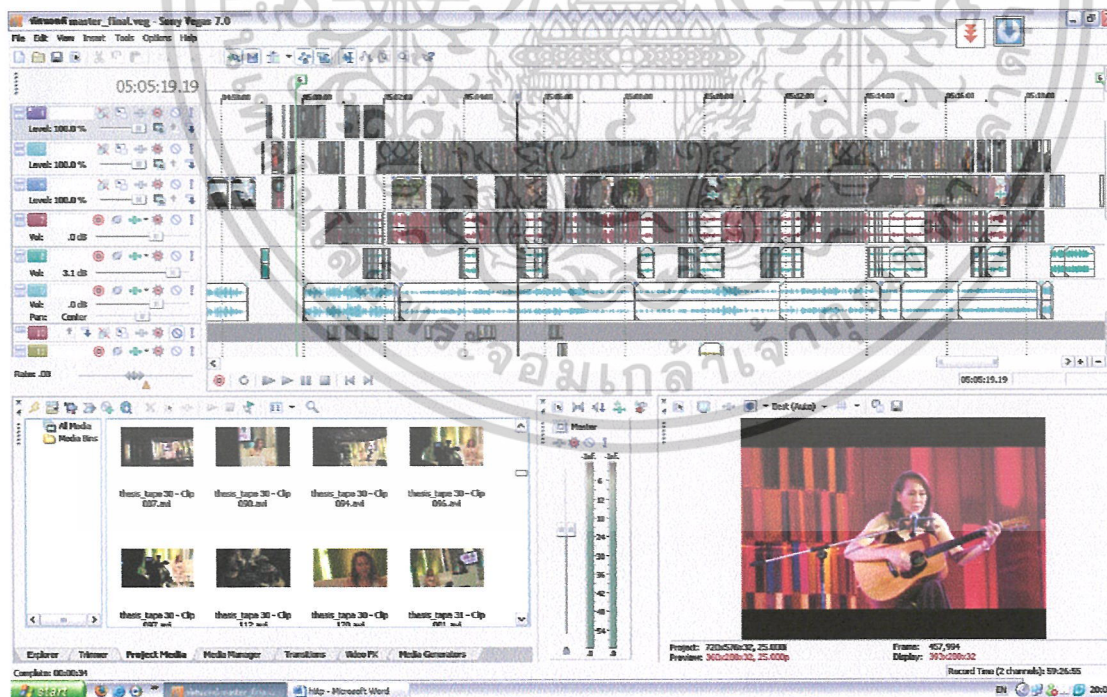


ภาพที่ 24 ภาพการคัดเลือกฟุตเทจ จับประเด็นใจความจากการสัมภาษณ์ (สังเกตเส้นสีส้มที่คั่นระหว่างอยู่ เป็นตัวช่วยจัดการแบ่งว่า แต่ละคำถามและคำตอบสำคัญมากน้อยเพียงใด โดยเรียงลำดับความสำคัญจากแถวข้างบนสุด มายังล่างสุด เพื่อสะดวกในการหยิบ ไปตัดต่อ)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้



ภาพที่ 25 การลำดับภาพจากคำถาม ตัดให้เป็นเรื่องเดียวกัน โดยตัดตามบท และ โครงเรื่องที่วางไว้



ภาพที่ 26 ภาพการนำฟุตเทจทั้งหมด ที่แยกตัดเป็นส่วนๆ มารวบรวม และเรียงให้เป็นเรื่องเดียวกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## บทที่ 5

### บทสรุป และข้อเสนอแนะ

#### บทสรุป

การเจอปัญหาเป็นสิ่งที่คู่กับการทำงานสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะทำงานในสิ่งใด สิ่งที่สำคัญที่สุด คือต้องมีการวางแผนงาน และการจัดการที่ดี จึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ดังนั้นจากการได้ศึกษาการผลิตภาพยนตร์สารคดีในเรื่อง ทศนอคติ สิ่งแรกที่จะได้คือ มีทักษะขบวนการคิด วิเคราะห์ ในการผลิตภาพยนตร์สารคดี มีการตัดสินใจ มีการแก้ไขปัญหา และสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังได้ประสบการณ์ การใช้ชีวิตร่วมทำงานกับผู้อื่น มีทั้งการติดต่อ มีการแลกเปลี่ยนความคิด มีการขอความช่วยเหลือ และได้บทเรียนที่ว่า การที่เราเข้าไปศึกษา หรือทำอะไรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตใคร ผลของการกระทำของเรานั้น จะไม่ส่งผลทำร้ายใครต่อใครด้วย ถึงแม้หนังมันจะจบไปแล้ว แต่ชีวิตยังไม่จบ อีกทั้งการบริหารในเรื่องเงินงบประมาณก็เป็นเรื่องสำคัญ ที่ต้องบริหารเงิน ไปพร้อมกับเวลา แต่สิ่งที่คิดว่ามีส่วนสำคัญกับการทำงานในช่วงเวลานี้ คือเรื่อง อายุ เชื่อว่าอายุมีผลต่อความคิด และการทำงาน รวมทั้งความน่าเชื่อถือด้วย การผลิตสารคดีเรื่องนี้ ถือได้ว่าเป็นอีกประสบการณ์หนึ่งที่จะช่วยให้เราพัฒนาทั้งความคิด และการทำงานครั้งต่อไป ถ้าเรายิ่งศึกษามาก ดูมาก ฟังมาก อ่านมาก เราก็จะยิ่งรู้มากขึ้นตามไปด้วย

ในส่วนก่อนการถ่ายทำ บทภาพยนตร์สารคดีมีความสำคัญมาก เพราะจากการที่เรามีประเด็นที่มั่นคง มันก็สามารถช่วยทำให้เรา ชัดเจนในแนวทางผลิต รวมทั้งการรู้จักที่จะเลือกมุมมองในการนำเสนอ ในเรื่องที่คนอื่นมองข้าม ไปด้วยวิธีที่สร้างสรรค์ มันก็จะช่วยให้งาน มีจุดที่น่าสนใจ น่าจดจำ และน่าสนใจ บวกกับเราต้องมีความขยัน และพยายาม อย่าเพิ่งท้อ แล้วก่อนที่จะเริ่มการผลิตต้องคิดไว้เสมอว่า สิ่งที่เราทำต้องเป็นสิ่งที่เราต้องชอบ สนใจ และต้องมีถนัด เพราะเราต้องทำมัน อยู่กับมัน เป็นระยะเวลาหลายเดือน ทุกครั้งที่ออกกองถ่ายทำ เราจะต้องทำการบ้าน เตรียมเรื่องมืออุปกรณ์ และตื่นตัวในการทำงาน เพราะบางทีเราอาจจะพลาดกับ การบันทึกเหตุการณ์ที่สำคัญไป เพราะจากความที่เราช้า และขาดความมั่นใจ ดังนั้นเราต้องกล้าและมั่นใจในการทำงาน แต่ความกล้าต้องไม่ไปทำร้ายใคร หรือสร้างปัญหาให้ต่อใครๆด้วย แล้วในงานด้านการติดต่อเอกสารนี้เป็นเอกสารที่ส่งจนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประสานงาน หรือหาข้อมูล ถ้าเราพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เชื่อเลยว่า มีแต่คนที่ยินดีจะช่วยเหลือเรา ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีและควรทำอย่างยิ่ง และสิ่งที่ควรต้องคำนึง คือการทำงานหลังจากการถ่ายทำ หรือ ช่วงในการลำดับภาพตัดต่อ เราควรที่จะวางแผนเวลาให้ดีๆ อาจเป็นเพราะจากการที่เรามีฟุตเทจ มากมาย แล้วเราต้องมานั่งเลือก นั่งดู เป็นระยะเวลานาน บวกกับระยะเวลาการทำงานที่มีจำกัด เลย ทำให้ตัวเองรู้สึกกดดัน ท้อ จนทำให้เบื่อก และไม่อยากที่จะทำต่อไป แต่เมื่อไรที่ภาพยนตร์ยังเกิด ปัญหาให้ เราก็กำลังถูกท้าทายให้ใช้ปัญญาไปด้วยเช่นกัน

### ข้อเสนอแนะ

1.ต้นตอของปัญหาอย่างแรก คือเริ่มต้นจากความคิดของเรา ที่ยังไม่ชัดเจนตัวเองว่า เรามี ความต้องการอะไร อะไรคือสิ่งที่ใช่ไม่ใช่ อะไรคือสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบ แต่ก็ไม่แนบเสมอไปว่า สิ่ง นั้นที่เราต้องการ จะเหมาะสมกับหนังเราหรือไม่ แต่สิ่งที่เราต้องทำคือ ศึกษาให้มากๆ มองภาพให้ ชัดเจน คิดให้จบ และตอบตัวเองให้ได้

2.ในการเขียนบทภาพยนตร์ เราจินตนาการในแบบที่เราอยากให้เป็นได้ แต่บางสิ่ง บางอย่าง อาจจะไม่ได้อย่างใจที่ใจเราคิด หรือได้วางไว้ตั้งแต่ต้นเสมอไป อาจจะต้องอยู่กับความไม่ลงตัวของ ผู้กำกับเอง และขีดความสามารถในการทำงานด้วย รวมถึงการบริหารเวลา และควบคุม งบประมาณ ที่จะเป็นตัวแปรหลักที่สำคัญ ที่จะไม่เกิดเป็นปัญหาในการผลิตงานต่อไป

3.การสื่อสารเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดของผู้กำกับ แล้วผู้กำกับสามารถสื่อสารถึงความ ต้องการของตน ให้คนอื่น ๆ ได้เข้าใจได้หรือเปล่า นั่นคือประเด็น ซึ่งบางคนไม่สามารถที่บอกความ ต้องการของตนเองไปสู่คนอื่น ๆ ได้ ดังนั้นการสื่อสาร เป็นสิ่งที่ต้องใช้ความชัดเจน ความมีสมาธิ ใช้ ศาสตร์ และใช้ศิลป์ ในการถ่ายทอดความคิด เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพไปในทางเดียวกัน ดังนั้นเป็นอีก ข้อที่ควรคำนึงถึง

## บรรณานุกรม

- กัลปพฤกษ์. Cinema for all queer 30 หนังกี๊ และเลสเบี้ยนที่ชายจริงหญิงแท้ควรรู้ได้ดู.  
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Openbooks, 2551
- กฤษกร วงศ์กรวุฒิ, “เขียนคน เขียนสารคดีแบบ ค.คน.” ค.คน, 1 (2551) : 11-14.
- เดือนฤดี รักใหม่. คู่มือศิลปะนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2551.
- นันทริกา คุ่มไฟ โรจน์ และสุกัญญา ตีระวนิช. อิทธิพลของสื่อต่อเด็กในกรุงเทพมหานคร.  
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม และประสานงานเยาวชนแห่งชาติ  
สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545
- น.พ.สิงหนาท อุสาโท และพรธนิภา ต่วนโสภณ. เกย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า  
2000, 2547.
- บรรจง โกศลวัฒน์. ภาพยนตร์สารคดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์  
คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน, 2545.
- ปกรณ พิมพ์ทนต์. เป็นตุ๊ดทั้งที ต้องดีที่สุด. กรุงเทพมหานคร : Opera house, 2546.
- ปลิว. ผมไม่ใช่ผู้ชายครับ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า 2000, 2545.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์  
พับลิเคชั่นส์, 2546.
- สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย. จนกว่าจะถึงวันฟ้าใส. กรุงเทพมหานคร : เครือข่ายความ  
หลากหลายทางเพศ, 2551
- อรอนงค์ กิตติภักขยวงศ์. พฤติกรรมทางเพศ และเจตคติของนักเรียนวัยรุ่น กรณีศึกษาพฤติกรรมรักร่วมเพศ เขตการศึกษา 3. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545.
- Point of View, “เรื่องที่ไม่ใช่เรื่องแต่ง: หนังสือนิยาย ก็มีบท,” Bioscope, 72 (พฤศจิกายน 2550) : 91-94.

## ภาษาต่างประเทศ

- Christopher, Keane. How to Write a Selling Screenplay. New York : Arrangement with Crawford Literary Agency, 1998.
- Rand, Ayn. The Art of Nonfiction. New York : Plume Books, 2001.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

## ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ –สกุล                      ภาณุ แสง - ชูโต  
 ที่อยู่                              169/4 ถ.วังเดิม ข.บางกอกใหญ่ แขวงวัดอรุณ  
   กรุงเทพมหานคร 10600  
   E-mail : omelet\_ome@hotmail.com

## ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2542                      จบระดับประถมศึกษา โรงเรียนวัดอมรินทราราม กรุงเทพมหานคร  
 พ.ศ. 2545                      จบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร  
 พ.ศ. 2548                      จบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนทวีธาภิเศก กรุงเทพมหานคร  
 พ.ศ. 2552                      ปริญญาตรี ศิลปะกรรมศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา ภาพยนตร์ และวิดีโอ  
   คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร  
   ลาดกระบัง

## ผลงาน หรือรางวัล หรือทุนที่ได้รับ

พ.ศ. 2548                      คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร  
   ลาดกระบัง มอบเกียรติบัตร นักศึกษาคีเด่น ปีการศึกษา 2548  
   สาขาพัฒนาเยาวชน และบำเพ็ญประโยชน์  
   คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร  
   ลาดกระบัง มอบเกียรติบัตร ร่วมเป็นคณะทำงาน กิจกรรมอันเป็น  
   ประโยชน์ต่อสังคม โครงการละคร'ถาปีด ปี 2549

พ.ศ. 2549                      คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร  
   ลาดกระบัง มอบเกียรติบัตร นักศึกษาคีเด่น ปีการศึกษา 2549  
   สาขาพัฒนาเยาวชน และบำเพ็ญประโยชน์

พ.ศ. 2550                      คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร  
   ลาดกระบัง มอบเกียรติบัตร นักศึกษาคีเด่น ปีการศึกษา 2550  
   สาขาพัฒนาอาชีพ – ศิลปวัฒนธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า  
 ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พ.ศ. 2551

ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม 3 รางวัล ในงานประกวดภาพยนตร์สั้น มิวสิควิดีโอ สารคดี และ อนิเมชัน จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2551 โดยชมรม ภาพยนตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในชื่องานว่า ดูหนัง ทำเอง ครั้งที่ 8 (the movie mania awards 8) ได้แก่

- รางวัลสารคดียอดเยี่ยม เรื่อง กลางแปลง\_ที่รัก
- รางวัลกำกับภาพยอดเยี่ยม มิวสิควิดีโอ เรื่อง คนที่รู้ใจ
- รางวัลกำกับศิลป์ยอดเยี่ยม มิวสิควิดีโอ เรื่อง นานอีกหน่อย

ได้รับรางวัล ตุ๊ก (สารคดี) ในงานเทศกาลภาพยนตร์สั้นครั้งที่ 12 จาก มูลนิธิหนังไทย ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอนุสรรมงคล การจัดขึ้น เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2551 ได้แก่

- รางวัลรองชนะเลิศ (สารคดี) เรื่อง เร่หนัง\_หนังเร่